Сєрих Лариса Володимирівна
Чуркіна Вікторія Григорівна
Косенко Катерина Олегівна

Методика навчання «Мистецтво» (інтегрований курс) у 5-6 класах на засадах компетентнісного підходу в умовах воєнного стану та відбудови

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Суми –2023

УДК 37.036
ББК 74.200.58

Рекомендовано до друку та практичного використання вченою радою
Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 6 від 29 червня 2023 року)

Рецензенти:

Большукіна Аліна В'ячеславівна, завідувачка Центру громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук;

Кожем'якіна Ірина Володимирівна, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогінчої освіти, кандидат педагогічних наук.

Автори-упорядники:

Сєрих Лариса Володимирівна, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

Чуркіна Вікторія Григорівна, доцент кафедри виховання й розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат мистецтвознавства, доцент;

Косенко Катерина Олегівна, методист центру методичної та аналітичної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».

Методика навчання «Мистецтво» (інтегрований курс) у 5-6 класах на засадах компетентнісного підходу в умовах воєнного стану та відбудови: методичний посібник / Автори-упоряд.: Л.В. Сєрих, В.Г. Чуркіна, К.О. Косенко. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2023. 125 с.

Видання розроблено відповідно до закону України «Про освіту», з урахуванням завдань, що виходять із основних положень концепції «Нова українська школа».

У методичному посібнику представлені науково-методичні матеріали з організації мистецької освітньої діяльності в 5-6 класах закладів загальної середньої освіти, які допоможуть учителям мистецької освітньої галузі впроваджувати новий Державний стандарт базової середньої освіти, створювати нове освітнє середовище, використовувати компетентнісний, діяльнісний підходи у навчанні здобувачів мистецької освіти, моделювати сучасні уроки мистецтва, здійснювати оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6-х класів у межах рівневого, формувального та підсумкового оцінювання. Уможливлять формування соціальної й культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Адресовано фахівцям закладів повної загальної середньої, спеціальної та вищої освіти, методистам, спеціалістам відділів, управлінь освіти, методичних центрів, студентам.

© Сєрих Л.В., Чуркіна В.Г., Косенко К.О., 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА ***3***
І. ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДБУДОВИ ***4***
1.1. Освіта в умовах воєнного стану ***4***
1.2. Підтримка учасників освітнього процесу засобами мистецтва ***5***
ІІ. ЗМІСТ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ ***6***
2.1. Компетентнісний потенціал освітньої галузі «Мистецтво» в державних стандартах повної загальної середньої освіти ***6***
2.2. Методика проведення уроку мистецтва у 5-6 класах (адаптаційний цикл) ***11***
2.3. Навички особистості XXI століття ***18***
2.4. Особливості дистанційного навчання в контексті вивчення мистецтва ***21***
2.5. Синхронне й асинхронне дистанційне навчання освітньої галузі «Мистецтво» ***23***
2.6. Мотивація (організація пізнавальної діяльності) учнів в мистецькій освітній галузі ***26***
2.7.Формування медіаграмотності в дистанційному форматі навчання ***29***
ІІІ. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО». ВИДИ І ЖАНРИ ВІЗУАЛЬНИХ / ОБРАЗОТВОРЧИХ, ПЛАСТИЧНИХ, МУЗИЧНИХ, ЕКРАННИХ МИСТЕЦТВ. ***35***
3.1. Методика вивчення видів і жанрів музичного та сценічних мистецтв у 5-6 класах ***41***
3.2. Методика вивчення твору Вільяма Вордсворта «До прекрасного» ***52***
3.3. Методика вивчення видів і жанрів пластичних та екранних мистецтв на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» ***56***
3.4. Артпедагогіка на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» ***59***
3.5. Особливості оцінювання освітньої галузі «Мистецтво» ***71***
3.5.1. Мушкова Олена ***75***
Формування мистецьких компетентностей в учнів за допомогою смарт-засобів та гейміфікації
3.5.2. Заборкіна Тетяна ***79***
Організація дистанційного навчання у 5-6 класах на уроках предметів освітньої галузі «Мистецтво» у період воєнного стану
3.5.3. Ковтун Ірина, Луган Олена ***83***
Технологія «Кроссенс» як засіб формування критичного мислення учнів на уроках мистецтва
3.5.4. Чудная Ольга ***89***
Психологічна підтримка учнів у дистанційному навчанні в період воєнного стану на уроках образотворчого мистецтва шляхом використання арт-терапевтичних вправ
3.6. Приклади використання завдань під час дистанційного оцінювання ***94***
3.7. Універсальний дизайн в освіті ***103***
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ***118***

ПЕРЕДМОВА

Сучасний етап реформування освітньої сфери пов'язаний з актуалізацією проблем структурування змісту, добору форм, методів, технологій навчання, спрямованих на формування спектру компетентностей, розвитку фахових умінь, здатності до інноваційної професійної діяльності вчителів закладів загальної середньої освіти.

Згідно з Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» у сучасного вчителя виникла необхідність опанування новими знаннями, новими уміннями з метою втілення в освітньому процесі інновацій, подолання формалізму й професійного вигорання у викладацькій роботі.

Українське суспільство потребує висококомпетентних, мобільних, відповідальних фахівців, наділених культурою фахової комунікації, готовністю до генерації власних наукових інновацій, їх реалізації в освітній практиці, що сприятиме економічному, соціальному розвитку держави, зокрема такої важливої її сфери, як педагогічна мистецька освіта і сфера викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в закладах загальної середньої освіти. Саме тому виникла потреба розроблення технологій і методик впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво» в умовах воєнного й повоєнного стану, що створює практико орієнтовану основу професійного вдосконалення й особистісного зростання вчителя.

У методичному посібнику відповідно до розробленого алгоритму презентовано методики, сучасні методи і технології в освіті, зокрема навчання інтегрованому курсу «Мистецтво»; технологію розвитку естетичної культури педагогів-художників в умовах формальної і неформальної освіти; технологію формування полікультурної компетентності здобувачів освіти; технологічні аспекти впровадження формувального оцінювання тощо.

Сподіваємось, що практичні здобутки науковців і педагогів слугуватимуть підґрунтям реалізації інноваційного потенціалу науки задля удосконалення процесу розвитку необхідних професійних якостей сучасного вчителя в умовах організації сучасної мистецької освіти в умовах НУШ.

Відкриті до спілкування й співпраці!

Авторський колектив

І. ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ ТА ВІДБУДОВИ

1.1. Освіта в умовах воєнного стану

Освіта в умовах воєнного стану передбачає розробку нових нормативно-правових і законодавчих актів та внесення змін в наявні.

Важливою є комунікація з учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства , виокремлення проблем та аналіз рішень для їх розв'язання.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2022/08/20/02/Instruktazh-metod.rekom.shchodo.orhaniz.osv.protsesu.2022-2023.navchalnomu.rotsi.20.08.2022.pdf

1.2. Підтримка учасників освітнього процесу засобами мистецтва

Пропозиції щодо вирішення проблем учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану

https://eo.gov.ua/propozytsii-sluzhby-osvitnoho-ombudsmena-shchodo-vyrishennia-problem-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/08/18/

Тривалість навчального року https://info.eo.gov.ua/studentam/navchalniy-rk/trivalst-navchalnogo-roku-v-umovakh-vonnogo-stanu/

Традиційно навчальний рік розпочинався 1 вересня і завершувався не пізніше 1 липня наступного року й тривав не менше 175 навчальних днів, про що зазначено у частині третій статті 10 Закону України "Про повну загальну середню освіту". Але в умовах воєнного стану зупиняється дія цього положення. І тривалість навчального року, дата його початку та/або закінчення під час воєнного стану тепер визначаються Кабінетом Міністрів України. Ця норма прийнята для того, щоб гнучко реагувати на виклики під час війни.

Тому Постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 11 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні» було встановлено тривалість 2022/23 навчального року з 1 вересня 2022 року по 30 червня 2023 року.

Законодавство надає автономію закладам освіти, й вони самостійно педагогічною радою визначають структуру і тривалість навчального року, навчального тижня, навчального дня, занять, відпочинку між ними, форми організації освітнього процесу у межах часу, передбаченого освітньою

програмою, відповідно до обсягу навчального навантаження, встановленого відповідним навчальним планом.

Усі класи, крім випускних, завершують навчання наприкінці травня, тобто фактично вони мають 155 навчальних днів.

ІІ. ЗМІСТ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ

Зміст сучасної мистецької освіти в умовах НУШ спрямовано на «всебічний розвиток», «навчання і виховання здобувачів освіти», «виявлення їхніх обдарувань», «розвиток талантів і здібностей», «формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності» [[1], с.4–8].

У ЗЗСО на уроках «Мистецтва», яке інтегрує знання з предмету «Музичне мистецтво» навчання та виховання дитини здійснюється з опорою на український фольклор, насамперед дитячі пісні, пісні-ігри, хороводи.

Актуальними є методи та методичні прийоми організації процесу музичного виховання (За Н. Ветлугіною):

• спонукання до співпереживання,

• переконання в процесі музичного сприйняття,

• вправи в практичних діях, пошукових ситуацій, що спонукають до творчих дій.

Методи та методичні прийоми організації процесу музичного вихованняза О. Радиновою:

• наочні: наочно-слуховий та наочно-зоровий;

• словесні: бесіда, розповідь, поетичне слово, пояснення, метод аналогії музики і мовлення;

• практичні: показ педагогом виконавських прийомів, вправляння, моделювання звукових відносин, методи уподібнення характеру звучання музики (мімічного, тактильного, інтонаційного, вокального, моторно-рухового, колірного, тембрового, словесного, поліхудожнього тощо)[2].

Важливо залучати ідеї системи музично-ритмічного виховання Еміля Жак-Далькроза. Музично-педагогічної системи Карла Орфа. Музично-виховної концепції Золтана Кодая. Педагогічної системи Марії Монтессорі. Школи «Виховання таланту» Шінічі Сузукі. Технологію елементарного музикування Тетяни Тютюннікової тощо.

Важливм етапом навчання є слухання, та дотримання етапів музичного сприймання: перцептивне сприйняття звукового потоку, осягнення семантики музичної мови, інтерпретація художнього змісту твору тощо[3].

Провідним видом діяльності є спів, поряд з яким широко використовуються також рухи й танці під музику, гра на дитячих інструментах,

---

[1] Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934

[2]Радынова О. П., Катинене А. И., Паландишвили М. Л. Музыкальное воспитание дошкольников: учеб. пособ. для студ. фак-тов дошк. воспит. высш. и средн. пед. учеб. заведений. Москва: Академия, 1998. 240 с.

[3]Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання: навч.-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 328 с.

слухання музики.[4] Важливо формувати співацьку поставу зметою правильності процесу співу. Звернути увагу на види співацької постави. – звукоутворення, специфіку звукоутворення у молодших школярів, діапазон; – атаку звуку, види атаки звуку. Необхідність використання м'якої атаки звуку для співу учнів. Прийоми роботи над м'якою атакою звуку; – звуковедення. Прийоми звуковедення, таїх використання у роботі з учнями. – Дикція та артикуляція як важливі співацькі навички, робота музичного педагога над правильністю артикуляції у дітей; співацьке дихання. Роль спеціальних вправ для розвитку правильного співацького дихання у дітей (за Стрельниковою).

Вчителі в НУШ мають використовувати методи та прийоми навчання співу: метод розучування на слух; виразне виконання пісні; показ педагогом співочих умінь; показ з поясненнями; жест педагога, диригування; питання та фасилітація яку педагог адресує дітям; ігрові прийоми; оцінка якості дитячого виконання пісні тощо.

На уроках має переважати ритмічно-музичні рухи, хоровий спів, слухання та аналіз музичних творів. Навчальною програмою передбачено знання засобів музичної виразності, музичних жанрів і форм, способів розвитку музики. У рамках позакласної виховної роботи учнів залучають до співу в хорі, до занять вокалом, до участі у фольклорних колективах, а також ВІА в старших класах[5].

Важливо звернути увагу на методи та прийоми навчання дітей музичної ритміки та перкусіям – наочні (демонстрування та ілюстрування); словесні (бесіда про характер музики, засоби її виразності, пояснення, розповідь про її образи, нагадування, запитання, оцінка тощо); практичні (перкусії, практична імітації, прийом «пластичного інтонування», виразне виконання музичного руху (дорослим, дорослим разом з дітьми, самими дітьми – в усталеному або інтерпретаційному вигляді), варіювання знайомого матеріалу, ігровий, змагальний).

У ЗЗСО залучати можливості використання в сучасній практиці дитячого інструментування елементів музичної педагогіки Карла Орфа. Звернути увагу вчителя на вплив музикування на зучнів, підтримки інтересу, розвиток творчості засобами музикування та гри на дитячих музичних інструментах, та нетрадиційних інструментах створених власноруч або разом з родиною[6].

Зачущим складником соціалізації є виховання у позашкіллі, залучення до традицій календарних свят, тематичних свят, свят календарно-обрядового циклу, християнські свята, національно-патріотичних свята. Навчати школярів активно проподити Днінародження, зустріч із Прекрасним і Цікавим тощо[7].

У дитячих школах мистецтва і на музичних відділеннях шкіл мистецтв учні можуть вибрати навчання в класі певного музичного інструменту (фортепіано, скрипка, віолончель, арфа, гітара, балалайка, баян, акордеон, бандура, цимбали, духові та ударніінструменти) або в класі сольного співу

---

[4]Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 298 с.

[5]Турчин Т. М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК «Десна», 2013. 368 с.

[6]Левчук Я. Українські народні дитячі музичні інструменти : гра музикою чи музикування грою. Музичний керівник. 2013. №1. С. 4-7.

[7]Шуть М. Сучасне дитяче свято: педагогічний аспект. Музичний керівник. 2012. №3. С. 4-11.

(академічного, естрадного, джазового). Передбачається музикування в хорі або оркестрі. Як обов'язкові предмети вивчаються теорія музики та сольфеджіо, українська та зарубіжна музична література. До предметів за вибором належать ритміка, ансамблева гра, акомпанемент і читання з аркуша, імпровізація і творення музики, фольклор, оркестровка, сценічний рух. У деяких школах відкриті естрадно-джазові відділення, організовані духові оркестри.

Музичний досвід посилює і емоційно підкріплює соціальні потреби і соціальні здібності дитини, а через них значно збагачує її потенціал в цілому.

Образотворче мистецтво

Значення соціалізації полягає в тому, що в ході її людина організовується як член того суспільства, до якого він відноситься. Дюркгейм одним з перших привернув особливу увагу на питання соціалізації, підкреслював, що будь-яке суспільство воліє сформувати людину відповідно до існуючих у нього універсальних моральних, інтелектуальних та фізичних ідеалів.

Найважливішу роль в тому, якою виросте людина, як пройде його становлення грають люди, – агенти соціалізації. До дітей ними є батьки, брати і сестри, родичі, однолітки, сусіди, вчителі. За свою роль в соціалізації агенти розрізняються залежно від того, наскільки вони значущі для людини, як будується взаємодія з ними, в якому напрямку і якими засобами вони роблять свій вплив [[8], с. 28].Французький соціальний психолог Габріель Тард вважав основним методом соціалізації – наслідування.

У ЗЗСО на уроках «Мистецтва», яке інтегрує знання з предмету «Образотворче мистецтво » молодші школярі набувають умінь створювати образи в графіці, живопису, скульптурі, а також знайомляться з декоративно-прикладним мистецтвом, архітектурою та дизайном, засвоюють основи композиції.

У гуртках художнього профілю в школах і позашкільних закладах учні мають змогу ознайоитися з видами образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва для поглибленого вивчення відповідно до своїх інтересів і потреб.

Інтеграція – це процес і результат створення нерозривно пов'язаного, єдиного, суцільного. У навчанні вона здійснюється шляхом злиття в одному синтезованому курсі елементів різних навчальних предметів.

Між предметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення його теми. Це окремі короткочасні моменти уроків, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню якогось окремого поняття.

Наприклад, на уроці читання в 3 класі, аналізуючи оповідання О.Донченка «Лісовою стежкою», в бесіді активізують ознаки картин природи середини осені, залучаючи дитячі малюнки із зображенням осіннього лісу, повторюють матеріал із природознавства про яруси лісу. В цьому разі на уроці читання маємо справу з між предметними зв'язками уроків природознавства та образотворчого мистецтва.

---

[8]Габріель Тард. Агенти соціалізації. / Основи соціалізації особистості: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Р.В. Зозуляк-Случик. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 218 с.

Якщо ж проводити урок на тему «Художній образ осіннього лісу», на якому зінтегровано зміст з різних предметів, й учні включаються в різні види діяльності, щоб в їхній свідомості та уяві виник літературно-художній образ осіннього лісу, то такий урок вважають інтегрованим.

Методичне проведення інтегрованих уроків потребує дуже високого професіоналізму та ерудиції вчителів.

Основні завдання інтегрованих уроків:

- створення передумов для всебічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища;
- формування системного мислення;
- збудження уяви;
- позитивного емоційного ставлення до пізнання.

Урок повинен підпорядковуватися одній головній меті, а не бути безладною мозаїкою окремих картин. Тому заздалегідь потрібно визначати інтегровані урок зіставляючи матеріал різних предметів, визначаючи теми, близькі за змістом або метою використання. Адже до інтегрованих уроків слід готуватися не лише вчителеві, а й учням.

Мета інтегрованих уроків:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їхньої пізнавальної діяльності;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- виявлення здібностей учнів та їх особливостей;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;
- ефективна реалізація розвивальної функції навчання.

Відмінність інтегрованого уроку від звичайного:

- предметом вивчення на такому уроці є багатопланові об'єкти, інформація;
- про сукупність яких міститься в різних навчальних дисциплінах; широка палітра використання між предметних зв'язків при різнобічному розглядуванні однопланових об'єктів;
- своєрідна структура, методи, прийоми і засоби, що сприяють його організації та реалізації поставлених цілей.

Театральне мистецтво. Театралізована діяльність

Методика формування мистецької компетентності молодших школярів полягає швидше за все у впровадженні ідей Л. Сєрих стосовно театралізованої діяльності в початковій школі, що суттєво поліпшує використаня постулатів НУШ в початкових класах. Тому, запропонована методика авторки полягає в:

- організації та доцільному введенні засобів сценічної виразності як елементів («механізмів») театралізованої діяльності на всіх уроках навчально-виховного процесу, при якому забезпечується емоційне «проживання» знань школярами, спрямоване на формування естетичної культури;

- паралельному залученні молодших школярів до власне сценічної (театральної) діяльності (постановки міні-вистав тощо), яке розглядається як початковий етап оволодіння способами театралізованої діяльності. Формування естетичної культури відбувається в процесі постановки вистави як цілісності, опанування кожним засобом здійснюється в контексті досягнення цілісного художнього образу вистави;

- «подвійній» спрямованості на формування естетичної культури молодших школярів: через сценічну творчість як перехід до театралізованої діяльності; через власне театралізовану діяльність на уроках мистецького і немистецького циклів та в позаурочний час, при якій розвиток «технічних» можливостей дитини щодо сценічної творчості виступає універсальним засобом самовираження;

- досягненні емоційності у використанні окремих засобів сценічної творчості як компонентів театральної діяльності переноситься на опанування будь-яких знань [[9], с.66].

Методика формування естетичної культури молодших школярів, зокрема і мистецької компетентності у процесі власне театралізованої діяльності складається з блоків (напрямів): Блок А – залучення молодших школярів до сценічної творчості і Блок Б – залучення школярів до театралізованої діяльності, які зумовлюються змістом процесу виховання естетичної культури молодших школярів.

Блок А. Залучення молодших школярів до сценічної творчості як підготовчого етапу до театралізованої діяльності. Кінцева дидактична мета – постановка вистави.

Театральна діяльність, творчість у нашому дослідженні розглядається, як основа, *лабораторія* розвитку вмінь, які використовуються у *театралізованій діяльності*.

Початковий етап – сценічна творчість. Залучення школярів до сценічної творчості обґрунтовується шкільними завданнями естетичного виховання. Колективний характер театральної діяльності зумовлює створення груп. Характерними рисами учасників групи (студії, класу) як дитячої спільності (за О. Кононко) є: інтегративність – міра єдності всіх членів; мікроклімат, обумовлений самопочуттям кожного члена, психологічний комфорт; референтність – ступінь прийняття членами групи групових норм, еталонів; лідерство – ступінь домінуючого впливу тих чи інших членів на групу в цілому; спрямованість – соціальна цінність прийняття нею цілей, мотивів діяльності, орієнтацій; комунікативність інтелектуальна, емоційна, яку визначають міжособистісні зв’язки емоційного характеру, домінуючий, емоційний настрій групи, волелюбність, обумовлена спроможністю групи протистояти труднощам і перешкодам.

Блок А складається з трьох етапів і включає:

1. *Організацію сприймання вистав* (професійних, аматорських, шкільних), де перед школярами постають завдання:

- активізації емоційного сприймання;

---

[9]Сєрих Л. В. Формування естетичної культури молодших школярів у процесі театралізованої діяльності: монографія. Суми: ОІППО, 2010. 200 с.

- первинного виховання навичок логічно обґрунтувати враження (дитина «глядач-критик») через розвиток мовного середовища [[10], с.70].

2. *Бесіди про театр*, театральні вправи.

Ознайомлення вихованців з мистецтвом театру, сценічною творчістю спрямована на розширення знань, розвиток навичок сценічної творчості та впровадження їх в інші сфери. Використання засобів сценічної виразності уможливлюють поглиблення емоційного «проживання» учнями знань з будь-яких дисциплін, як мистецьких, так і немистецьких.

3. *Роботу власне над виставою*, де перед учнями постають завдання:

- визначення художньої ідеї майбутньої постанови;
- виконавські завдання (завдання на ідентифікацію, на розвиток уяви);
- завдання на оформлення вистави (музичне оформлення, виконання декорацій, костюмів, ляльок, бутафорію тощо), яке посилює враження учнів;
- навички оцінювання ідеї, змісту, композиції вистави й оцінювання спільних результатів та власних здобутків;
- виховання партнерства [[11], с.72].

У 1-2 класі початкової ланки діти займаються театралізованими вправами на *фланелеграфі, у тіньовому театрі.* Така форма роботи, як *гра-драматизація* відбувається в позаурочній та гуртковій роботі, а читання у ролях, складання *діалогів героїв, інсценування* – на уроці. У 3-4^{х} класах учителі розпочинають роботу над *невеличкими спектаклями*, поєднуючи цю роботу з навчальними заняттями.

Далі розглянемо Блок Б – залучення школярів до театралізованої діяльності (використання емоційних засобів виразності сценічної творчості для поглиблення емоційного «проживання» учнями знань):

- Б 1 – на уроках мистецьких дисциплін (і на уроці читання);
- Б 2 – на уроках немистецьких дисциплін (виходячи з доцільності теми та дидактичної мети уроку);
- Б 3 – у позаурочних заходах мистецького спрямування (літературно-музичні вечори, вечорниці, концерти, конкурси тощо);
- Б 4 – у позаурочних заходах немистецького спрямування (художнє оформлення спортивних змагань, предметні олімпіади, мовні вечори, математичні «Кенгуру», КВК, заходи з народознавства тощо).

Введення Блоку Б – постійне намагання активізувати навички сценічної творчості, здобуті при виконанні завдань Блоку А. Виховний процес за змістом блоків відбувається *як послідовно, так і одночасно* [[12], с.74].

Формування громадянських компетентностей

Навчальний предмет «Мистецтво», метою якого є особистісний розвиток учня, формування його соціальної. Культурної та інших життєвих компетентностей в процесі пізнання та засвоєння різних видів соціального досвіду, цінностей що взаємопов’язані із загальнолюдськими,

---

[10]Сєрих Л. В. Формування естетичної культури молодших школярів у процесі театралізованої діяльності: монографія. Суми: ОІППО, 2010. 200 с.

[11]Сєрих Л. В. Формування естетичної культури молодших школярів у процесі театралізованої діяльності: монографія. Суми: ОІППО, 2010. 200 с.

[12]Сєрих Л. В. Формування естетичної культури молодших школярів у процесі театралізованої діяльності: монографія. Суми: ОІППО, 2010. 200 с.

загальнокультурними і національними традиціями, соціальними та моральними нормами та практиками комунікації, громадянською активністю, вихованням толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору. Все це дозволяє сформувати громадянина, та «громадянську компетентність, здатність людини активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства» (за О. Пометун)[[13], с. 68].

Н. Бібік визначає громадянську компетентність як здатність бути громадянином, який володіє демократичною громадянською культурою, усвідомлює цінності свободи, прав людини, відповідальності, готовності до компетентної участі в громадянському житті [[14], с. 94].

Формування громадянських компетентностей особистості –повязано з родиною, бо знання вміння і навичи предаються від батьків та інших членів родини своїм нащадкам. Особливістю завдань на мистецької освітноьї галузі та інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі є створення умов для формування знань про державу, закони, символіку, моральні цінності та норми поведінки, права і відповідальність людини і громадянина в усмовах глобалізації та викликів. Важливо формувати культурну компетентність, розвивати комунікативні уміння дитини, що дозволяють їй соціалізуватися в класний і шкільний колектив, уміння спілкуватися та комунікувати використовуючи вербальні та невербальні системи, налагоджувати діалог. Основою соціалізації єціннісних орієнтацій свідомого громадянина. До формування громадянських компетентностей важливо залучатиі представників місцевої громади, громадських організацій, предствників влади, батьків тощо. Особливе місце належить ЗЗСО, адже саме в початковій школі особистість отримує перші громадянські знання і громадянський досвід.

Інтеграція з літературою

Літературна освіта в Україні є необхідною складовою художньо-естетичної освіти й реалізується на всіх рівнях освіти. Відповідно до Концепції літературної освіти (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 58 від 26.01.2011 р.) існує загальнодержавна програма з української та світової літератур, інтегрованого курсу літератури. Концепцією чітко визначено, що в Україні функціонує система безперервної мовної освіти, підкріплена мовною політикою держави, спрямованої на: обов'язкове оволодіння державною українською мовою всіма громадянами (незалежно від національності, віросповідання, сфери суспільно-виробничої діяльності); володіння рідною мовою кожним його носієм; знання іноземних мов; виховання мовної толерантності.

2.1. Компетентнісний потенціал освітньої галузі «Мистецтво» у державних стандартах повної загальної середньої освіти та навчальних програмах

[13]Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. І. Пометун // Рідна школа. – 2015. – С. 65–69.

[14]Бібік Н. М. Компетентнісна освіта – від теорії до практики / Н. М. Бібік. – К. : Плеяда, 2010. – 120 с.

Особливості модельних навчальних програм галузі «Мистецтво»

Мистецтво – особлива форма відображення дійсності, естетичний художній феномен, який передає красу навколишнього та внутрішнього світу людини через осмислення фундаментальних категорій «краса», «гармонія», «ритм», «пропорційність», «довершеність» та ін.

Особливості опанування мистецтвом в школі пов'язані з його багатогранним впливом на свідомість і підсвідомість людини, її емоційно-чуттєву сферу, мислення й потреби, адже метою навчання мистецтва в школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Зміст мистецької освітньої галузі може реалізовуватися як через *інтегрований курс «Мистецтво»,* так і через *окремі предмети* за видами мистецтва: *образотворче мистецтво і музичне мистецтво*. Вибір здійснюється з урахуванням фахової підготовки кадрового складу педагогічних працівників школи та погоджується педагогічною радою.

Нормативним документом у закладах загальної середньої освіти є Типові освітні програми, які через очікувані результати навчання конкретизують, чого саме мають навчитися здобувачі освіти на певному циклі навчання.

Для досягнення визначених програмою результатів навчання вчитель самостійно може визначати тематику навчання, мистецький контент (художній матеріал), обсяг годин на вивчення окремої теми, поурочний розподіл опанування кожної теми, технології навчання.

У Державному стандарті уточнено мету і завдання освітньої галузі «Мистецтво» в контексті реалізації компетентнісного підходу. Зокрема визначено, що метою загальної мистецької освіти є формування у школярів комплексу ключових (метапредметних), естетичних (міжпредметних) і мистецьких (предметних) компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності шляхом набуття власного естетичного досвіду.

У контексті Концепції «Нова українська школа» мета предметний підхід в освіті має забезпечити перехід від наявності практики поділу знань на предмети до сприйняття цілісної образної картини світу.

У дослідженні Л. Масол на підставі загальних дидактичних підходів (О. Савченко, О.Овчарук, А. Хуторського) та враховуючи специфіку художньо-естетичних дисциплін запропоновано таку класифікацію компетентностей:

Особистісні:

- загальнокультурні;
- спеціальні.

Соціальні:

- комунікативні;
- соціально-практичні.

Функціональні:

- предметні знання та вміння (музичні, образотворчі тощо);
- міжпредметні – галузеві (художньо-естетичні) та міжгалузеві (художньо-гуманітарні);
- метапредметні (загальнонавчальні),інформаційно-пізнавальні; саморегуляції.

У Концепції Нової української школи, серед ключових компетентностей, важливе значення приділяють розвитку в учнів з культурної грамотності.

У 5-6 класі також продовжується робота над формуванням особистісних, соціальних, загальнонавчальних і предметних компетентностей.

Визначення поняття «КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ»	Дослідники
Складне особистісне утворення, що охоплює знання й орієнтації на цінності національної та світової культури	Н. Дериглазова, С. Зубчевська , О. Пахомова , К. Савченко ,
Інтегративна (професійна) якість особистості, яка визначає здатність суб'єкта орієнтуватися в сучасному соціокультурному просторі	Н. Євтушенко, О. Коваленко, Т. Єжова, Дж. Равен,
Невід'ємний компонент професійної культури майбутніх фахівців	Г. Кондратенко, О. Петров Л.Сєрих
Готовність тих, хто навчається, до гармонійного входження у культурний простір людства до діалогової форми	О. Лебедєв, О. Смирнова, С. Харитонова
Здатність жити та взаємодіяти з іншими в умовах полікультурного суспільства, керуючись національними та загальнолюдськими духовними цінностями; здатність ідентифікувати себе із цінностями професійного середовища	Н. Бібік, М. Князян, С. Ренчинова, С. Троянська ,
Зміст та структура культурної компетентності:	
1) розвиток культурного світогляду здобувачів освіти, їх розуміння системи універсальних культурних цінностей, загальнолюдських і національних цінностей, розуміння мови як засобу комунікації членів певної національної лінгвокультурної спільноти, що є основою лінгвокультурної парадигми;	
2) формування загальнопланетарного способу мислення, усвідомлення відповідальності за майбутнє своєї країни та всього світу;	
3) розвиток загальної культури, культури мови і мовлення, культури іншомовного мовлення, культури професійного здобувачів освіти; 4) розвиток культури поведінки, навчання етики взаємодії з людьми різних поглядів, вірувань, національностей;	
5) формування вторинної мовної особистості, яка може реалізувати себе в межах діалогу культур, переборювати міжкультурні та мовні бар'єри; 6) розвиток умінь використовувати надбані загальнокультурні знання, уміння й навички відповідно до ситуацій спілкування у процесі комунікації та	

діяльності;
7) розвиток потреби в самоосвіті, саморозвитку, самовдосконаленні.

До особистісних компетентностей належать загальнокультурні й спеціальні – художньо-естетичні компетентності.

Культурна (міжкультурна) компетентність – це здатність людини ефективно взаємодіяти з людьми, що представляють різні культури. Культурна компетентність включає чотири компоненти:

1) розуміння власного культурного світогляду;
2) ставлення до культурних відмінностей;
3) знання різних культурних методів і світоглядів;
4) міжкультурні навички.

Компетентність культурна грамотність – це «здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід і почуття за допомогою мистецтва». Її розвиток відбувається на уроках мистецтва.

Культурна компетентність – це добра обізнаність учня в особливостях національної та загальнолюдскої культури, культурологічних засадах, сімейних, соціальних, суспільних явищах, толерантна поведінка, формування моральних якостей, ознайомлення з культурною спадщиною українського народу, з найважливішими досягненнями національної науки й культури, визначними подіями та постатями в історії України.

Спеціальні художньо-естетичні компетентности – знання і розуміння учнями мистецької (музичної та образотворчої) термінології, вміння пояснити ті чи ті явища, наявність власного естетичного досвіду, розвиток художньо-творчих здібностей і художньо-образного мислення.

Загальнокультурні та спеціальні художньо-естетичні компетентності відіграють важливу роль у розвитку сучасного учня, впливають на його світогляд, виховання, розвиток людських якостей і рівень обізнаності в галузі «Мистецтво».

Функціональні компетентності взаємопов'язані з предметною діяльністю учнів. Ці компетентності поділяються на предметні, міжпредметні та метапредметні.

Предметні знання та вміння – це знання; музичні, образотворчі, хореографічні та театральні. Міжпредметні компетентності – це галузеві (художньо-естетичні) та міжгалузеві (художньо-гуманітарні), де поєднуються різногалузеві знання, виявляється єдність неспоріднених знань, вмінь і навичок.

Галузеві міжпредметні компетенції поєднують різні види мистецтва та народної культури.

Міжгалузеві компетентності спрямовані на поєднання різних напрямів знань, навичок і вмінь з метою взаємопроникнення, взаємозв'язку різних предметів навчальної програми як єдиного цілого.

Метапредметні компетентності – загальнонавчальні компетентності. Один із їхніх різновидів – інформаційно-пізнавальний, що сприяє активному пошуку художньої інформації та розвитку навичок і вмінь оперування нею.

Соціальні – пов'язують комунікативні та соціально-практичні компетентності.

Комунікативні компетентності передбачають формування в учнів здатності до спілкування і взаєморозуміння.

Соціально-практичні компетентності – це здатність до співпраці, роботи в команді з метою отримання кращого результату. Саме соціальні компетентності учнів міцно поєднані з їхньою колективною художньо-творчою діяльністю – роботою в групах (парах) на уроках мистецтва, де формуються загальнокультурні (особистісні) компетентності – при аналізі музичних і художніх творів, при співі (виконанні) фрагментів музичних творів і пісень, створенні малюнків або образотворчих завдань.

Важливим на уроках мистецтва є також розвиток функціональних компетентностей – галузевих, в яких поєднуються знання з народної творчості, музичного й образотворчого мистецтва.

Орієнтація учнів на активне пізнавальне ставлення до навколишнього середовища, уміння розбиратися у розмаїтті явищ сучасного життя, здатності керувати власною навчальною діяльністю – це необхідні умови виховання сучасної успішної людини. Активізація пізнавальної діяльності у процесі сприйняття різних видів мистецтва, вивченні різних історичних явищ світової та української художньої культури формує світогляд, ідеали, смаки учнів, сприяє розвитку їхньої загальнокультурної грамотності й універсальних людських здібностей, що неодмінно стануть реалізовані в будь-яких сферах діяльності – у науці, політиці, освіті, культурі, щоденній праці.

Предмети освітньої галузі «Мистецтво» спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на виховання патріотизму, моралі та інших цінностей.

Види діяльності учнів на уроках мистецтва передбачають :

- *сприймання* (аналіз-інтерпретація)
- *творення* мистецтва.

Тільки за умови, коли учні будуть активно сприймати художні образи, творити їх самостійно (або у взаємодії з іншими), виявляти власну позицію, здійснювати творчий відбір художніх засобів – діяльність на уроках мистецтва буде ефективно впливати на розвиток емоційної сфери дитини (в тому числі емоційного інтелекту), формування художньо-образного, критичного, інших видів мислення, виховання художніх потреб, інтересів.

Сьогодні уже в початковій школі відбувається зміщення акцентів з НАКОПИЧУВАННЯ нормативно визначених знань, умінь, навичок на ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ПРАКТИЧНО діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях, зі «Знаю ЩО…»

змінюється на «Знаю ЯК». Все це продовжується реалізуватися в основній школі [[15] с. 9].

Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами), тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом загальної середньої освіти в межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Основною формою навчання мистецтва в основні школі є *урок* як основна форма організації навчання мистецтва в школі, якісна своєрідність його залежить від цілей, характеру спілкування і взаємодії педагога з учнями, методів навчання та виховання.

2.2. Методика проведення уроку мистецтва у 5-6 класі

Урок мистецтва у 5-6 класі відбувається на засадах компетентнісного підходу. Уроки можуть проводитись у різних формах: бесіда, діалог, дискусія, проєкт тощо. Тривалість уроків у закладах освіти у п’ятих-шостих класах становить 45 хвилин. Заклад освіти може обрати інші, крім уроку, форми організації освітнього процесу.

На основі модельної освітньої програми предмета / інтегрованого курсу педагог складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу. Календарне планування здійснюється вчителями на підставі модельної програми в довільній формі, з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою педагога.

Автономія педагога має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання. При розробленні календарно-тематичного, системи поурочного планування вчителю/вчительці необхідно самостійно вибудовувати послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту в обраному ними підручнику. Педагог може самостійно переносити теми уроків, відповідно до засвоєння учнями навчального матеріалу, визначати кількість годин на вивчення окремих тем. Керівники закладу загальної середньої освіти або працівники методичних служб можуть лише надавати методичну допомогу вчителю з метою поліпшення освітнього процесу, а не контролювати його .

Другий цикл навчання (адаптаційний) у цьому контексті є важливим, адже діти вже мають певний мистецький досвід, здобутий на першому циклі

[15]Сєрих, Л. В. (2022). *Організація освітнього процесу мистецької освітньої галузі в 5 класі Нової української школи*: метод. посібн. / за заг. ред. Л.В. Сєрих; КЗ СОІППО, кафедра теорії і методики змісту освіти. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2022. 129.

навчання, у них активно розвиваються мислення, пам'ять, увага, уява. Тому важливим завданням педагога – підтримати і активно розвивати уміння та навички в галузі мистецтва.

У процесі підсумкового оцінювання звертаємо увагу на те, що перевірка має інтегрувати з одного боку досягнення учнів у різних видах діяльності, а з іншого – їх ставлення до предмету, активність та ініціативність. Тематична атестація проводиться один раз або двічі на семестр та виставляється в журналі в окрему колонку без дати. Деякі теми програми розраховані на вивчення впродовж семестру. Тому з метою узагальнення вивченого доцільно здійснювати проміжне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. При виставленні тематичної оцінки враховуються всі види навчальної діяльності учнів, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми. Семестрове оцінювання здійснюється на підставі тематичних оцінок. При цьому мають враховуватися динаміка особистих навчальних досягнень учня (учениці) з предмета упродовж семестру. Семестрова оцінка може підлягати коригуванню [[16], с. 9].

Викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» (музична складова курсу) в 5 класах та 6 класах пілотних шкіл здійснюється на основі Державного стандарту базової середньої освіти затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, типової освітньої програми, яка розробляється закладом освіти, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти та Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом [[17]] вимог до обов'язкових результатів навчання учнів є освітня програма закладу загальної середньої освіти. Заклад освіти, який здійснює свою діяльність як учасник Проєкту, розробляє освітню програму для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6) класи на основі типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН № 235 від 19.02.2021 (https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti).

Відповідно переліку рекомендованих МОН України програм кожен заклад освіти обирає одну із модельних навчальних [[18]] програм освітньої галузі «Мистецтво»:

Модельну навчальну програму «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.), яка є комплексною програмою для адаптаційного циклу навчання і забезпечує наступність між початковою і базовою освітою, гнучкий перехід учнів від

---

[16]Сєрих, Л. В. (2022). *Організація освітнього процесу мистецької освітньої галузі в 5 класі Нової української школи*: метод. посібн. / за заг. ред. Л.В. Сєрих; КЗ СОІППО, кафедра теорії і методики змісту освіти. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2022. 129.

[17] Державний стандарт базової середньої освіти URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti

[18] Модельні навчальні програми URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/

молодшого шкільного віку до підліткового, сенситивного для формування цінностей і пошуку життєвих сенсів, розвитку емоційного інтелекту і критичного мислення. Вона розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, яким визначено мету мистецької освітньої галузі – цілісний розвиток особистості учня у процесі опанування мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в Україні. Програма побудована на підґрунті компетентнісного, інтегративного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та культурологічного підходів, які зумовлюють дидактично доцільне визначення змісту навчання мистецтва і широку палітру методичного інструментарію вчителя.

Модельну навчальну програму «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л.Г.), мета якої – цілісний різнобічний розвиток успішної особистості учня у процесі формування мистецької грамотності опанування мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації в міжкультурному комунікаційному просторі; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в сфері мистецької діяльності та комунікації; розкриття творчого потенціалу, залучення до культурних мистецьких подій та процесів в Україні.

Модельну навчальну програму «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Комаровська О.А., Лємешева Н.А.), яка має такий тематичний розподіл навчального змісту: 5 клас. Тема року: «Художні образи в моєму житті». Розділ І. Мистецькі шедеври та їхні творці. Розділ ІІ. Особистість у мистецтві. 6 клас. Тема року: «Всесвіт, утілений в художніх образах». Розділ І. Мистецькі мандри у часі і просторі. Пізнаємо світ через мистецтво. Розділ ІІ. Діалог традицій – діалог почуттів у мистецтві.

Модельну навчальну програму «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Івасюк О.М., Комаровська О.А., Кізілова Г.О., Лємешева Н. А., Лобова О.В., Назар Л.Й., Чужинова І.Ю, Шулько О.А.), метою якої є цілісний (особистісний, духовний, національний, творчий тощо) розвиток і формування компетентностей для художньо-творчого самовираження учня в процесі освоєння мистецьких надбань людства. Структура модельної програми «Мистецтво. 5-6 класи (інтегрований курс)». Програма містить річні теми: «Мистецтво навколо нас» і «Життя крізь призму мистецтва», які, у свою чергу, розподілено на розділи (кластери за місяцями), що передбачають послідовність і наступність опанування навчального матеріалу з урахуванням можливостей інтеграції музичного, образотворчого та синтетичних мистецтв. Вибір навчального тематизму визначається віковими запитами учнів.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти містить нормативну складову: Наказ МОН № 289 від 01.04.22 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової

середньої освіти», Додаток до наказу МОН № 289 від 01.04.22 «Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти» [[19]], презентації та методичні матеріали Оформлення сторінок журналу здійснюється відповідно до Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11 (12) класів загальноосвітніх навчальних закладів (*затв. наказом МОН України від 03.06.08 № 496*). З-поміж домашніх завдань рекомендовані завдання на слухання та інтерпретацію музики в навколишньому середовищі, завдання творчого спрямування, спостереження та замальовки ескізного характеру з натури, з пам'яті тощо. У старших класах можуть бути завдання практично-творчого чи дослідницько-пошукового характеру (зокрема, виконання проєктів) з використанням матеріалів підручника.

Система оцінювання результатів навчання в мистецькій освітній галузі ґрунтується на позитивному ставленні до кожного учня (учениці). Оцінюється не рівень недоліків і прорахунків, а рівень прогресу особистісних досягнень, тому критерієм перевірки та оцінювання результатів мистецької освіти є динаміка особистісного розвитку учня (учениці). Безперечно, певну роль у мистецькій сфері відіграють спеціальні художні здібності (музичний слух, вокальні дані, відчуття ритму, кольору, пропорцій, симультанне образне сприймання тощо), які можуть впливати на освітні результати учнів. Втім для створення об'єктивності системи оцінювання, перевірка має інтегрувати такі показники:

- ставлення дитини до мистецької діяльності, її активність та ініціативність, особистісний зріст у порівнянні з її попередніми досягненнями *(формувальне оцінювання);*
- досягнення дитини у різних видах діяльності .

2.3. Навички особистості XXI століття

Існує безліч трактувань поняття «навички». Узагальнюючи ці визначення, можна стверджувати, що: *навички* – це поєднання знань і вмінь, які отримані упродовж життя. Тобто, складовими навичок є знання (сукупність інформації з будь-якої галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо) та вміння (здобута на основі досвіду і знань здатність робити щось належним чином). (*Навички для України 2030: погляд бізнесу / За ред. М.А. Саприкіної. Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2016. 36 с.)*

За даними *World Economic Forum*, серед найбільш затребуваних універсальних навичок (*soft skills* – «гнучкі / м'які» навички) виділено, насамперед, навички креативності, здатність до переконання, комунікативні навички, навички управління часом *(time-management),* за даними дослідження *LinkedIn Learning (2019)* – навички адаптування

У 2020 році Всесвітній економічний форум підготував звіт «Майбутні робочі місця — 2025» *The Future of Jobs. Report 2020.*

[19] Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 URL: https://mon.gov.ua/

URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf, яким визначено, що у 2025 році значна частина (52%) усієї роботи буде виконуватися роботами, тоді як у 2018 році цей показник становив 29%. Також у звіті зроблено прогноз навичок, які будуть затребувані у 2025 році, а саме:

- 1) аналітичне мислення і інноваційність;
- 2) активне навчання і стратегії навчання;
- 3) комплексне розв'язання проблем;
- 4) критичне мислення і аналіз;
- 5) креативність, оригінальність і ініціативність;
- 6) лідерство і соціальна включеність (впливовість);
- 7) технології: використання, моніторинг і контроль;
- 8) технології: розробка і програмування;
- 9) життєздатність, стресостійкість і гнучкість;
- 10) обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей.

Учені провели кластерізацію та виокремили чотири основні категорій навичок, які є необхідними для молоді у XXI столітті:

- *навчальні навички,* які допомагають адаптуватися до робочого середовища та вдосконалювати свої знання, вміння і компетенції;
- *навички грамотності,* які допомагають розрізняти факти, публікувати інформацію, створювати технології, визначати достовірність джерел та інформації;
- *соціальні навички* – здатність успішно й ефективно взаємодіяти з конкретними людьми або різними групами, досягаючи поставлених цілей;
- *особистісні навички* – якості людини, які певним чином характеризують її особистість.

До навчальних навичок були включені критичне мислення, креативність (творчість, інноваційність) та самонавчання;

до навичок грамотності – медіаграмотність, цифрова грамотність;

до соціальних навичок – навички командної роботи, комунікативність, емоційний інтелект;

до особистісних навичок – гнучкість, таймменеджмент, ініціативність.

Для розвитку навичокучнів та молоді необхідно обирати певні інструменти (тренінги, семінари, вебінари, онлайн-курси, курси підвищення кваліфікації, читання спеціальної літератури тощо). Важливе значення у виборі інструментів і досягненні результатів мають особистісні якості та установки молоді.

Враховуючи виокремленні навички можна запропонувати умови, за яких можливе успішне формування навичок XXI століття у молодих людей, а також інформаційно-комунікаційні технології (онлайн-сервіси), що дають змогу це зробити. Комплексне узагальнення цієї інформації та ідей для їх розвитку представлено на інфографіці.

Отже, такі *навчальні навички,* як критичне мислення, уміння розв'язувати проблеми формується тоді, коли молодь не лише відтворює інформацію, але й формує для себе нові знання, розробляє і розвиває нові ідеї: перевіряє гіпотези; аналізує все, що відбувається навколо; розв'язує логічні завдання; знаходить усьому пояснення. Прикладами онлайн-сервісів, які дають змогу формувати й

розвивати критичне мислення, можуть бути: Mindomo, Cacoo, Infogr.am, дошки мозкового штурму Stormboard тощо.

Креативність (творчість, інноваційність) формується і розвивається за умов реалізації власного творчого потенціалу (малювання; створення відео, презентацій; написання творів, історій, блогів тощо), генерування цікавих ідей, нестандартного мислення та розширення власного світогляду і фантазування. Для цього доречно використовувати такі онлайн-сервіси, як: документи Google Диск, онлайнові презентації Prezi й Emaze, фоторедактори Avatan, Photoshop, сервіси для створення альбомів; відеоредактори Youtube тощо.

Самонавчання і саморозвиток формуються і розвиваються завдяки наявності у особистості цікавості до знань, бажання і мотивації їх отримувати. Для цього потрібно багато читати, навчатися самоорганізації і позитивному мисленню, цікавитися усім новим та знаходити онлайн курси для розширення власних знань.

Такі *навички грамотності,* як медіаграмотність формуються завдяки навчанню систематично критично оцінювати інформацію з використанням різних інструментів оцінювання, аналізувати медіаполе і відповідально ставитися до медіа споживання, шукати посилання на першоджерело, використовувати ресурси для перевірки інформації та для освоєння нових знань з медіаграмотності. Тут допоможуть такі засоби, як: сервіси новин Google News; зворотній пошук зображень за допомогою Google; сервіси для виявлення недостовірної інформації (Trooclick); геосервіси Google Maps; наукові пошукові сервери; інструменти для виявлення оригінальності (Pipl.com, Spokeo.com) тощо.

Цифрова грамотність формується за умов використання інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання навчальних і життєвих завдань, використання інтернет ресурсів для нових можливостей і кар'єрного зростання, створенню та обробки фото-, відео- та інших файлів, опанування програм з графічного дизайну тощо. Також варто не забувати про онлайн безпеку, про захист персональних даних і конфіденційність, про кібербулінг та протидію різним видам насильства в інтернеті.

Опановувати ці навички можна за підтримки Міністерства цифрової трансформації України у новому освітньому серіалі «Кіберняні», у якому розглядаються такі питання: Як захистити свої дані та гроші в мережі інтернет? Роль кібербезпеки у повсякденному житті? Кібербезпека – це не завжди складно. Як впевнено почувати себе серед загроз цифрового світу? Докладніше за посиланням: https://osvita.diia.gov.ua/courses/cybernanny. А також з інших онлайн-серіалів, розміщених на цьому порталі.

Такі *соціальні навички,* як навички командної роботи формуються під час навчання, участі в тренінгах/семінарах, спрямованих на формування командної роботи. Для розвитку цих навичок можна організовувати зустрічі з колегами і друзями, запрошувати друзів до челенджу, бути командним гравцем та уважним співрозмовником. Для формування і розвитку навичок командної роботи можна використовувати сервіси для створення блогів, платформ для дистанційного навчання і вебінарів Zoom, Wiziq, миттєвого опитування (Typeform, Direct poll, Kahoot!) тощо. Комунікативність формуються за умови

самостійного налагодження особистістю комунікації з іншими, розв'язання спільних завдань, розширення сфер спілкування, а також обмінів контактами в соціальних мережах. Онлайновими інструментами для формування комунікативних навичок можуть бути Google Диск (спільне редагування документів, написання коментарів), сервіси для створення спільної дошки Padlet.com чи Linoit, спілкування Skype, Viber тощо.

Формуванню *емоційного інтелекту* допомагає здатність розбиратися у власних і чужих почуттях, рахуватися з оточуючими, будувати з ними відносини на основі довіри і співпереживання. Для цього потрібно усвідомлювати і самоконтролювати власні емоції, бути самосвідомим, будувати взаємини з оточенням. Існує безліч різноманітних способів розвитку емоційного інтелекту та емпатії. Наприклад, в психології виділяють такі, як «практики уважності», арт-терапія, ненасильницьке спілкування, казкотерапія, дихальні практики тощо.

Такі *особистісні навички,* як *гнучкість* формуються через вимушеність адаптуватися до мінливих умов навчання і роботи. Найкраще сформувати ці навички можна у процесі діяльності, спрямованої на розв'язання будь-яких проблем, а також роботу в групах, а, отже, необхідність адаптуватися до незвичних умов, враховувати думку інших тощо. Для цього мажна використовувати такі онлайнові майданчики, як віртуальні проекти Wikispaces, створення і ведення блогів Blogger, соціальні мережі тощо.

Таймменеджмент формується під час планування своєї роботи або навчання, виконання креативних і творчих завдань, встановлення цілей та їх досягнення. Також важливою умовою тайменеджменту є винагорода за власні досягненняДопоможуть формувати і розвивати ці навички: сервіс для планування Any.DO, Todoist, Google Календар, GTasks, OneNote; сервіс для фіксування власних думок Google Keep; Skitch – сервіс для сворення Evernote, де можна робити знімки, на яких розміщувати власні думки; RescueTime дозволяє з'ясувати наскільки ефективно витрачаєте час в інтернеті тощо.

Ініціативність виражається в умінні проявляти ініціативу в різних ситуаціях; об'єктивно оцінювати власні сили, знання та навички; керувати своїм навчанням, розвиватися. Розвинути ці навички можна, якщо використовувати онлайнові сервіси, що дають змогу збирати, упорядковувати та організовувати інформацію для власної справи з різних джерел Zotero, сервіси закладок на корисні ресурси Symbaloo, ментальні карти Spicynodes та Mindmeister тощо.

2.4. Особливості дистанційного навчання

Як визначено в наказі Міністерства освіти і науки України № 466 "Про затвердження Положення про дистанційне навчання" від 25.04.2013, дистанційне навчання — це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [*Організація дистанційного навчання в школі : веб-сайт. URL:*

https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomen d azii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf].

Для організації дистанційної форми навчання передбачено доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також те, що викладачі на достатньому рівні володіють технологіями дистанційного навчання.

Науковці розглядають дистанційне навчання як цілеспрямованоорганізований процес синхронної та асинхронної інтерактивної взаємодії учнів між собою.

У Глосарії основних термінів професійної освіти [*Десятов Т.М. Глосарій основних термінів професійної освіти / за заг. ред. Н.Г. Ничкало. Київ :Вид-во «АртЕк», 2009. 192* с.] знаходимо таке тлумачення досліджуваного поняття: навчання, що здійснюється на відстані за допомогою засобів комунікації, таких як радіо, телебачення, листування, комп'ютер або відео. В. Олійник розглядає дистанційне навчання як самостійну системоутворюючу прогресивну технологію, основами якої є: самостійна робота слухачів, яка керується, дидактично забезпечена і контролюється; застосування у навчанні сучасних комп'ютерів, інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, засобів зв'язку[*Олійник В.В. Дистанційне навчання в післядипломній педагогічній освіті: організаційно-педагогічний аспект : навч. посіб. Київ: ЦІППО, 2001. 148* с].

2.5. Синхронне й асинхронне дистанційне навчанняосвітньої галузі «Мистецтво»

При асинхронній взаємодії учень працює з навчальним матеріалом у зручний для себе час. Асинхронний режим включає: записані презентації, такі як слайд-шоу та відео, електронну пошту, дошки для обговорень, групи в соціальних мережах або Viber. Перевагами асинхронного навчання є незалежність, гнучкість, індивідуальний темп.

Синхронне й асинхронне дистанційне навчання
http://osvita.ua/school/method/78950/?fbclid=IwAR0kihDNbuVGB79ATV0eCk9afy5no0raGkBdr4xIGwMcTBRjaYh9vvxNeJE

Тривалість уроків https://osvitoria.media/news/tryvalist-urokiv-pid-chas-dystantsijnogo-navchannya-vymogy-moz/

Відповідно до Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом МОЗ України, у разі використання технічних засобів навчання на заняттях види навчальної діяльності потрібно чергувати.

Із встановленням жорсткого карантину в Україні значна частина шкіл перейде на дистанційне навчання. Нагадуємо, що норм використання технічних засобів слід дотримуватися, адже їх розроблено з урахуванням інтересів дітей та для збереження їхнього здоров'я.

Згідно з вимогами Санрегламенту безперервна тривалість навчальної діяльності з використанням техзасобів — телефони, комп'ютери, телевізори, ноутбуки — упродовж навчального заняття повинна бути:

- для учнів 1-х класів — не більш ніж 10 хвилин;
- для учнів 2-4-х класів — не більш ніж 15 хвилин;
- для учнів 5-7-х класів — не більш ніж 20 хвилин;
- для учнів 8-9-х класів — 20-25 хвилин;
- для учнів 10-11-х класів на 1-й годині занять — до 30 хвилин, на 2-й годині занять — 20 хвилин.

При парних навчальних заняттях для учнів 10-11-х класів — не більш ніж 25-30 хвилин на першому навчальному занятті та не більш ніж 15-20 хвилин на другому.

Після занять із застосуванням технічних засобів навчання учитель повинен організовувати вправи з рухової активності та гімнастику для очей.

В асинхронному режимі учень може працювати у власному темпі, що складно при синхронному навчанні . При синхронному навчанні викладач і учні одночасно беруть участь в освітньому процесі, тобто співпрацюють в режимі реального часу. Перевага синхронного режиму в тому, що можна залучати учасників миттєво та у визначений час [Організація дистанційного навчання в школі : веб-сайт. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf]. Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури з досліджуваного питання дає можливість виокремити базові принципи, на основі яких створюються системи дистанційної освіти: 1. Доступність навчання: процес навчання при дистанційному навчанні може починатися і закінчуватися у довільний час. 2. Радикально нові форми представлення та організації інформації: системи мультимедіа, нелінійні форми подання інформації, присутність великої кількості довідкової інформації

Достовірність сертифікації знань: широке використання методик оцінювання знань, що гуртуються на тестуванні. до основних характеристик дистанційного навчання належить:

1. Детальне планування діяльності учня (постановка завдань, цілей, розробка навчальних матеріалів).

2. Інтерактивність (між ученьом і викладачем, між ученьом і навчальним матеріалом, групове навчання).

3. Мотивація (організація самостійної пізнавальної діяльності).

4. Модульна структура дистанційного навчання (учень повинен мати можливість чітко усвідомлювати своє просування від модуля до модуля).

На наш погляд дистанційне навчання порівняно з традиційними методами навчанням забезпечує гнучкість, а також дає змогу освітнім закладам пропонувати навчання в різних умовах надання навчального матеріалу.

Класифікація засобів дистанційного навчання.

Методична система для традиційного освітного процесу, як відомо, складається з п’яти компонентів: – мета навчання; – зміст навчання; – методи; – засоби; – організаційні форми навчання.

Метою навчання у закладах освіти є визначення системи компетенцій, які необхідно сформувати в процесі навчання.

Мета навчання досягається через постановку та досягнення загальних і часткових цілей навчання.

Мета дистанційного навчання надання освітніх послуг шляхом застосування сучасних інформаційнокомунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями. Зазначена мета передбачає виконання таких завдань: – реалізувати конституційне право на здобуття освіти; –здобуття знань незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, віросповідання, стану здоров'я та місця проживання .

Зміст навчання можна визначити як педагогічну модель соціального замовлення.

Учні, котрі використовують ДН, знаходяться в не звичних для себе навчальних умовах. Для ефективного навчання їм необхідно: – доступ до мережі Інтернет; – володіння навичками роботи із засобами ІТ; – достатній рівень мотивації та самоорганізованості.

За І.Я. Лернером [Лернер И.Я. Дидиактические основы методов обучения. Москва : Педагогика, 1981. 186с] існує 5 дидактичних, взаємопов'язаних між собою методів навчання: – інформаційно-рецептивний; – репродуктивний; – проблемний; – евристичний; – дослідницький. Вищезазначені методи навчання є актуальними і для дистанційної форми навчання. Завдяки поєднанню цих методів охоплюється вся сукупність педагогічних умов взаємодії викладача та ученьів, покращується процес освоєння предметних дій, формування способів дій, притаманних їхній майбутній професійній діяльності.

Методична система дистанційного навчання залучає всі традиційні організаційні форми.

До них належать: – урок; – практичні заняття; – семінарські заняття; – лабораторні роботи; – самостійна робота учня та ін.

В освітньому процесі у ДН використовуються такі засоби навчання: – електронні посібники; – мережеві навчальні матеріали; – комп'ютеризовані системи навчального призначення в звичайному і мультимедійному варіантах; – аудіо навчально-інформаційні матеріали; – відео навчально-інформаційні матеріали; – лабораторні дистанційні практикуми; – тренажери; – бази навчальних матеріалів з віддаленим доступом; – електронні бібліотеки з віддаленим доступом; – дидактичні матеріали на основі експертних систем навчального призначення; – дидактичні матеріали на основі геоінформаційних систем.

ДН базується на використанні засобів ІТ, на таких основних елементах як середовище передачі інформації, методи, які є залежними від середовища обміну даними.

Крім того ДН все активніше впроваджується завдяки інноваційним технологіям та має наступні форми занять:

чат-заняття (з використанням різних месенджерів);

веб-заняття (конференції, лабораторні роботи, практичні роботи з використанням мережі Інтернет);

відеоконференції (проводяться з використанням web сервісів для організації онлайн конференцій, таких як Zoom, Google meet, Microsoft teem, Big blue button)

Платформа дистанційного навчання

Платформа дистанційного навчання поєднує засоби, необхідні для трьох основних користувачів – вчителя, учня, адміністратора.

Як зазначають дослідники, платформа дистанційного навчання – це центральний елемент, навколо якого об'єднуються учасники дистанційної освіти. У цій системі, вчитель задає загальну траєкторію навчання, використовуючи мультимедійні педагогічні ресурси, індивідуалізує його до потреб і здібностей кожного студента та здійснює підтримку діяльності студентів.

Адміністратор забезпечує й підтримує обслуговування системи, керує доступами та правами викладачів і студентів, створює зв'язки із зовнішніми інформаційними системами (адміністративними документами, каталогами, педагогічними ресурсами тощо).

2.6. Мотивація (організація самостійної пізнавальної діяльності учнів)

1. Для педагогів НУШ розвиток пізнавального інтересу учнів на уроках галузі мистецтва представляє одну з найголовніших завдань з метою подолання труднощів у навчальному процесі [Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи URL: http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20 2016/12/05/koncz epcziya.pdf].

Сьогодні актуалізується проблема мотивації окремих видів діяльності, зокрема навчальної діяльності, значний вклад в яку зроблено в дослідженнях А. Маркової, Т. Матіс, О. Орлова, М. Матюшкіна та ін. Важливість позитивної мотивації для ефективності і успішності навчальної діяльності вивчалася Г. Клаусом, В. Якуніною, С. Занюком, Я. Савченко . Актуальними є когнітивні та атрибутивні концепції мотивації А. Бандури, Б. Вайнера, Д. Двека, М. Селігмана,К. Петерсона, Е. Скіннера та інші.

Поняття «мотив» (лат. *moveo* – рухати) - спонукальна причина дій людини. У процесі навчання змінюється характер навчальної мотивації учнів. Основними мотивами навчання є особистісний розвиток, інтерес, бажання стати лідером в класі. На мотивацію впливають бажання учня (наприклад, бажання подолати труднощі), довгострокові успіхи чи невдачі в навчальній діяльності, вибір життєвого шляху тощо. Навчальна мотивація має свою структуру і характеризується спрямованістю, стійкістю та динамічністю. Основним динамічним параметром мотиву є наполегливість, учень із захопленням вчиться, незважаючи на несприятливі зовнішні умови, перешкоди, не може уникнути навчання, його навчальна діяльність високопродуктивна за нормальних і екстремальних умов. Модальність (емоційне забарвлення), яка може бути позитивною та негативною. Вираження мотивів також виражаються в їх силі, враженості, швидкості виникнення тощо. Вимірюються переважно

часовими параметрами (витрати на домашню роботу, тривалість інтересу, витрати і т. п.).

2. Змістовими характеристиками навчальної мотивації є: наявність в учня особистісного сенсу навчання; дієвість мотиву (його реальний вплив на навчальну діяльність і поведінку дитини); місце мотиву в мотиваційній структурі; самостійність виникнення та прояву мотиву; зміст предмета; особливості мотивації в різних видах навчальної діяльності, видах предметів, що викладаються, формах навчальних завдань [Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : [підручник для ученьів вищих навчальних закладів] / Олек сандра Яківна Савченко. К. : Грамота, 2012. 504с.].

Науковці визначають наступні види пізнавальних мотивів: пізнавальні мотиви, що визначаються через розв'язування вчителем завдань, які потребують додаткової інформації. Чим складніше завдання, тим більше зростає в учня мотивація. Навчально-пізнавальні мотиви – мотиви оволодіння методами, алгоритмами та методами навчання. Мотиви самоосвіти – більше дізнатися про тему, яка цікавить, захоплює. Соціальні мотиви – мотив особистісного зростання. Високий рівень психічного розвитку є головною умовою реалізації наявної мотивації дитини, формування позитивної мотивації в навчальній діяльності. При цьому існує зв'язок між високим інтелектуальним розвитком і позитивними мотиваційними тенденціями і навпаки.

Про навчальну мотивацію свідчить успішність навчальної діяльності: показники шкільної успішності, відвідування, сформованості навчальної діяльності здобувачів освіти.

Основними методами формування мотивації під час навчання на уроках галузі мистецтва є: інформувати учнів про значення навчального матеріалу для формування предметних і мистецьких компетентностей; практична спрямованість знань і можливість їх застосування в повсякденному житті; створення проблемних ситуацій та ситуації успіху; встановлення ближньої та дальньої перспективи в освіті. Важливою є взаємодія між пізнавальними та соціальними мотивами, що призводить до їх взаємного перетворення, досягнення більш високих результатів і цілісного розвитку особистості. Так, з одного боку, соціальні мотиви можуть зробити пізнавальну активність учнів, їх інтерес до навчання, цілеспрямованість, осмислення значущості мистецьких шедеврів.

Важливими засобами формування мотивів і пізнавальних інтересів учнів є: чітка організація освітнього процесу; авторитет учителя; спілкування на засадах педагогіки гуманізму та партнерства; врахування особливостей, автономна пізнавальна діяльність учнів[Федорчук В.В Основи педагогічної майстерності: навчально-методичний посібник / В.В. Федорчук— Кам`янець-Подільський: Видавець Зволейко Д., 2008. 140 с.].

Сьогодні в умовах цифровізації освіти важливими є методи стимулювання інтересу до навчання: створення ситуацій успіху та новизни; створювати ситуації емоційних і ціннісних переживань; метод це цікаво!; метод топ 10 в мистецтві; метод несподіванки; звернення до життєвого досвіду учнів; методи навчальних дискусій і дидактичних завдань; дидактичні та розвиваючі ігри. Учителі можуть використовувати методи стимулювання відповідальності

під час навчання: переконання у важливості мистецької освіти; сприяння освітній успішності; вправи у висуванні та виконанні вимог. На уроках варто приділити увагу експресивності – властивість вираження людиною власних емоцій через міміку, жести, голос, рух.

Важливими є методи мотивації дослідницької навчальної діяльності та натхнення: методи розвитку м'яких навичок та формування емоційної сфери: дидактична гра; стимулююча оцінка; вільний вибір завдань; формування бажання бути вільною, важливою людиною.

Методи розвитку мислення та когнітивних навичок: звернення до життєвого досвіду; метод вау!, пізнавальний інтерес; створення проблемної ситуації. Методи дослідницької діяльності та пошуку алгоритмів розв'язування: виконання творчих завдань; використання інтерактивних технологій; розвиток співробітництва. Важливо формувати волю здобувачів освіти: встановлювати освітні вимоги; інформація про результати дослідження; формування відповідальності; когнітивне ускладнення (самооцінка діяльності та її корекція); врахування особливостей мистецької творчої діяльності; формувальне оцінювання. Розвивати соціальні навички: розвиток бажання бути корисним; мотивація до наслідування сильної особистості; створення ситуації взаємодопомоги; пошук контактів та співтворчості: зацікавленість у результатах колективної праці; експертної оцінки.

Мотиваційна складова уроків галузі мистецтво вимагає від учителя творчості, володіння методикою формування внутрішньої мотивації учнів та методикою особистісно зорієнтованого підходу. Для цього вчитель має ознайомитися з нормативно-правовою базою, програми з мистецьких предметів, з підручниками рекомендованими міністерством, має сам опанувати зміст навчального матеріалу, враховувати вікові та індивідуально-психологічні особливості учнів та вихованців, які, використовуючи надану самостійність, дають змогу знаходити умови, способи і прийоми формування інтересів до предметів, потреби активного пізнання світової та вітчизняної історії, мистецьких надбань [*Нова українська школа: формування соціальної та культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-6 класах URL: http://ir.soippo.edu.ua/handle/123456789/384]*.

Методична література містить різноманітні рекомендації щодо використання мотиваційних прийомів на різних умовних рівнях навчання: початок ; центральна частина уроку – вивчення матеріалу курсу, закріплення; аналіз ефективності навчання, рефлексія, підсумок. На початку уроку вчитель може використовувати такі методи і форми роботи: поетичні рядки про кульурно-історичну добу, про значущі події та стилі в мистецтві, про митців. Звертаємо увагу на ключові слова, цитати, мистецьку термінологію, здійснюємо разом з учнями оцінку події, аналізуємо емоції від діяльності особи митця. Враження від навчання може доповнити ретельно добраний музичний ряд творів, кліпи, мультфільми, відео фрагменти хроніки що передають дух часу, може супроводжуватися фотосесіями з портретами, плакатами, репродукціями картин тощо. Для мотивації учнів корисно використати кросворди, ребуси, в яких може бути зашифрована тема уроку. Цей прийом

також можна використовувати для узагальнення та систематизації знань, наприклад для закріплення понять попередньої та нової теми з мистецтва. Позитивна мотивація учнів передбачає знайомство з символікою та семантикою предметів або їх зображень відповідної історичної епохи; можливо використовувати міфологію, казки, історичні анекдоти, байки, наприклад «Мистецтво очима людини XXI ст. Україна і Європа сьогодні», залучати до гри «Було чи не було», «Вірю чи не вірю»; аналізу проблемних запитань/завдань.

Центральна частина уроку – вивчення предметів мистецької галузі – вимагає від учителя вміння використовувати як традиційні та інноваційні, цифрові технології навчання. Фронтальні бесіди, робота в парах, групах, «2-4-всі разом». Важливо використовувати можливості хмарних сервісів Microsoft Office 365, Google Apps Education Edition, Windows Azure, сервіси відеоконференцій Zoom, Skype, Microsoft Teams, Cisco Webex Meetings, онлайн платформ та програмні засобів, віртуальних класів: Office 365, Google Class, Moodle, Moodle Cloud, TeacherKit, Edmodo; пропонувати корисні мистецькі Web-сайти, Web-лекції, Web-книги, відеоматеріали; завдання та ігри з використанням смартфонів, телфонів (геймифікація), засоби доповненої й віртуальної реальності (інструменти AR та VR).

Як підсумок уроку учням будуть цікаві прийоми: «незакінчене речення» («Я готовий продовжити питання...», «мені було важливо дізнатися...», «з цього уроку я зрозумів, що...», «якби би я був автором підручника, додав би...»); незавершена таблиця для творчого домашнього завдання. Учитель може пропонувати заповнити таблицю за темою, додавши, наприклад, цікаві факти біографії митця/ мисткині, події, епізоди, не зазначені в підручнику, із зазначенням джерела; найкраще питання за темою; пропонуємо дидактичні ігри. Прикладом є гра «Знавець мистецтв» знайомство з художниками, архітекторами, співаками, героями, персонажами, подією, місцем проведення, предметами побуту, архітектурою епохи тощо).

Варто пам’ятати, що внутрішня мотивація забезпечується через розкриття критеріїв оцінювання, які стимулюють абітурієнтів до активної пізнавальної діяльності. Прийоми формування мотивації в умовах дистанційного навчання: важливо пропонувати індивідуальне завдання, прийом «Хвилинка уваги»; доповідь про феномени мистецтва... (на вибір учня/вчителя, наприклад засідання арт-критиків 9 клас; зустріч з відомими митцем/ майстром; прийом «Запитай митця», «Мистецтво відповідати: тест на знання цікавих фактів арту» https://platfor.ma/magazine/quiz-sq/test-na-mistetstvo/; онлайн тести « Шедеври вітчизняного образотворчого мистецтва»; дидактичні та діалогічні ігри, наприклад гра «слово в слово» (учитель називає слово, а учні називають поняття, події, людей, назви місць, пов’язаних з подією); мовою документа: дослідження, коментар; прийом «Дозвольте мені підсумувати» тощо.

Таким чином, варто пам’ятати, що внутрішня мотивація забезпечується через розкриття критеріїв оцінювання, які стимулюють здобувачів освіти до активної пізнавальної діяльності.

2.7. Формування медіаграмотності в дистанційному навчанні

Зміни, які сьогодні відбуваються в суспільстві, багато в чому залежать від засобів масової інформації, які, створюючи інтенсивні інформаційні потоки, з одного боку, забезпечують доступність інформації, дають більші можливості для самоосвіти, комунікації, поширення ідей, самореалізації, а з другого – через можливості маніпуляції, пропаганду, мову ворожнечі, кіберзагрози створюють загрозу як в індивідуальних, так і в глобальних масштабах. Знаходячись під впливом різновекторної інформації, стаючи частиною глобальних мереж, людина втрачає здатність цілісно сприймати медіатексти, оскільки в неї формується «багатошарова» калейдоскопічна свідомість, що позбавляє можливості мислити панорамно і критично.

Усвідомлюючи серйозність викликів сучасності, освітяни активно шукають шляхи формування медіаграмотної людини, яка була б здатна перетворити загрози, спричинені можливостями цифрового суспільства, на ресурс для саморозвитку. Дитина не в змозі самостійно одразу розібратися у всьому потоці медіаінформації, навчитися критично мислити стосовно медіатекстів.

Учителі мистецтва як одна з рушійних сил формування особистості школяра повинні конструювати урок так, щоб задовольнити вимоги сучасного суспільства. З огляду на світові тенденції, в умовах активного реформування освіти в Україні на державному рівні, закладено підґрунтя для формування медіаграмотної особистості учня. Так, у 2016 р. Президією Національної академії педагогічних наук України було схвалено нову редакцію Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, у якій декларується «впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях», а також «поширення практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів».

Головними завданнями медіаосвіти є сприяння формуванню:

– медіаінформаційної грамотності як комплексу умінь, знань, розуміння і відносин, які дають споживачам можливість: ефективно і безпечно користуватися медіа, усвідомлено обирати, розуміти характер контенту і послуг, приймати рішення та користуватися повним спектром можливостей, які пропонують нові комунікаційні технології та медіаінформаційні системи, а також можливість захистити себе і свою сім’ю від шкідливого або вразливого інформаційного матеріалу;

– медіаімунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу і деструктивним медіа-інформаційним впливам, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

– рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції і саморегуляцію взаємодії з медіа на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту, джерела, форми і якості надання інформації, її повноцінного і критичного тлумачення з

урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа, розвивають здатність протистояти зовнішній інформаційній агресії і пропаганді, деструктивним медіаінформаційним впливам;

– здатності до медіатворчості для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, розвитку патріотизму, української ідентичності, згуртованості, солідарності, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, доброзичливості в мережі стосунків, а також якості життя в значущих для особистості спільнотах.

спеціалізованих аспектів медіакультури: візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), аудіальної і музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, сучасних напрямів медіа-арту тощо [*Шуляр В. Медіаосвіта: стратегія і тактика співпраці медіапедагогів і бібліотекарів / В. Шуляр // Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи : збірник статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції. – К. : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. – 393 с.*

–].

Ця тема не є новою, але потребує глибшого вивчення, теоретичного обґрунтування та пошуку шляхів практичної реалізації питання впровадження медіаграмотності в практику навчання мистецтва.

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Медіакультура – культура сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки].

Медіаобізнаність – складова медіакультури, яка передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, уміння убезпечити себе від деструктивних медіаінформаційних впливів і вільно орієнтуватись у світі інформації.

Медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти

реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.

Медіакомпетентність – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію].

Медіаосвітні технології – методично-організаційні засоби навчального процесу з використанням періодичних видань, радіо, телебачення, кіно, а також програмно-апаратних засобів і пристроїв, що забезпечують операції збирання, оброблення, накопичення, збереження й передавання інформації.

Медіаінформаційна грамотність – МІГ (mediaandinformationalliteracy – MIL) – сучасна стратегія ЮНЕСКО, яка полягає у поєднанні традиційних концептів «медіаграмотності» та «інформаційної грамотності» в спільний концепт МІГ, що позначає комбінований набір компетенцій (знань, навичок і відносин), необхідних на сьогоднішній день для життя і роботи. МІГ розглядає всі види засобів масової інформації та інших постачальників інформації, таких як бібліотеки, архів, музеї та інтернет, незалежно від використовуваних технологій. МІГ спрямована на розширення прав і свободи самовираження людей, забезпечення рівноправного доступу до інформації та знань і сприяння формуванню вільної, незалежної і плюралістичної медіа- та інформаційної системи [Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція): http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/].

Концепт МІГ передбачає визнання провідної ролі інформації і медіа в повсякденному житті. МІГ лежить в основі свободи слова та інформації, оскільки дає змогу громадянам зрозуміти функції засобів масової інформації та інших постачальників інформації, критично оцінювати їх зміст, а також ухвалювати обґрунтовані рішення, будучи як користувачами, так і виробниками інформації та медіаконтенту.

Важливу роль у формуванні медіаграмотності школярів на уроках мистецтва робота над медіатекстами, сприйняття та аналіз творів медіакультури, різноманітні творчі медіазавдання.

Рекомендуємо вчителям використовувати різноформатний медіаконтент для формування умінь критичного сприймання, аналітичного опрацювання, оцінювання достовірності та об’єктивності інформації; підвищення якості комунікативної компетентності:

– відеоролики;
– ментальні карти;
– медіатексти (інтерв’ю, коментарі, есе, реклама);
– анімаційні фільми;
– креолізовані тексти (буктрейлер, комікс (манга), постер, буклет, фото колаж, логотип, скрапбукінг, «дуддл», кардмейкінг тощо);
– мультфільми;
– відеокліпи;
– флешмоби;

– вебквести;
– медіа-акції;
– скайп-конференції;
– флеш-ігри;
– постери;
– плейкасти тощо).

Рекомендуємо вчителям використовувати різні види самостійної роботи на матеріалі аудіовізуальних медіа:

– зображувально-імітаційні творчі завдання (створення кіноафіш за допомогою колажів з домальовуваннями, малюнки і колажі на тему творів екранних мистецтв, мальовані комікси на тему творів екранних мистецтв);

– рольові ігри («Теленовини», «Репортаж»);

– творчі завдання на відновлення в пам'яті динаміки просторово-часових, аудіовізуальних образів кульмінаційних епізодів медіатекстів у процесі колективного обговорення (добір прозових, поетичних, живописних, музичних творів, що асоціюються з тим чи іншим медіатекстом, обґрунтування свого вибору тощо);

– проблемні колективні обговорення та рецензування медіатекстів (фільмів, телепередач, кліпів, комп'ютерних ігор, сайтів) (зіставлення та обговорення рецензій, статей, книг професійних кінознавців; підготовка рефератів, присвячених проблемам медіакультури).

Також рекомендуємо використовувати широкі можливості медіаосвітніх технологій для порівняння широких можливостей культурних зразків різних літератур і культур. Найбільш оптимальними різновидами інтеграції літератури та медіаосвіти є:

– тексти підручника;
– дидактичні матеріали;
– тексти художніх творів;
– критична література;
– автобіографічні джерела;
– періодична преса;
– телевізійні передачі;
– аудіо- та відеозаписи;
– музичні твори;
– довідкова та енциклопедична література;
– освітні сайти;
– віртуальні музеї;
– електронні підручники та посібники тощо.

Учителям пропонуємо використовувати такі методичні прийоми створення власних медіатекстів:

– підготовка (електронних, рукописних, друкованих) випусків шкільної газети на літературну тематику;

– видання літературного журналу чи альманаху на тему ролі книги та читання в житті людини;

– створення мультимедійної презентації на тему, підготовка телевізійної передачі чи короткого відеофільму на літературні теми;

– написання анотацій на книгу (твір) до шкільної газети, альманаху;
– підготовка фотографій, малюнків, колажів на літературні теми;
– малювання афіші літературних подій, обкладинки до книжки;
– створення рекламних продуктів на тему читання і книги;
– підготовка інтерактивних коментарів до твору створення блогів (інтернет-щоденників).

Варто вчителям пропонувати учням домашні завдання, що мотивують до створення власної медіапродукції:

– підготувати комікси за мотивами літературних творів;
– прорекламувати художній твір, дотримуючись всіх вимог, що висуваються до рекламного продукту (буктрейлер);
– створити міні-фільм (анімаційний ряд);
– дібрати музику, яка б відповідала настрою поезії, передавала основну думку, відображала б внутрішній світ автора;
– опрацювати за допомогою Інтернет-ресурсів додаткові джерела інформації про письменника; створити домашню інтернет-сторінку (блог), на якій розмістити власні міні-роздуми про особистість митця;
– укласти бібліографію з теми, що вивчається, використовуючи паперові носії та мережеві ресурси;
– створити ментальну карту художнього твору тощо.

Рекомендуємо використовувати творчі завдання (за матеріалами засобів масової інформації):

– добір інформації з певної теми з доступних джерел;
– ознайомлення з телепрограмою з наступним складанням анонсів передач за їх назвами;
– ранжування запропонованої інформації за її соціальною значущістю;
– складання тематичної добірки інформаційних матеріалів із газет і журналів з будь-якої тематики.

Учням на уроках української мови в контексті вивчення програмового матеріалу рекомендуємо запропонувати такі види роботи та прийоми:

− здійснити компресію медійного повідомлення згідно з особливостями представлення тексту (від аналітичної статті (в журналі) – до анонсу (на сайті); від телерепортажу – до бліцновини …);
− підготувати медіатексти на одну тему (рекламного характеру) з урахуванням різної цільової аудиторії (екотуризм для молоді, для людей поважного віку, для бізнесменів, для молодих сімей з дітками тощо);
− здійснити «інтерактивне включення» в запропонований медіаконтекст і представити тему з погляду очевидця, учасника інформаційної події;
– прийом «німе кіно» (озвучування слайдів, уривку з мультфільму);
– прийом «екскурсовод» (добір та озвучування відеоматеріалу);
– прийом «інтерв’ю» (складання питань за враженнями від фільму, мультфільму, теле- та радіопередачі);
– прослуховування усної інформації з наступним її ілюструванням малюнками, складання сценарного плану відеосюжету;
– виклад запропонованої інформації із змінами її таким чином, щоб вона стала доступною дитині.

Формування медіаграмотності та медіатворчості– це нагода урізноманітнити, осучаснити, зробити уроки ближчими до життя, покращити академічні показники через залучення учнів до їхньої власної культурної території, задовольняючи їхні інтереси. Важливим також є урахування сенситивних періодів учнів, їхніх потреб, захоплень, досвіду, актуальної медіаситуації, залучення учнів до добору медіатекстів. Цікавими дослідженнями щодо цього є стаття О.П. Глазової «Робота над відгуком про твір мистецтва із застосуванням елементів медійної освіти (на прикладі кінофільму «Незламна»), у якій авторка пропонує формувати медіаграмотність у процесі написання есе, публіцистичних статей, торкаючись сучасних, достатньо дискусійних і цікавих для підлітків тем [Глазова О. Робота над відгуком про твір мистецтва із застосуванням елементів медійної освіти (на прикладі кінофільму «Незламна») [Електронний ресурс] / О. Глазова. – Режим доступу: http://biog.in.ua/robota-nad-vidgukom-pro-tvir-mistectva-iz-zastosuvannyam-eleme.html].

Пропонуємо приклади освітніх продуктів колективної роботи під час вивчення теми «Види т а жанри мистецтва:

– коментарі до публікації у соціальній мережі «Види т а жанри образотоворчого мистецтва» тощо;
– власна публікація в мережі щодо складних випадків слововживання;
– віртуальна екскурсія «Музей писанки» ;
– сторінка в соціальній мережі на тему культури мовлення або ораторського мистецтва);
– соціальний ролик на тему «нові часи – нові пісні»;
– відеосюжет у журналістському жанрі стендап («Хіти сьогодення»);
– відеоскрайбінг на тему «Сучасний Малевич»;
– буктрейлер до книги
– реклама до блогу професора Пономарева;
– інтерактивний плакат «Життя джаза» тощо .

Сучасна особистість існує в просторі різноманітних медіатекстів, тому, орієнтуючись на положення навчальної програми про те, що знання, які здобуватимуть учні, мають бути інструментом у розв’язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, вважаємо, що під час навчання української мови варто більшої ваги надавати роботі з медіатекстами і, використовуючи певні методи, вчити дітей аналізувати, створювати, використовувати медіатексти, а також презентувати їх у різних формах.

Для презентації авторських медіатекстів та зворотного зв’язку можна використовувати різні інтерактивні платформи: група в соціальній мережі, сайт закладу, сайт учителя, учня, блоги. Написання дописів на різноманітних ресурсах розвиватиме комунікативну компетентність, мотивуватиме до вивчення мови та літератури.

варто зауважити, що уроки є сучасною платформою для формування медіаграмотної особистості, водночас використання елементів медіаосвіти сприятиме вихованню національно-мовної особистості, надаватиме можливість більш ефективно формувати мовну, комунікативну, мовленнєву та соціокультурну компетенцію в різних сферах і жанрах мовлення, повноцінно

застосовувати диференційований особистісно орієнтований та розвивальний підходи, враховуючи психологічні особливості кожного учня.

Головна функція вчителя – навчити вчитися, створити умови для кращого засвоєння матеріалу, тому медіа-урок є продуктивною формою навчання, що в близькому майбутньому поступово витіснятиме традиційні уроки, синтезуючи в собі вже набутий досвід з новими методами й прийомами.

Художність — це вид духовно-практичної діяльності, який також не зводиться до мистецтва: з металу, каменю, дерева, глини, пластику, текстилю тощо виробляється чимало речей, що мають художні якості і все ж не є творами мистецтва в загальноприйнятому розумінні цього слова. Художнє охоплює широкий спектр життєдіяльності людини, як і естетичне.

Культура – це сукупність матеріальних та духовних цінностей вироблених людством протягом усієї історії, а також сам процес творення цих цінностей. Окремо виділяється художня культура: це література і мистецтво.

Мистецтво – це одна із форм суспільної свідомості, відображення навколишньої дійсності в художніх образах. Мистецтво лежить в основі художньої культури.

Всі мистецькі твори створені людиною, отже:

людина – творець і носій життєвих сенсів, інакше кажучи – суб'єкт культури. Не кожна людина може бути творцем мистецьких творів, але кожна особа переробляє у власній душі цінності світової та вітчизняної культури і таким чином визначає своє особисте ставлення до світу, відчуває причетність до життєвого сенсу людства, культури свого народу.

Відносно людини мистецькі твори виконують декілька функцій, які взаємопов'язані між собою і доповнюють одна одну:

1) *естетична функція* – відбувається тоді, коли людина милується твором мистецтва (картин, скульптури, архітектурних пам'яток, тощо);
2) *комунікативна функція* – виражається через спілкування
3) *виховна функція* – мистецькі твори сприяють вихованню естетичного смаку, допомагають у формуванні загальнолюдських цінностей;
4) *пізнавальна функція* – завдяки мистецьким творам людина пізнає світ розширює свої знання у різних сферах.

Вид мистецтва - це реальні форми художньо-творчої діяльності, що різняться, перш за все, способом втілення художнього змісту, специфікою творення художнього образу.

Стиль — у мистецтві — єдність змісту, образної системи й художньої форми, що склалася за конкретних суспільно-історичних умов і властива різним історичним періодам та епохам у розвитку літератури і мистецтва. У вузькому

значенні С. — індивідуальна манера, своєрідні неповторні ідейно-художні особливості творчості митця; 2) спосіб, прийом, метод роботи.

Стиль – це сукупність спільних ознак,система художніх форм, наділених певною якістю і змістовою виразністю. Ознаки певного стилю можуть проявлятись в різних сферах життя людини.

За всієї живої мінливості художніх форм у межах історичного періоду існують їх відносно стійкі художні ознаки, що притаманні певній стильовій системі. Стилі не можуть виникати за бажанням, вони формуються через об'єктивні обставини: внаслідок дії зовнішніх, внутрішніх і випадкових акторів.

Мистецька абетка. Перед вами асоціативний ряд з трьох ілюстрацій. Знайдіть логічну залежність і дайте відповідь, яке слово зашифровано. Підказкою є літера алфавіту, позначена перед кожним асоціативним рядом

Літера А

Ансамбль музикантів

Архітектурний ансамбль

Людина-ансамбль

Відповідь: (……..)ансамбль

Продовжить речення:

1. Дайте визначення поняттю «стиль»
2. Фактори, які впливають на формування художніх стилів

Творча майстерня. Виконати ескізи одягу або предметів декоративно-прикладного мистецтва (вироби з пір'я, маски, геометричні орнамент, аплікації)

Продовжіть речення:

1. Види мистецтва, які сприймаються через зір, називаються
До них належать: … .

2. Види мистецтва, які сприймаються в часі, називаються … .
До них належать: … .

3. Види мистецтва, які поєднують в собі сприйняття через зір і слух, називаються … .
До них належать: … .

ІІІ. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО». ВИДИ І ЖАНРИ ВІЗУАЛЬНИХ / ОБРАЗОТВОРЧИХ, ПЛАСТИЧНИХ, ЕКРАННИХ МИСТЕЦТВ

В основі творів мистецтва лежить певна ідея в її емоційному, живому зображенні. Кордон між художнім світом і світом реальним завжди був рухливим. Ступінь умовності відображення дійсності залежить від специфіки мови кожного виду мистецтва і неоднаковий для різних художніх епох. Художній образ може набувати характеру символічності, поки не втратить зв’язок з дійсністю і не перетвориться в нерозшифрований знак. І, навпаки, він може бути ілюзорним до деякої межі, оскільки у мистецтва завжди є узагальнюючий момент.

Створення художнього образу та його сприйняття складають дві сторони одного художнього процесу, що відбувається у спільному змістовому просторі.

Художній образ – поєднання дійсності і творчої індивідуальності митця. Його створенню підпорядковується весь комплекс усвідомленої і неусвідомленої (спонтанної) діяльності суб’єкта. Образне мислення митця завжди несе відображення картини світу тієї епохи, в яку він творить. Митець – генератор ідей і носій світогляду одночасно, він той ланцюг, що пов’язує внутрішньо художні процеси і світоглядні настанови суспільства. Він надає імпульс, програму для переробки інформації, стимулює думку глядача, а глядач в свою чергу порівнює художній твір з дійсністю і намагається відтворити образ, який був в уяві митця. Але все ж істина для глядача – те, як він зрозумів твір, а не те, що відтворював художник.

Кожен вид мистецтва має свою форму втілення художнього образу. Література описує події, природу за допомогою символів – літер; живопис змальовує образи людей, події барвами; музика створює художній образ за допомогою

звуків, які поєднуються в мелодії; у скульптурі використовується матеріал, об'єм; у архітектурі – форма; у графіці – лінія; у театрі – емоції.

Пластичні мистецтва, мистецтва просторові — поняття, що об´єднує всі види мистецтва, твори яких існують у просторі. П. м. умовно й відносно поділяють на образотворчі й необразотворчі. До образотворчих належать: живопис, скульптура, графіка, монументальне мистецтво; до необразотворчих — архітектура, декоративно-ужиткове мистецтво.

Українське слово «мистецтво» походить від німецького Meister (майстер), яке в свою чергу походить від латинського Magister (навчитель, начальник), що в свою чергу, вірогідно, утворене шляхом поєднання слів magis («великий») та histor знавець, умілець, згодом - актор (histrion). Види мистецтва розрізняють за способами втілення художнього образу.

Просторові. Архітектура; Скульптура; Живопис; Графіка; Художня фотографія; Дизайн; Декоративно прикладне мистецтво.

Часові мистецтва. Література; Музика; Радіо.

Просторово-часові (сентетичні). Театр; Танець; Кіномистецтво; Циркове мистецтво. До синтетичних мистецтв також належать видовищно-ігрові і технічні (художня фотографія, кольоромузика, дизайн,комп'ютерна графіка та анімація).

Види мистецтва, твори яких можемо бачити, тобто сприймати їх за допомогою зору. Це архітектура, живопис, графіка, скульптура та декоративно-ужиткове мистецтво. їх називають *візуальними, або образотворчими* (від слів «бачу» та «створюю образ»).

Образотворче мистецтво відтворює не тільки зовнішню сторону життя, а й розкриває душевний світ людей і внутрішній зміст подій. Художник, скульптор, графік, архітектор вчать бачити світ і розуміти, що нас оточує.
Образотворче мистецтво відображує дійсність у художніх, візуальних образах.
Одним із основних засобів зображення навколишнього світу є *малюнок*. Малюнок відомий із давніх-давен і має величезні образотворчі можливості. За умовними малюнками, які залишила людина епохи палеоліту і неоліту, ми дізнаємося про її життя, побут, світогляд, вірування. Малюнок, як і все мистецтво, пройшов довгий шлях в своєму розвитку, відтворюючи реальну дійсність, передаючи глибокі почуття і думки художника.

Малюнок – це первинна фіксація творчого задуму людини. Найважливішим засобом виразності в *живопису* є *колорит*. Це – кольоровий устрій картини, багатство і узгодженість кольорових відтінків. *Тон* – це напруження кольору, а *відтінки* – ледве помітні відмінності між двома спорідненими тонами. *Композиція* – це принцип розташування фігур, об'єктів на картині. В залежності від тематики і предмету зображення, в образотворчому мистецтві визначають такі основні *жанри*: портретний, історичний, батальний, побутовий, анімалістичний, пейзаж, натюрморт.

Архітектура — мистецтво проектування та спорудження будівель, що виражає в художньо-образній формі, уявлення людини про світ, простір та ін. Це слово грецького походження, означає «будівельник», «будую».

Живопис — один із видів образотворчого мистецтва, твори якого створюють на площині (картоні, полотні, стіні) за допомогою кольорових матеріалів (зокрема фарб), Живопис «розмовляє» з нами мовою кольору, світла й почуттів. *Живопис – це статичний просторовий двовимірний різновид образотворчого мистецтва. Виразні засоби живопису* – композиція, колір, колорит, фактура. Колір є найважливішим засобом виразності у живопису.

За характером використання фарб розпізнають *олійний, темперний, акварельний, гуашевий живопис*. Його виконують звичайно на площині полотна, картону, паперу або стіни.

На полотні або картоні, які покривають спеціальним ґрунтом, щоб фарба добре зберігалася, пишуть *олійними фарбами*. Художник спочатку виконує на заґрунтованому полотні малюнок, а потім вже пише пензлем олійними фарбами, розводячи їх вибіленою олією або спеціальними розчинниками.

Живописні роботи, виконані на папері, полотні, дереві *темперою* – малопрозорою густою фарбою, яку розводять водою, – привертають увагу своїм «оксамитовим», насиченим тоном. Складність при роботі з темперою полягає у швидкому її висиханні, в незмивності, що ускладнює внесення поправок.

На стіні (по свіжій сирій штукатурці) живописні твори виконують спеціальними водяними фарбами, ці твори називаються *фресками*. На папері пишуть *аквареллю і гуашшю. За призначенням* живопис поділяють на :

а) *монументальний;*

б) станковий;

в) декоративний;

г) декораційний;

д) мініатюру.

Фреска – (з іт. «Al fresco» - по живому, по мокрому, по свіжому) – пишеться по вологій штукатурці. Фарби розводять чистою водою; малюють, коли штукатурка підсихає, в цей час штукатурка і виділяє тонку кальцієву плівку, прозору, але дуже міцну, вона не вимивається тримається і тримає свій колір.

Мозаїка – живопис, викладений із невеличких кольорових камінців або смальти – спеціально звареного для таких робіт непрозорого скла. Раніше основою була сира штукатурка, а тепер – цемент. Мозаїки робили давні греки і римляни, потім їх робили і Візантії, Італії. Особливо відоме мозаїками італійське місто Равенна та храм Святої Софії у Києві.

Вітраж складається зі шматочків прозорого кольорового скла, з’єднаного по малюнку пайкою із свинцю. Зроблені таким чином зображення вставляють у віконні отвори. Вітражі особливо були розповсюджені у Середні віки. Так, у кожному готичному соборі були вітражі.

Станковий живопис – живописні картини, які кріпляться під час роботи на спеціальному станку – мольберті. Виник ще в античні часи. На Русі художники малювали на дошках, а з 16 ст. – на полотні.

Декоративний живопис – покликаний прикрашати приміщення палаців, соборів, будинків культури, театрів орнаментальними зображеннями, побутовими сценами, мотивами казок…
До *декораційного живопису* належать театральні декорації, оформлення вулиць, площ. Він звичайно виконується гуашшю і має тимчасовий характер.
Мініатюра відрізняється малими розмірами і тонким виконанням в емалі, акварелі, гуаші, олії, лаку. Прикладом лакового мініатюрного живопису є *палехські та федоскінські* шкатулки, пудрениці.
За *тематикою і предметом зображення* живопис поділяється на такі *головні жанри* :
– *Портретний* – це зображення в живопису конкретної людини або групи людей. Головною задачею художника-портретиста – досягнення максимальної схожості з моделлю
правдиво, яскраво розкрити його внутрішній світ, основні риси його характеру, психології. Шедеврами портретного живопису є роботи Рембрандта Харменса ван Рейна, Веласкеса, Ореста Кипренського, Іллі Рєпіна, Валентина Сєрова. Портрет, де художник зображає самого себе, називається *автопортретом*.
– *Історичний* – змістом цього жанру є змалювання історії суспільства. Різновидом є історичний побутовий, де є дія, розповідь, відображення громадських подій, сцен життя людей. Прикладом є *«Ранок стрілецької страти»* Василя Сурікова, *«Іван Грозний та син його Іван»* Іллі Рєпіна.
– *Батальний* – відображує події, пов’язані з військовими процесами. Прикладом є картини Василя Верещагіна.
– *Побутовий* – відображає щоденне життя людей. Приклад – картини Яна Вермеєра Дельфтського.
– *Анімалістичний* – зображення тварин. Прикладом є картина *«Червоні рибки»* Анрі Матіса.
– *Пейзаж* – зображення природи, її явищ. Ціль – не просто відобразити, але й показати взаємодію між світом природи і світом людських почуттів. Прикладом є картини художника Васильківського.
– *Натюрморт* – зображення «мертвої» натури. В цих картинах художники передають красу і різнобарв’я дарів природи, їх різноманітність і багатство; також це зображення предметів повсякденного вжитку. Прикладом є картини Віллєма Кальфа, Франса Снейдерса.

Наприклад, Мікеланджело розписав *стелю Сікстинської капели у Римі*. Він зобразив багато релігійних сцен і з’єднав їх у єдину складну композицію

Графіка — один із видів образотворчого мистецтва, основним зображувальним засобом графіки є однотонований малюнок. Зокрема, це художні зображення, створені друкарськими машинами (гравюра, літографія, монотипія та ін.) і засновані на мистецтві малюнка. Слово *графіка* прийшло до нас із грецької мови й означає «пишу».

Скульптура — вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об’ємно-просторову тривимірну форму і виконуються з твердих (каменю,

металу) або м’яких, пластичних (глини, пластиліну) матеріалів. Це слово перекладається з латини як «вирізую», «висікаю».
Засобами виразності в *скульптурі* є *постановка фігури в просторі, передача її руху, жестів, гра світла та тіні, рельєфність форми.*
У *графіці* головними виразними засобами є *лінія, світлотінь, пляма*.
В *архітектурі* засобами виразності виступають *композиція будівлі, її ритм, масштаб, гра світла та тіні, оточуючий простір.*

.

Архітектура – мистецтво проектування і спорудження будівель, а також самі споруди.

Архітектор – в перекладі означає головний будівничий

Вітрувій висунув три вимоги до архітектурних споруд, це: міцність, краса та корисність

В залежності від архітектура поділяється на такі види:

Об’ємна – конструкція одного об’єму.

Комплексна – кілька будівельних споруд, об’єднаних спільними ознаками (зовнішніми і за призначенням).

Містобудівельна - планування вулиць, кварталів, мікрорайонів, тощо.

Ландшафтна - планування місцевості навколо споруд, парків, скверів, площ і т.п.

В залежності від призначення архітектурні споруди діляться на такі види:

1. *Житлова.*
2. *Громадська.*
3. *Промислова (індустріальна).*
4. *Культова.*

Історія архітектури починається з найдавніших періодів цивілізації і прогресує разом з людством.

У своїй творчості і античний архітектор, і архітектор XX століття розпоряджаються тільки *будівельним матеріалом та простором*. Все інше в архітектурному обличчі будівлі архітектор створює власною фантазією.
В якості *засобів художньої виразності* архітектори використовують:
– *композицію будівлі* – тобто розташування її основних частин та елементів у відповідній послідовності;
– ритм будівлі;
– *пропорційне (масштабне) співвідношення* будівлі та її частин;
– гру світла та тіні;
– живопис та скульптуру;

– оточуючу природу та забудову.

Композиція будівлі є дуже важливою. Від неї, в першу чергу, залежить враження, яке справляє архітектурна побудова на людину. Поєднання різноманітних об'ємів – високих і низьких, прямолінійних та криволінійних, чергування простору – відкритого та закритого – ось основні прийоми, якими користується архітектор, створюючи архітектурні композиції. Однак, вибір не випадковий, він залежить від того, для чого призначена побудова : для навчання, торгівлі, для життя чи спорту.
Найбільш врівноважені і зрозумілі побудови із *симетричною композицією.* Такі побудови були характерні для епохи класицизму. У сучасному будівництві більш поширені побудови *асиметричної композиції*, що включають різноманітні контрастні за формою, матеріалом, кольором об'єми, вільно розташовані у просторі.

Враження від будівлі багато в чому залежить від *ритму*, т. б. чіткого розподілу та повторення у відповідному порядку об'ємів будівлі чи окремих архітектурних форм на будівлі (колон, вікон, рельєфів). Архітектор створює різноманітні групування форм, збираючи та скупчуючи їх в одному місці та розширюючи їх в іншому, направляючи вгору або вширшки.

Один із засобів архітектурної композиції – *масштаб*. Він визначає величину окремих частин та деталей всієї будівлі в цілому, оточуючих предметів та людини. Важливо зрозуміти, що масштаб, - це не розміри будівлі, а враження про величину її форм, та, відповідно, про її положення в оточуючому просторі.

Велике значення у виявленні форми будівлі та її деталей залежить *від гри світла та тіні*. Гра світлових та тіньових площин підкреслює композиційні особливості будівлі, робить будівлю більш гарною.

Архітектуру називають – застигнувша музика. Не слід плутати поняття «будівництво» і «архітектура» – це не одне й те саме. Один з найвідоміших архітекторів XX ст. Ле Корбюзьє сказав: «Ви використовуєте як будівельний матеріал камінь, дерево або бетон, ви зводите з нього будинки або палаци. Це є будівництво. Та раптом ви зворушили моє серце, і мені стало добре. Я в захопленні вигукую: «Як гарно!» – це вже архітектура.

Найкращі витвори світового мистецтва знаходяться в галереях і музеях. *Найвідомішими музеями світу є* : Лувр, Прадо, Дрезденська галерея, Уфіца.

Продовжить речення:

1. Візуальний вид мистецтва проектування та спорудження будівель – це ... .
2. Три вимоги до архітектурних споруд, сформульовані Вітрувієм:
   1) .....
   2) .....
   3) .....

Скульптура. Скульптура – об’ємно-просторовий вид образотворчого мистецтва.

Засоби виразності – об’єм, пластика

Скульптура поділяється на *2 види:*

- кругла – її принцип; оглядовість з усіх боків. Це пам’ятники, погруддя дрібна пластика – статуетки;
- плоска – виконана на площині. В залежності від того, наскільки зображення виступає над площиною, розрізняють такі види площинної скульптури:

  -*рельєф* – зображення виступає над площиною на ½ всього об’єму;

  -*барельєф* – зображення виступає над площиною менш ніж наполовину;

  -*горельєф* – зображення виступає над площиною більше, ніж на половину.

Скульптура – один найдавніших видів мистецтва, найдавніші її пам’ятки відносяться ще до періоду первісного суспільства: це були предмети дрібної пластики – статуетки, обереги, зооморфні зображення (продемонструвати зразки: *берегині Трипільської культури і т.п.*

Засади реалістичної скульптури, її основи було закладено в стародавній Греції ще в Гомерівський період (після написання «Іліади» та «Одіссеї» – скульптурні пам’ятки були представлені статуетками культового характеру і зображували божеств).

В період архаїки наступає розквіт скульптури, головна тема мистецтва Греції «Людина – міра всіх речей». Зображення все більше удосконалюється, майстри прагнуть відтворити в скульптурі прекрасну, фізично досконалу людину.

Заповніть таблицю «Види плоскої скульптури»

Рельєф	
Барельєф	
Горельєф	
Контррельєф	

Методика вичення видів і жанрів музичного та сценічних мистецтв у 5-6 класі

Часові (аудіальні) види мистецтва – поезія, література, музика.

Музика – *це відображення реальності в емоційно-ритмічному відтворенні почуттів та ідей, що виражаються через звуки певного ряду, в основі яких лежать узагальнені інтонації людської мови.*

Музика - за сприйняттям це аудіальне (слухове) мистецтво; динамічне, виразне, найсуб'єктивніше. Найбільш вираженні в музиці *суб'єктивна та емоційна сторони (*як у процесі творчості, так і в процесі сприйняття)

Вихідний структурний елемент музики – *звук,* який художньо опрацьований та очищений від позаестетичних елементів.

Звук характеризується:

певною висотою

гучністю

тривалістю

тембром (спеціальним забарвленням) специфічність музики.

Існує 2 види музичної творчості:

1). *Компонувальна (*композиторська).
2). *Виконавча,* вона в свою чергу поділяється на *вокальну та інструментальну.*

Музика проходить складний шлях від творця до слухача – спочатку вона виникає в свідомості творця записується, а записану музику необхідно виконати, отже

Музика – це мистецтво виконання, яке втілює в собі творчу інтерпретацію скомпонованого тексту.

Музичні твори виражають як індивідуально – своєрідні рішення так і особливості епохи, історичні процеси.

Музичний жанр (франц. gennre – рід, вид , тип . манера) – багатозначне поняття, щор характеризує класифікацію музичної творчості за родами і видами , з огляду на їх походження . умовами виконання , сприймання та інші ознаки (зміст , структура , засоби виразності , склад виконавців).

основні засоби виразності в музиці, що складають мову музики, це :
1) *Мелодія* – це послідовність звуків різної висоти в одному голосі. Мелодії бувають двох видів:

а) кантилена – ніжна, лірична, протяжна;
б) речитатив – мелодія, схожа на мову, розмову.

2) *Ритм* – організація мелодії в часі, чергування різноманітних тривалостей звуків у музиці. Мелодії без ритму не існує.
3) *Гармонія* – акорди у строгій послідовності, що визначають лад (мажор або мінор) та прикрашають і доповнюють мелодію. Часто гармонією називають акордовий супровід верхнього (мелодичного) голосу.
4) *Поліфонія* – це коли більше одного голосу. У поліфонічному творі всі голоси є самостійні, однаково важливі, однаково самостійні мелодії.
5) *Темп* – швидкість руху в музиці.
6) *Тембр* – звукове забарвлення голосу співака чи музичного інструменту.

За тембрами співацькі голоси поділяться на :
Жіночі : Високий – Сопрано;
Середній – Мецо - сопрано;
Низький – Альт, Контр-Альт

Чоловічі : Високий – Тенор;
Середній – Баритон;
Низький – Бас.
Дитячі : Високий у дівчат – Сопрано;
Високий у хлопчиків – Дискант;
Середній – Альт;
Низьких – Немає

величезний пісенний скарб поєднується терміном «фольклор» - народна творчість. На відміну від багатьох термінів, що виникли від латинської мови, цей термін прийшов до нас з староанглійської мови. І відноситься він не тільки до музики. Англійське folk перекладається як народ, lore – знання. Разом ці слова означають «народна мудрість». Саме так величально, та навіть піднесено називають у світі усну народну творчість (музичну та літературну).

Музичний фольклор – це пісні, билини, інструментальні награвання. На відміну від професійної музики, фольклор не має автора (одного). Твір живе в усному вигляді – передається з уст в уста та інколи видозмінюється. Тому фольклористи (ті люди, що вивчають народну творчість) записують в різних місцях, у різних людей інколи дуже несхожі варіанти однієї тієї самої пісні.
Але фольклор – не тільки народна мудрість, це ще й виявлення душі народу. Складно сплутати українську пісню з грузинською, російську з негритянським блюзом або з шотландським награванням. Тому, що кожна з них народжена всім життям народу, його історією, побутом.
Основна область музичного фольклору – це пісня – найважливіше джерело професійної музики.

Жанри пісень – обрядові, колискові, весільні, історичні, сатиричні, трудові, ігрові, ліричні. Важливу роль у музичному побуті грає танцювальна музика. Вона також налічує багато жанрів, темброву, ритмічну своєрідність.

Отже, *фольклор* – це галузь людської культури, що відтворює реальний світ у таких формах:
– Словесній (міф, казка, прислів'я);
– Музичній (музика, пісня);
– Хореографічній (танок);
– Обрядовій (особливі обряди).

Феномен оркесту

Слово «симфонічний» походить від слова «симфонія» - співзвуччя. В древній Греції «орхестрою» називалось місце перед сценою, на якому під час виконання трагедій розміщувався хор. Набагато пізніше, під час розквіту музичного мистецтва в Європі, оркестром стали називати великі ансамблі музикантів, що разом виконували інструментальні музичні твори. В цих ансамблях приймали участь музиканти, що грали на найрізноманітніших музичних інструментах.

Склад оркестрів, як правило, був непостійний. Оркестри утримували знатні люди. Саме від смаку хазяїна та його багатства і залежала кількість музикантів та вибір інструментів. Поступово у музичній практиці формувались види оркестрів.
Отже, існують такі *види оркестрів*:
– Народний;
– Духовий;
– Камерний;
– Оперний;
– Симфонічний;
– Естрадний.

Самий повний та неперевершений за звучанням серед них – симфонічний. Оркестри поділяються на *змішані склади* (симфонічний, естрадний, оперний) та *однорідні* (струнні, духові, народні оркестри).
Симфонічний оркестр виконує симфонії, сюїти, симфонічні поеми, фантазії, супроводжує дії у кінофільмах, бере участь у виконання опер.
Духові оркестри супроводжують марші, паради на площах і вулицях, виступають у парках. У цьому виді оркестру збагачена група мідних духових інструментів, додається *корнет*. Та група ударних інструментів – *барабани, литаври, тарілки*. Особливим видом духового оркестру є *«банда»* - ансамбль духових і ударних інструментів. Цей різновид оркестру використовується у оперних спектаклях для виконання маршів, парадів у дійстві.
На Україні є поширеними *народні оркестри*. В них приймають участь такі інструменти, як бандури, домбри, балалайки, баяни, гітари.
Естрадні оркестри – найбільш чисельні по складу, розміру. До їх складу входять саксофони. Багато ударних інструментів. Твори у виконанні цих оркестрів можна почути і побачити на радіо і телебаченні, вони супроводжують різноманітні концерти і шоу.

В наш час *оперний та симфонічний оркестри* однакові за складом, однак в XVIII ст. вони різнились. Так в оперному оркестрі рідко з'являлись такі інструменти, як тромбон, труби, ударні інструменти, які потрібні для посилення сценічних ефектів (бурі, грому, військових сигналів). Але обов'язковою в оперному оркестрі була участь чембало, що підтримувала речитативи співаків.
Симфонічний оркестр складався поступово, починаючи з мангеймської капели. За часів Бетховена склався парний склад інструментів (термін «парний склад» відноситься до дерев'яних духових інструментів, склад яких в оркестрі став парним). Інколи композитори включали до складу оркестру інструменти не типові для симфонічної музики, наприклад, мандоліну.
Зараз число музичних інструментів залежить від задуму композитора, але класичний склад залишається парним.
Багато різних інструментів входить до складу симфонічного оркестру. На деяких грають за допомогою смичка, ведучи його по струні. В інші потрібно подути, щоб утворився звук. Є інструменти, по яким необхідно вдарити, щоб отримати звук.
Так і виокремились основні *групи, на які поділяється симфонічний оркестр: струнно – смичкова, духова дерев'яна, духова мідна, та група ударних інструментів.* Інколи в оркестр запрошують арфу, орган, рояль.
А тепер розглянемо детально які інструменти входять у кожну із груп симфонічного оркестру.
Струнно-смичкових інструментів в оркестрі найбільше. Це пов'язано з тим, що звук у них у порівнянні з духовими та ударними інструментами, тихіший, слабший. Для врівноваження звучання груп в оркестрі струнних інструментів у симфонічному оркестрі більше.
Перших скрипок в оркестрі від 10 до 18 ;
Других – від 6 до 14;
Альтів – від 6 до 14;
Віолончелей – від 6 до 12;
Контрабасів – від 4 до 8.
Група дерев'яних духових інструментів. Цих інструментів в оркестрі – по два – три кожного.

Флейта–пікколо;
Флейта;
Гобой;
Кларнет;
Фагот.
Інколи до складу цієї групи приєднуються такі різновиди основних інструментів, *як англійських ріжок, бас-кларнет, контр-фагот.*
Група мідних духових інструментів:
Валторни - їх в оркестрі 4;
Труби – 2;
Тромбони – 3;
Туба – 1.
У *групі ударних інструментів* обов'язковими є:

Литаври;
Малий барабан.
Наявність інших ударних інструментів залежить від задуму композитора.
Розташування оркестру. Раніше у всіх оркестрах світу виконавці сиділи однаково: зліва попереду перші скрипки (самі головні з інструментів оркестру, що виконують гарні мелодії, вони розташовуються на «головному місці»), праворуч – другі скрипки, за другими скрипками – альти, в центрі – віолончелі, за ними дерев'яні духові інструменти. Позаду – група мідних духових інструментів та ударні.

Як потрібно слухати музику на концерті симфонічного, камерного, духового оркестру чи хорову музику, тобто класичну? На відміну від рок-концертів, класична музика не терпить шуму, коментарів, грюкання під час її виконання. Потрібно уважно слухати, не розмовляти і не коментувати музику під час гри, тим самим не відволікати своїх сусідів у залі.
У перерві між частинами симфоній, концертів не аплодують. Лише після закінчення гри можна подякувати музикантам аплодисментами. Якщо музика дуже сподобалась, можна кричати «Браво!». На час концерту обов'язково потрібно вимикати мобільні, сотові телефони, пейджери, щоб не звертати на себе увагу під час концерту і не заважати слухати музику іншим.
Видатний французький композитор Каміль Сен-Санс написав у 1886 році цілу зоологічну *фантазію «Карнавал тварин».* Вона складається 14 п'єс для інструментального ансамблю у складі двох роялів, двох скрипок, альта, віолончелі, контрабаса, флейти, фісгармонії, ксилофона, челести. У цьому жартівливому, дотепному творі автор яскраво продемонстрував звукозображальні можливості музики. Різні тварини «прийшли» на цей незвичайний карнавал: *«Кури і півень», «Антилопи», «Слон», «Лебідь», «Кенгуру» тощо.*

Музичні жанри

В літературі, музиці та інших видах мистецтва за час їх існування склались різноманітні види творів. В літературі – це повість, розповідь, роман. В поезії – поема, сонет, балада. В образотворчому мистецтві – портрет, пейзаж, натюрморт. В музиці – опера, симфонія, арія, концерт.
Рід творів в межах одного виду мистецтва називають французьким словом – *жанр*.
Не всі музичні жанри виникли одночасно. Наприклад, опера народилась в Італії в кінці XVI ст. , а симфонічну поему у середині XIX ст. створив Ференц Ліст.
За час свого існування різноманітні жанри сильно змінювались, але при цьому зберегли свої головні ознаки. Так, опера – твір для музичного театру, що має сюжет, ставиться в декораціях і виконується артистами – співаками та оркестром. Її не переплутати з балетом чи симфонією. Але й опери бувають різні – історичні, героїчні, комічні, ліричні. Всі вони мають свої характерні риси, хоч і належать до одного і того ж оперного жанру. І коли нам потрібно

знати про який вид опери йде мова, ми знову, але в більш вузькому значенні слова використовуємо термін жанр, ми кажемо – жанр ліричної опери, музичної драми, епічної опери.
Всередині загального поняття (жанру) , наприклад, вокальної музики виокремлюють жанри романсу, пісні.

Жанр – це поняття, що характеризує роди та види музичної творчості, в залежності від їх походження, умов виконання, сприйняття; характеру тематики, засобам виразності, складу виконавців. *Музичний жанр – один із головних засобів художнього узагальнення в музиці*.
Загальноприйнято поділяти музику на такі жанри:
– вокальні;
– інструментальні;
– танцювальні.

Другий варіант поділу:
– симфонічні;
– оперні;
– камерні;
– пісенні.
Вокальні жанри. Твори зі словами і співом є *вокальними*. Це – пісні, романси, арії, хори. Вони бувають для співу соло та з акомпанементом. Коли співає два виконавця – це дует, три – тріо, чотири – квартет, п'ять – квінтет, шість – секстет, сім – септет, вісім – октет.
Хорова музика. Слово «хор» виникло від грецького слова «натовп», зібрання, - це колектив людей, що разом виконують вокальну музику, а також твори для хору. Для хорового співу композитори пишуть такі твори: хори, пісні, хорові поеми. Значну роль хор грає в операх, кантатах, ораторіях.
Танцювальна музика – це музика до танців. Існують такі *старовинні танці*: *Алеманда, Куранта, Сарабанда, Жига.*
Алеманда – палацовий танок, що танцювали Англії, Франції у XVI ст. Цей танок повільний, розмір – 2/4, 4/4.
Куранта – теж французький палацовий танок, але більш швидкий. Розмір – 3/4, 3/8.
Сарабанда – іспанський повільний, ліричний, скорбний танок, танок – хода, що раніше супроводжував поховальні процесії. Розмір – 3/4, з акцентом на другу долю.
Жига – танок англійських моряків, швидкий, веселий. Розмір – 3/8, 9/8.
Існують такі *польські танці*: *Полонез, Мазурка, Краков'як.*
Полонез – спочатку цей танець танцювали тільки чоловіки. Цим танцем відкривали палацові бали. Темп маршу, трьохдольний метр.
Мазурка – парний танок. Характер – веселий, жвавий темп. Трьохдольний розмір.
Краков'як — танок з чітким ритмом, з притоптуванням, двохдольний розмір.
Серед найвідоміших танців з усього світу є:

Менует – французький парний танок, що танцювали плавно і церемонно, граціозними маленькими кроками. Цей танець складався з поклонів-вітань та присідань, які називалися реверансами. В музиці менуету ми можемо почути м'які закінчення фраз. Трьохдольний танок.
Полька – це чеський танок. Його виконують парами по колу, дрібними кроками з підскоками. Розмір – двохдольний.
Лендлер – виник в Австрії і поступово перевтілився у вальс.
Вальс - ліричний танець плавних рухів, що танцюють парами. Виконувався цей танок на балах. Прийшов до нас з Відня. Розмір – трьохдольний.
Чардаш – віденський рухливий танець, що виник у віденських корчмах, клубах. Розмір – дводольний.
Тарантела – італійський танок, швидкий, стрімкий. Його виконували і супроводі кастаньєт, тамбурина, гітари. Розмір *Сициліана* – італійський стриманий танок, з м'яким, ліричним характером. Музика цього танцю відтворює неквапливі, плавні рухи. Розмір – трьохдольний, з пунктирним ритмом.
Гавот – старовинний французький колективний танок піднесеного характеру, який танцювали на балах. Виконується в помірному темпі, розмір – двохдольний.
Фарандола – французький хороводний танець.
Хота – іспанський швидкий танок, з гострим ритмом, що виконується під супровід кастаньєт. Розмір – трьохдольний.
Болеро – іспанський помірний танець, з чітким ритмом. Супроводжується співом, грою на гітарі, кастаньєтах.
Гопак – український двохдольний танець ,де чоловік повторює рухи жінки.
Лезгинка – грузинський швидкий танок з чітким ритмом, енергійними рухами. В цьому танці юнак повинен показати всю свою силу, спритність, а дівчина повинна бути тендітною, танцювати плавними рухами.
У XX ст. з'явилося багато нових танців. Найбільш поширився в усьому світі танець з Латинської Америки – *аргентинське танго*. Це – танець, що звучить у дво або чотирьохдольному розмірі, має помірний темп, гострий синкопований ритм.
Переважна більшість танців XX століття пов'язані із *джазом.* Найбільш відомими у XX столітті танцями стали *фокстрот, чарльстон, рок-н-рол, твіст, шейк, бугі-вугі* тощо. Усі вони мають підкреслено гострий ритм.

Інструментальні жанри

Інструментальна музика містить твори для окремих інструментів, ансамблів, оркестрів.
Етюд – з французької мови перекладається як «вивчення». Всі, мабуть, грають етюди. Етюди потрібні для розвитку музиканта. Кожен з них розрахований для засвоєння певного технічного прийому. Етюди, що виконують на естраді, як повноцінний художній твір, називаються *концертними*. Такі етюди писали Фридерік Шопен, Ференц Ліст, Сергій Рахманінов, Нікола Паганіні.

Прелюдії – невеличка п'єса *Прелюдії* – невеличка п'єса імпровізаційного складу, що слугувала звичайно вступом до слідкуючої п'єси. Прелюдією також називають невеликий оркестровий вступ до опер. Так теж називають невеликі фортепіанні п'єси.

Експромт – п'єси ліричного характеру, що написані в момент емоційного поштовху, натхнення.

Ноктюрн – з фр. – «нічна пісня» - мрійлива, наспівна п'єса, що навіяна образами ночі.

Соната. Якщо порівнювати сонату з літературним жанром, то більш за все підійде жанр повісті, роману. Подібно до повістей, романів, сонати діляться на декілька «розділів», частин. Їх звичайно три або чотири. Подібно до роману або повісті, соната насичена різноманітними «героями» - музичними темами. Ці теми взаємодіють, впливають та конфліктують одна з одною.

Найбільш конфліктна – І частина, тому в неї склалась особлива форма, що має назву сонатна. Розвиток музики, що побудований в сонатній формі можна порівняти з дією в драматичній п'єсі. Спочатку композитор знайомить нас з основними дійовими особами – музичними темами. Це – зав'язка. Потім дія розвивається, і, загострюючись, досягає вершини. Після цього наступає розв'язка. Таким чином, сонатна форма складається з трьох розділів: зав'язки – *експозиції*, в якій з'являються основні теми в різних тональностях; власне, дії – *розробки;* та підсумку – *репризи*. ІІ частина на відміну від І частини, написана в повільному русі. Як правило, музика змальовує красу почуттів, пейзажі природи та філософські роздуми. Фінал або ІІІ частина – витримана в швидкому русі, це – висновок з попередніх частин. Він може бути і оптимістичним, життєрадісним, і драматичним, трагедійним.

Термін «sonare» виник з італійського – «звучати». Спочатку так називали всі інструментальні твори, на відміну від «cantare» – співати. І лише з виникненням нового жанру інструментальної музики, ця назва стала належати тільки власне сонаті.

Сонати пишуть для фортепіано, скрипки, віолончелі та інших інструментів.

Сюїта – від французького – «послідовність». Сюїта – послідовність різнохарактерних п'єс, об'єднаних єдиним змістом або розкриттям задуманої музичної ідеї.

Спочатку писалась музика для танців, під яку танцювали. Пізніше цю музику стали слухати окремо від танців. Сюїта – це збірка старовинних танців. Спочатку вона складалась з чотирьох танців – алеманда, куранта, сарабанда, жига. До них згодом приєднали прелюдію, арію, капричіо, рондо.

З XIX ст. сюїти стали іншого типу: це був цикл з фортепіанних чи інших інструментальних мініатюр. Часто сюїти складали з музики. Написаної для театральних спектаклів, кінофільмів, балетної чи оперної музики.

Симфонія. Серед багато чисельних музичних жанрів одне з найвищих міст займає симфонія, яка завжди відображає свій час – це роздуми про людство, про людей, шляхи миру та життя на землі. Симфонія як самостійний музичний жанр виникла в XVIII ст. слово «симфонія» з грецького перекладається як «співзвуччя». Класична симфонія складається з чотирьох частин.

І частина пишеться в сонатній формі. По характеру вона швидка, рішуча, активна.
ІІ частина – повільна, показує картини природи, роздуми людини про життя.
ІІІ частина інколи пишеться у формі менуету, скерцо. Це – гра, народний побут.
IV частина – це висновок з попередніх частин. Частіше цей висновок життєстверджуючий, має переможний характер.
Це загальна схема. У Людвіга ван Бетховена симфонії – монументальні, драматичні, з пафосом. У Франца Шуберта – ліричні.

Концерт – з латинського «concertare» - «змагатись». З італійської – «concerto» - «згода», «злагода».
В музиці концертом стали називати твір, у виконанні якого бере участь соліст і оркестр. Вони змагаються один з одним: віртуозна партія соліста протиставляється яскравому звучанню оркестру. Як правило, концерт складається з трьох частин, але буває і з п'яти, і одночастинний. Велика кількість концертів написана для роялю, скрипки, віолончелі з оркестром. Є концерти для духових інструментів, для голосу з оркестром. Інколи композитори пишуть концерти для декількох інструментів-солістів, вони називаються подвійні, потрійні. Є і інше значення слова «Концерт» - це виконання музичних творів, на якому присутня публіка, глядачі. Концерти можуть бути різні – симфонічні, камерні, хорові, естрадні, сольні. Наприклад, *концерт М,Скорика Мелодія для скрипки з оркесторм.*.
Жанри взаємодіють один з одним. Так виникли *музично-театральні жанри та вокально-симфонічні*.
До *музично-театральних* відносяться жанри *опери, оперети, балету.* (див. тему №7).
До *вокально-симфонічних* жанрів відносяться: *ораторія, кантата, реквієм, опера.*
Ораторія – від латинської «oratoria» - «красномовство». Цей жанр зародився в церкві, це було в Римі в кінці XVI ст., коли віруючі католики стали збиратися в спеціальних кімнатах при церкві – ораторіях для читання та тлумачення Біблії. Обов'язковим учасником таких зустрічей була музика, що супроводжувала проповіді та читання. Так виникли особливі духовні твори оповідального характеру для солістів, хору та інструментальних ансамблів – ораторії. В XVIII ст. з'являються світські ораторії – тобто нецерковні, а призначені для концертного виконання, але написані, як правило, на біблейські сюжети. В ті ж роки розквітає близький ораторіям жанр – кантати.

Реквієм – католицька заупокійна меса, що отримала назву від слів «Requiem aeternam» - «Вічний спокій». Це – багатоголосний багаточастинний твір, що був поширений спочатку у композиторів, що писали духовну музику, а з кінця XVIII ст. реквієм стали виконувати на концертній естраді. Перший з них – *«Реквієм»* Вольфганга Амадея Моцарта, який йому замовив невідомий, коли Моцарт був тяжкохворий. Моцарт вважав, що пише «Реквієм» для себе самого.

Він не встиг його дописати, закінчив на одній з останніх частин – *«Lacrimosa» - «слізна»*. Завершив «Реквієм» його учень Ф.Зюсмайєр. Також відомі «Реквієми» Гектора Берліоза, Антоніо Вівальді, Йоганнеса Брамса.

Заповніть таблицю.

Музичні жанри	
Вокальні	Інструментальні
1	1
2	2

Існує велика кількість музично-театральних жанрів.
Наприклад, *опера, балет, оперета, мюзикл*.
Опера – синтетичний жанр, що з'явився на основі співдружності різноманітних видів мистецтва, таких як сценічне дійство, музика, художнє мистецтво (декорації). А що ж головне в опері? Звичайно ж, музика. Заради того, щоб її послухати, люди йдуть до оперного театру.
Ось головний герой співає свою пісню. В цей час на сцені все завмирає, дія зупиняється. Всі слухають музику, що розповідає про думки та почуття героя, розкриває нам його характер. Ця пісня називається *арією*.
Хор та оркестр займає дуже активну позицію в опері. Оркестр виконує *увертюру* – це музика, що звучить спочатку оперного дійства і коротко передає зміст опери. Оркестр також виконує *симфонічні антракти* – це музика, що звучить в моменти, коли співаки перевдягаються або відпочивають. Звичайно, оркестр звучить на протязі всього дійства, створюючи яскраві картини, розкриваючи внутрішні почуття героїв.
Увертюра «Егмонт» написана Людвігом Ван Бетховеном до трагедії видатного німецького поета В.Гете. Це програмна музика. Програмою є сюжет трагедії. В ній йдеться про загибель графа Егмонта, який очолив боротьбу ірландського народу проти іспанської тиранії. У вступі звучать дві теми, що втілюють контрастні образи: страждання і пригноблення. Зміст цієї увертюри героїчна боротьба і загибель героя. Переможний кінець увертюри (кода), в якій Бетховен оспівує свободу, звучить у мажорі і нагадує військовий марш.
Балет – від фр. танець – спектакль (дійство), в якому поєднуються музика, танок, драматичне та образотворче мистецтво.
Оперета – дослівно означає «маленька опера», виникла з другої половини XIX ст. Зміст оперет часто був пародійним, а музика завжди була веселою, цікавою. В опереті не тільки співали, але й розмовляли. Розмови дійових осіб в опереті називаються *речитативами*.
Різновидом оперети є *мюзикл* – це естрадна вистава, що поєднує в собі балетний, драматичний та оперний театри.
Музика у театральному дійстві допомагає створити емоційну атмосферу, яскраво змалювати і показати місце і час дійства. За допомогою музики ми можемо зрозуміти характер і настрій героїв.

Література формувалась на ґрунті усної народної творчості в сиву давнину, пройшла свій власний історичний розвиток, існуючи спочатку в усній, а потім і в писемній формі. Вірування людей, події суспільного й політичного життя, наукові досягнення й відкриття, виникнення релігійних та філософських учень – усе це так чи інакше відбивалося й відбивається в літературі.

Поезія — 1. Один із трьох літературних родів, поряд з епосом і драмою. 2. Невеликий художній твір у віршах. 3. Інколи цим поняттям означають віршовані твори певного автора, нації чи епохи.

Література – *один з наймобільніших і найдієвіших видів мистецтва.* Література історично змінна. Змінюються в часі відображення життєвих явищ, світоглядні позиції, ідеали творців, виробляються нові художні течії, прийоми та форми. Усі елементи й особливості літературного твору, літературного процесу історично рухливі. Література – це жива художня система, яка чутливо реагує на зміни життєвого процесу.

Головний елемент літературної творчості – слово, яке є вічним будівельним матеріалом літературного образу. Слово закладено в основу мови, яка створюється народом, вбирає в себе весь гуманістичний потенціал народу і стає формою мислення. Історичний процес насичує її асоціативним баченням світу і сприяє художньому відображенню дійсності.

Завдяки гнучкості й безмежності виражальних можливостей слова література здатна вбирати в себе елементи художнього змісту практично будь-якого іншого виду мистецтва. Мовою літератури можна виразити образи інших видів, що часто спостерігаються в літературних творах: це описи природи, пісні, портрета, архітектурної споруди та ін. Якщо в наукових працях висвітлюється лише один вид реальності, який ґрунтовно досліджується й описується, то у творі художньої літератури автор розглядає реальність у багатовимірному сплетенні та взаємодії якостей і особливостей життя.

Поетика (гр. — мистецтво творення) — галузь літературознавства, наука про основні закономірності розвитку художньої літератури як мистецтва слова.

Учені давно вже помітили, що в творах, які виникли в один і той же час, багато спільних рис: у них відбиваються однакові уявлення про людину й світ, а автори цих творів відтворюють цей світ схожими художніми засобами. Відрізки часу, для яких характерна певна спільність, в літературознавстві називаються історико-літературними епохами. Кожна історико-літературна доба має свої особливості світобачення, свої теми, ідеї, проблеми, які є відображенням змін життя усього суспільства.

Головна думка. Література щедро дарує іншим видам мистецтва художні засоби, прийоми, сюжети, мотиви, образи. Так, за мотивами художніх творів знімаються кінофільми, створюють балети, опери, оперети, мюзикли, мультфільми; літературних героїв увічнюють на своїх полотнах художники, у пам'ятниках – скульптори.

Театр

Мистецтво театру має синкретичний характер. З найдавніших часів у створенні спектаклю брали участь не тільки актори, а й драматурги, що писали для театру сценарії і драми. В Новий Час, з 19 ст. в театрі з'являється ще одна значна фігура – режисер, т. б. людина, що організовує спектакль як цілісність. А театр 20 ст. вже остаточно називається режисерським.
Оскільки театр один з найдавніших видів мистецтва, його зачатки ми можемо побачити в дитячій грі, обрядах, звичаях. Саме театр, як ніякий інший вид мистецтва, вбирає в себе велику кількість елементів.
І все ж театр неможливо уявити без актора. *Актор* – це душа театру, хоча сам по собі актор може бути і лялькою (як в лялькових театрах), його обличчя може приховувати маска (як в античних та традиційних східних театрах), може тільки співати чи розмовляти (як в театрах оперних і драматичних), може й просто мовчати (як в театрі пантоміми). Але все різноманіття театрів все ж об'єднане мистецтвом живої людини. На протязі років це мистецтво весь час змінювалось, весь час йшла боротьба між різноманітними стилями гри, інколи в тому самому спектаклі, на тій самій сцені.
В театрі всіх часів і народів було суттєвим і декоративне оформлення спектаклю, і просторове його розміщення, і символіка. І характерність костюму. Деякі з цих елементів, наприклад, традиційний костюм, прожили в театрі декілька століть і до наших днів існують у своїй незмінності.

Спектакль в театрі завжди супроводжується музичним оформленням. В сучасному театрі спектакль неможливо уявити без світлового оформлення, без використання складної машинерії.
Театр зароджувався із наслідування природи, згодом трансформувався у перетворення дійсності, природи, подій. Це відбувалося за допомогою тіла і голосу актора. *Візуальні (видимі)* різновиди театру є найдавнішими в історії культури.
Види театру:
1) *пантоміма* – пластичне вираження почуттів, емоцій людини, що не можуть бути передані за допомогою слів;
2) театр тіней;
3) *ляльковий театр* (його різновиди – рукавичний, маріонетковий);
4) *драматичний театр* (розмовний).

Найпопулярнішим є останній, який може бути прозаїчним або віршованим.
Античний театр. Основною функцією театру у Давній Греції був спів *дифірамбів* (хвалебних гімнів) на честь бога Діоніса. Потім поступово виокремилися дійові особи – актори. Основу драматичної дії складав між акторами і хором. Есхіл вводить ще одну діючу особу, чим пожвавлює драматичну дію, зробивши її більш динамічною.
Театральне дійство супроводжувало жертвоприношення і дійові особи розташовувались у вигляді амфітеатру на сусідній від жертовника галявині. Такий принцип театру зберігся і в подальшому, він розташовувався у підніжжя храмів, під відкритим небом, без даху та завісок *Головну частину театру* утворювали :
1) *амфітеатр* – місце для глядачів;
2) *орхестра* – місце для хору, а спочатку і для акторів;
3) скене *(сцена)* – спочатку була місцем для декорації, а пізніше тут виступали актори.

Отже, спочатку театр був місцем для жертвоприношень, потім ставав політичною трибуною, місцем для відпочинку і виховання народу, згодом тут проводились спортивні ігри, гладіаторські бої, музичні, літературні змагання і багато інших видів духовних, фізичних, спортивних заходів.
Предметом театральних дійств були *трагедії та комедії.* З V ст. до н.е. за час театральних дійств показували по три трагедії (трилогія), кожна з яких була продовженням попередньої. Умови античного театру вимагали слідувати виконанню *трьох єдностей* – єдностей місця, часу, дії. Зміст трагедій був різноманітний. В основі був закладений міф про богів чи героїв історії.
Маски та грим у театрі. Ще за часів давньогрецького театру актори грали в *масках*. Маски зображали емоції героїв, розкривали їх характери. *Грим* допомагає створити образ, зробити його характерним, більш виразним.
В XVII ст. виникає *опера* – це переважно звуковий різновид театру, співи в театрі. Опера поєднує спів, інструментальну музику, драматичну дію, пластику рухів. Відомими оперними співаками є: Федор Шаляпін, Іван Козловський, Лучано Паваротті, Монсерат Кабальє, Олена Образцова, Дмитро Хворостовський.
Різновидом театру є *оперета* – дослівно означає «маленька опера». В опереті не тільки співали, але й розмовляли, оперети пишуть на комедійний сюжет.
Мюзикл – це естрадна вистава, що є синтезом драматичного, балетного та оперного театрів.
Приклади відомих сучасних театрів: Гранд – Опера, Метрополітен – Опера, Одеський Оперний театр, Київський Оперний театр, Полтавський музично-драматичний театр.

Жанр – це спосіб зображення подій. *Основними театральними жанрами* є трагедія, комедія, драма.
Драматург – це автор п’єс – літературних творів, що призначені для постановки на сцені. Але в історії були відомі *імпровізаційні театри*, н – д ,

комедія Дель Арте, де не було п'єс і самі актори придумували текст по ходу дії. Але й тут існував *сценарій* визначені постійні персонажі, наперед визначені відносини між акторами і тільки на основі цього актори створювали свої *діалоги*. В наш час спектаклі без п'єс, як правило, не ставлять.

П'єса (драма) дає театру основний матеріал, в якому її зміст розкривається специфічно театральними засобами. В *ремарках* драматург пояснює дії акторів, режисера, художника, композитора, характеризує учасників п'єси та оточення.

Драма повинна бути *дієвою і конфліктною*. Згадаємо класичні приклади – «Гамлет». «Ромео і Джульєтта» Вільяма Шекспіра. Всі ці п'єси мають в собі конфлікти небувалої гостроти.

У *трагедії* звичайно показується зіткнення героя із оточуючим негативним середовищем. Трагічний герой – завжди видатна людина, борець за високі ідеали; свободу, добро, справедливість. І навіть помираючи, він своєю смертю утверджує значимість своїх ідей. Віра в свою справу для героя важливіше за страх смерті.

Герой п'єси *«Прикутий Прометей»* Есхіла віддав людям вогонь, що раніше належав тільки богам, і за це був прикутий до скали. Але приречений на страждання, Прометей зберігає впевненість у правильності свого вчинку.

В трагедії Шекспіра *«Ромео і Джульєтта»* кохання молодих людей наштовхується на закони феодального суспільства, кровну помсту. І за кохання вони заплатили страшну ціну – життя. Ці герої діють проти сил, що заперечують нове, прекрасне. В цьому і є основний оптимістичний сенс та сила трагедії.

Сутність *комедії* криється у тому, що комедії допомагають людям боротися із людськими слабостями, звичками, старими ідеями, що вже давно віджили своє. У найкращих комедіях драматурги висміюють ці людські слабкості і недоліки. *Сатирична комедія* часто в гострому, перебільшеному вигляді показує і засуджує недоліки суспільства. Н – д, Микола Гоголь у «Ревізорі» висміює не тільки хабарництво, а й те суспільство, для якого це все природно. Існують також *романтичні та гумористичні комедії,* де висміюються «менші» недоліки суспільства і окремих людей.

Отже, комедії показують смішні вчинки людей і допомагають з ними боротися.

Відомими комедіографами (авторами комедій) були Аристофан, Мольєр, Микола Гоголь, Михайло Старицький. Авторами романтичних комедій були Лопе де Вега, Вільям Шекспір.

Твори для сцени звичайно називають *драмами*. Але цим словом ще називають ті драматичні твори, що містять в собі елементи і трагедії і комедії одночасно. Основна увага в них приділяється сфері сімейних відносин.

Авторами драм були Моріс Метерлінк («Синій птах»).

Італієць Карло Гоцці створював *театральні казки* (ф'яби) . Серед них – «Король – олень», «Любов до трьох апельсинів», «Принцеса Турандот». Іван Франко – «Лис Микита», Леся Українка - «Лісова пісня».

Комічна опера – опера на комедійний сюжет, що склалась в різних країнах і тому має різні назви. В Італії - це *опера – буффа.* Вона зародилась з комічних інтермедій, які виконували у перервах між актами «серйозної» *опери – seria*. Її герої – прості люди. Дії розвиваються стрімко, музика тут народно - побутова.
У Франції комічна опера за характером наближувалась до *вистав ярмаркового театру.* Вона відрізнялась від серйозної тим, що в ній були присутні розмовні діалоги і вона мала дещо вільну побудову. Але поступово вона втратила комедійний характер.
В Англії - це так звана *баладна опера,* вона була пародією *опери – seria.*
У країнах з німецькою мовою – це *зінгшпіль.* Вона виконується німецькою мовою, має в своєму складі фольклорні джерела та розмовні діалоги.
В Іспанії – *тонаділья*, яка виникла з весільної пісеньки і мала вигляд сценки з музикою та танцями.
Театр є синтетичним мистецтвом, центральною фігурою якого є актор.
Актор є обов'язковим героєм вистави. Саме актор перекладає п'єсу - літературний твір в явище театрального мистецтва. Саме актори, перетворюючись в героїв п'єси, живуть їх життям, радіють їх радощами, страждають їх стражданнями.
Актори показують характери своїх героїв, їх відношення до життя головним чином за допомогою *діалогів* – розмов діючих осіб в п'єсі. Інколи переживання героя такі глибокі та сильні , що він не може стримувати свої почуття і тоді народжується *монолог* – це мова однієї діючої особи.
Але і монологи і діалоги повинні бути дієвими. Це означає, що актор завжди повинен вміти перевтілитися у свого героя і діяти в тих умовах, що пропонує театр, п'єса, діяти так, як би діяв його герой.
Кожен майстер, створюючи витвір мистецтва, використовує той чи інший матеріал. Артист це робить, створюючи образ, одягаючи костюм, гримуючись. Матеріалом актора є його особиста фантазія, його знання та життєві спостереження, його фізичні та духовні якості. За їх допомогою він повинен вміти створювати своїх героїв, їх характери, показувати їх переживання. На сцені все повинне бути дієвим: жест, слово, і навіть мовчання, нерухомість. Актор намагається активно діяти на глядачів, донести до них почуття, думки, настрої свого героя. Точніше, він сам перетворюється і стає цим героєм, діє в його образі, вимушує глядачів повірити йому.
Всі учасники театрального процесу допомагають актору як можна глибше та виразніше, яскравіше прочитати п'єсу, розкрити сутність людських характерів.
Як і все мистецтво, театр умовний і, звичайно, ні один актор, граючи Отелло не задушує Дездемону насправді. Найкращий актор - той, що завдяки силі своєї волі і своїй фантазії, зуміє жити на сцені життям свого героя та зможе переконати глядачів повірити в це життя.
Сценограф. Ця діяльність переростає в професію на початку XX ст. Він організовує простір сцени, її об'єми, фактуру, світло, колір і підпорядковує все це задуму та змісту постановки.
Режисер – організатор вистави. Про що розповість нова вистава, чому навчить? Про це все піклується режисер – художній керівник театрального колективу і організатор всього того, що діється на сцені. Кожна п'єса потребує

особливого режисерського вирішення. Режисер оцінює зовнішні дані і внутрішню техніку акторів, продумує чи зуміє актор переключитись в чуже життя. Режисер шукає ідейну і художню правду постановки. Він визначає хід розвитку подій, взаємовідносини діючих осіб, місце кожного з них в п'єсі. Від режисера багато в чому залежить самобутність спектаклю, його композиція. Він продумує *мізансцени*, тобто розміщення акторських груп не сценічному просторі, працює з художником. Також він продумує зовнішній устрій вистави, темп та ритм вистави – уповільнення чи прискорення дії. Він слідкує і за тим, щоб музика, що пишеться заново, чи створюється з вже існуючих творів – природно б доповнювала виставу і посилювала б її ідейне і емоційне звучання.
Драматург – дає сюжет, основу вистави, змальовує дійових осіб, події. На основі драми (п'єси) ставлять виставу.
Балетмейстер – керує рухом, допомагає розкриттю образів через рухи.
Музика допомагає образам героїв розкритися ще яскравіше, музика підтримує драматичну дію. *Музично – театральними професіями* є: *диригент*, який керує грою оркестру; *хормейстер*, що працює з хором; *композитор*, який пише музику до вистави.
художник – постановник пише фарбами ескізи оформлення майбутньої вистави.
Гример, костюмер, бутафор, звукорежисер, художник по світлу, асистент режисера, машиністи, робітники сцени, білетери є необхідними учасниками злагодженої роботи театру.

3.2. Методика вивчення видів і жанрів пластичних та екранних мистецтв на уроках мистецтва

Ідея рухомого зображення виникла не на безплідному ґрунті, а була підготовлена усім попереднім розвитком культури.

Ще Леонардо да Вінчі проводив досліди одержання зображення на спеціальній плівці – зображення з допомогою спеціальної камери переносилося на площину і перемальовувалося (кінець XV ст.)

Фотографія в сучасному її розумінні виникла XVII ст. з відкриттям чутливих до світла матеріалів. У 1802 р. Т.Уествуд (Англія) вперше отримав зображення на пластинці, але ще не знав, як його закріпити. У 1839 р. Л.Ж.М. Дагер доповів Паризький академії про свій спосіб фотографування – *дагеротипію,* через 2 роки (у 1841 р.) про власний спосіб доповів також У.Г.Д.Толбот. Різниця між способами полягала в тому, що в одному випадку спочатку отримували позитив, а в іншому – негатив.

В XIX ст. існував кінетоскоп Едісона (апарат для спостереження швидко змінюваних фотографій, що створював ефект руху об'єктів). Роботу кінетоскопу досконало вивчили брати Луї та Огюст Люм'єри і в 1895 р.

запатентували кінематограф. Перший кіносеанс відбувся 28 грудня 1895 р. в Парижі в підвалі «Гран кафе» на бульварі капуцинів – це були сцени, відзняті з натури « Вихід робітників із заводу Люм'єра», «Прибуття поїзда на вокзал Ла Сьота». Зрозуміло, що спочатку публіку цікавили більше технічні можливості, а не художній зміст. Всього фірма Люм'єрів випустила близько 1,5 тисяч одно-, двохвилинних фільмів – в жанровому відношенні це були прості репортажі та ігрові сцени на літературні та історичні сюжети.

В перші роки свого існування кіно залишалось німим. Перший звуковий фільм з'явився в 1928 році. Великий інтерес до кіномистецтва з боку усіх верств населення сприяв швидкому розвитку індустрії кіно, розширенню його матеріальної бази, наукових основ техніки зйомки.

До появи електронних засобів запису всі фільми знімались на фотоплівку – камера послідовно фіксувала окремі моменти руху акторів: щоб людське око сприйняло ці окремі кадри, як єдине рухоме ціле, необхідно було робити від 16 до 24 «знімків» в секунду.

Майже одночасно з Люм'єрами свою кінематографічну діяльність розпочав Жорж Мельєс: його кінострічки «Леді зникає», «Замок диявола», «Червона Шапочка», «Подорож на місяць» вважають передвісниками ігорового кіно, в якому поступово починає вибудовуватись система жанрів.

В кіномистецтві початку XX ст. найбільшою популярністю користувались авантюрні фільми та комедії (у Франції). В Італії основу жанрової системи складали історичні «фільми – колоси» і « салонні мелодрами»

Режисер – це об'єднуюче начало знімальної групи, він вносить в фільм своє неповторне бачення світу, авторську стилістику.

В сучасному кіно існує багато позитивного, але й багато негативного; більшість фільмів розраховані на невибагливого глядача, який дивиться фільм задля розваги й відпочинку. Це обмежує творчі можливості талановитих режисерів.

Актор – особливості роботи актора кіно в тому, що фільм не театральний спектакль і може зніматись починаючи з будь-якого кадру, іноді епізоди з початку і кінця знімаються в один день – це складно з психологічної (іноді й фізичної) сторони.

Сучасні технології безмежно розширили можливості кінематографу. Синтез кіно і комп'ютерної графіки дозволяє реалізувати будь-які фантазії.

Мультиплікація – це послідовний ряд мальованих, живописних або об'ємно – лялькових образів, зафіксованих на плівці методом покадрової зйомки.
Витоками мультиплікації як мистецтва передачі руху були давні малюнки, розписи античних ваз.
Перший мальований фільм було створено у 1908 р. у Франції режисером Емілем Колем. Першим ляльковим фільмом став «Війна рогачів і вусачів» режисера Владислава Старевича у 1912р. Режисер Олександр Птушко створив перший радянський повнометражний мультиплікаційний фільм – «Новий Гулівер».
Особливе місце у американському кіно зайняли мальовані комічні фільми Волта Діснея (1901 – 1966). Знаменитий художник – мультиплікатор розпочав з «кумедних симфоній» - це комічні казки про пригоди мишеняти Міккі Мауса та його товаришів.
Наприкінці 30 – х років 20 ст. Дісней створив ряд повнометражних мальованих кіноказок – «Білосніжка та семеро гномів», «Бембі», які вражають своєю душевністю, добротою, а також тонким почуттям гумору. В 40-ві роки 20 ст. вийшли радянські фільми «Золота антилопа», «Снігова королева». Наступні десятиріччя характеризуються розквітом мультиплікації. В цей період було знято найбільшу кількість радянських мультфільмів, які відображали найкращі, найлюдяніші вчинки і почуття героїв. Їх найвідомішими персонажами були Чебурашка та Крокодил Гена, Малюк та Карлсон, Вінні – Пух, Незнайка, Вовк і Заєць із мультфільму «Ну, постривай!».
Тепер комп'ютерна графіка знімає багато проблем у мультиплікації.

Цікавинки

Найбільша в світі кіностудія – «Універсал сіті» знаходиться неподалік від Лос-Анджелеса, займає 170 га, має 561 будову і 34 звукові сцени.

Найчастіше екранізували літературний персонаж Шерлока Холмса – починаючи з 1900 р. 75 акторів знялись в цій ролі більш ніж в 200 фільмах.

394 фільми знято за творами В.Шекспіра «Гамлет» екранізувався 75 раз, «Ромео і Джульєтта – 51; «Леді Макбет» – 33 рази.

Найдовший фільм в історії кіно «Зцілення від безсоння» триває 85 годин і лише раз демонструвався в повному обсязі – показ тривав з 31 січня по 3 лютого 1987 р.

16 грудня 1997 року в Японії більше 700 дітей було терміново госпіталізовано після перегляду телешоу «покемони» У 208 дітей віком від 3 років спостерігались незрозумілі судороги і різке погіршення самопочуття – за заключенням лікарів це було викликано червоними вогнями, які спалахували в очах одного з персонажів.

Рекордна кількість фільмів – 95 – знята за казкою «Попелюшка». Серед них є лялькові, мультиплікаційні, фільм-балет, фільм-опера, пародії.

3.4. Артпедагогіка на уроках «Мистецтво»

Інтегративні процеси, що відбуваються в суспільстві, мистецтві, науці, в тому числі медицині та педагогіці, привели до виникнення прикордонних галузей знань: інтегративної медицини, медичної психології, педагогічної психології, етнопедагогіки, лікувальної педагогіки, артпедагогікі, реабілітаційної педагогіки та ін. У міру зростання знань в галузі педагогіки і психології, поширення педагогічної думки створюються нові концепції виховання, розробляються стандарти освіти, вивчаються теоретичні основи і технології виховання, так і дітей з ОВЗ; досліджуються особливості освітнього процесу в корекційних освітніх установах різних видів.

Нова парадигма освіти орієнтована на людину нової культури, формування субкультури особистості, відтворення і збереження в освітньому просторі як цінностей культури, так і цінностей субкультури людини. Визначаючи місце дитини в культурному просторі, Н. А. Бердяєв вказує, що дитина є головною цінністю і об'єктом культури.

Пізнання світу дитиною відбувається на всьому шляху його розвитку в процесі навчання і виховання в культурно-освітньому просторі. У своїй культурно-історичної концепції Л. С. Виготський зазначає, що за змістом процес культурного розвитку може бути охарактеризований як розвиток особистості і світогляду. Оскільки розвиток дитини з порушеннями буде протікати інакше, ніж нормального, йому потрібні спеціально створені культурні форми, щоб здійснити його культурний розвиток. Особливе значення у формуванні субкультури особистості дитини з різними варіантами дизонтогенеза Виготський надавав засобам мистецтва, наголошуючи на необхідності участі дітей в різних видах художньо-творчої діяльності.

Сучасні спеціальна психологія і педагогіка в значній мірі орієнтовані на використання в корекційній роботі різних видів мистецтва як важливого засобу виховання гармонійної особистості дитини з проблемами, його культурного розвитку.

В даний час в практиці спеціальної освіти широко використовуються такі терміни, як «арттерапія» і «артпедагогіка». У державних освітніх стандартах з фахової освіти представлений курс «Основи артпедагогікі і арттерапії в спеціальній освіті».

У чому подібність і відмінність понять «артпедагогіка» і «арттерапія»? Подібність термінів простежується тільки в першій частині слова: *арт* - значить «художнє», синонім *мистецтва*. Друга частина слова визначає відмінність: *терапія* - напрямок медицини, лікувальний вплив; *педагогіка* - це область наукового знання, наука про навчання, виховання і розвитку, а в

спеціальну освіту і корекції. Отже, у другій частині понять відображені різні спрямованість, цілі, завдання, технологія і зміст.

Артпедагогіка (художня педагогіка) по відношенню до фахової освіти являє собою синтез двох областей наукового знання (мистецтва і педагогіки), що забезпечують розробку теорії і практики педагогічного корекційно-спрямованого процесу художнього розвитку дітей з вадами розвитку і питання формування основ художньої культури через мистецтво і художньо-творчу діяльність (музичну, образотворчу, художньо-мовленнєву, театралізовано-ігрову).

Поняття «артпедагогіка» не підміняє більш вузький термін -*художнє виховання.* Артпедагогіка, будучи областю наукового знання, дозволяє розглядати в рамках спеціальної освіти не тільки художнє виховання, але і всі компоненти корекційно-розвиваючого процесу (розвиток, виховання, навчання і корекцію) засобами мистецтва, а також формування основ художньої культури дитини з проблемами.

Сутність артпедагогікі полягає у вихованні та навчанні, розвитку осіб з ОВЗ засобами мистецтва, формування у них основ художньої культури і оволодіння практичними вміннями в різних видах художньої діяльності.

Основними функціями артпедагогікі є:

- *культурологічна* (Обумовлена об'єктивною зв'язком особистості з культурою як системою цінностей, розвитком людини на основі освоєння їм художньої культури, становлення її творцем);
- *освітня* (Спрямована на розвиток особистості і освоєння нею дійсності за допомогою мистецтва, що забезпечує набуття знань в області мистецтва і практичних навичок в художньо-творчій діяльності);

- *виховна* (Формує морально-естетичні, комунікативно-рефлексивні основи особистості і сприяє її соціокультурної адаптації з допомогою мистецтва);
- *корекційна* (Сприяє профілактиці, корекції і компенсації недоліків у розвитку).

Основною метою артпедагогікі є художній розвиток дітей з проблемами і формування основ художньої культури, соціальна адаптація особистості засобами мистецтва.

поняття *арттерапії* (Терапії мистецтвом) виникло в контексті ідей

3. Фрейда і К. Г. Юнга і розглядалося в психотерапевтичної практиці як один з *методів психотерапевтичного впливу,* який за допомогою художнього (образотворчого) творчості допомагав психічно хворим висловити в картинах свої приховані психотравмуючі переживання і тим самим звільнитися від них.

Надалі це поняття набуло більш широку концептуальну базу, включаючи гармонійні моделі розвитку особистості (К. Роджерс, А. Маслоу).

В даний час поняття «арттерапія» має кілька значень: 1) *сукупність видів мистецтва,* використовуваних в лікуванні і корекції; 2) *комплекс* арт-терапевтичних *методик;* 3) *напрямок* психотерапевтичної та психокорекційної *практики;* 4) *метод.* Вона застосовується в медицині (психіатрії, терапії, хірургії і т. Д.), В психології (загальної, медичної, спеціальної).

Як напрямок, пов'язаний з впливом різних засобів мистецтва на людину, арттерапія використовується і самостійно, і в поєднанні з медикаментозними, педагогічними та іншими засобами.

Сьогодні психотерапія засобами мистецтва розширює сфери надання допомоги особистості дітей і дорослих; з'являються нові області (зокрема, в поле сімейних відносин). У зарубіжній психотерапевтичної практиці в останні десятиліття відзначається тенденція інтеграції декількох психотерапевтичних шкіл (в тому числі сімейного і ігровий психотерапії, сімейної та арттерапії та ін.) І утворення нових напрямків, таких як «Сімейна ігрова психотерапія» (Уенді Міллер, Бонні Ікер, Томас Хада - вей, Ліза Х. Макелрой, Тоні Х. Ейзенштатд і ін.).

Об'єднання динамічно орієнтованої арттерапії та сімейної системної психотерапії зумовило появу «Сімейної артпсіхотерапіі» (Хелен Б. Ландгартен, 1980,1987,1993). Основним інструментом і засобом діагностики, корекції і лікування дитини і членів його сім'ї в артпсіхотерапіі є художня творчість, допомагає в реконструировании і трансформації дисгармонійних стосунків у сім'ї дитини з ОВЗ в позитивну форму, що забезпечує розвиток особистості такої дитини та її батьків.

В останні роки арттерапія і артпсіхотерапія (стосовно до роботи з сім'єю дитини з ОВЗ) все більше включається в корекційно-розвивальний процес спеціальних і інклюзивних освітніх організацій для дітей з різними варіантами порушень розвитку і дає позитивні результати. Численні роботи, пов'язані з вивченням терапії мистецтвом і показують її ефективність, перспективність в області інтегративної медицини, загальної, спеціальної психології (І. Б. Ільїна, Е. А. Медведєва, В. В. Ткачова і ін.) Надають їй статус цілого наукового напрямку.

арттерапія стосовно фахової освіти розглядається як синтез кількох областей наукового знання (мистецтва, медицини та психології), а в лікувальній і психокорекційної практиці - як сукупність методик, побудованих на застосуванні різних видів мистецтва у своєрідній символічній формі, що дозволяють за допомогою стимулювання художньо-творчих (креативних) проявів дитини з проблемами розвитку здійснити корекцію порушень

психосоматичних, психоемоційних процесів і відхилень в особистісному розвитку.

Сутність арттерапії полягає в терапевтичному та корекційної дії мистецтва на суб'єкта і проявляється в реконструировании психотравмуючої ситуації за допомогою художньо-творчої діяльності, виведенні переживань, пов'язаних з нею, під зовнішню форму через продукт художньої діяльності, а також створення нових позитивних переживань, народженні креативних потреб і способів їх задоволення.

В даний час арттерапія в широкому розумінні включає в себе:

- *ізотерапії* (Лікувальний вплив засобами образотворчого мистецтва - малюванням, ліпленням, декоративно-прикладним мистецтвом і т. Д.);
- *Бібліотерапія* (Лікувальний вплив читанням);
- *імаготерапія* (Лікувальний вплив через образ, театралізацію);
- *музикотерапію* (Лікувальний вплив через сприйняття музики);
- *вокалотерапії* (Лікування співом);
- *кінезітерапію* (Танцетерапія, хореотерапію, корекційну ритміку - лікувальний вплив рухами) і т. Д.

Основними функціями арттерапії є:

- *катарсістічна* (Що очищає, яка звільняє від негативних станів);
- *регулятивна* (Сприяє зняттю нервово-психічної напруги, що забезпечує регуляцію психосоматичних процесів, моделювання позитивного психоемоційного стану);
- *комунікативно-рефлексивна* (Забезпечує корекцію порушень спілкування, формування адекватного міжособистісного поведінки, самооцінки).

У арттерапії не робиться акцент на цілеспрямоване навчання і, отже, оволодіння практичними навичками і вміннями в будь-якому вигляді художньої діяльності (музичному, образотворчому, театралізовано-ігровому, художньо-мовному), як в артпедаго- гіке. І артпедагогіка, і арттерапія вирішують як загальні теоретичні та організаційні завдання, так і приватні, які стосуються кожному з цих напрямків.

Загальні науково-теоретичні та організаційні завдання артпедаго- гіки і арттерапії такі:

- 1) розробка науково-теоретичних основ використання засобів мистецтва в системі корекційної допомоги дітям з відхиленнями у розвитку;
- 2) наукове обгрунтування можливостей і шляхів компенсації різних відхилень у розвитку дітей засобами мистецтва і художньої діяльності;
- 3) узагальнення всього накопиченого досвіду використання артпедаго- ня і арт-терапевтичної підходів в спеціальному навчальному закладі і

збагачення його новим науковим і практичним змістом, націленим на вирішення завдань гуманізації спеціальної освіти;

- 4) вдосконалення системи організації корекційної допомоги засобами мистецтва в спеціальних освітніх установах і підготовка фахівців для реалізації цього завдання.

завдання артпедагогікі:

- 1) вивчення загальних і специфічних особливостей формування художньої культури у дітей з різними варіантами відхилень у розвитку;
- 2) розробка корекційно-спрямованої системи художнього розвитку дітей з проблемами, формування основ художньої культури;
- 3) розробка змісту та корекційно-розвивальних педагогічних технологій використання мистецтва, що забезпечують гармонійний розвиток дітей з проблемами;
- 4) активізація за допомогою мистецтва потенційних можливостей дитини з проблемами в розвитку, його творчих проявів в різних видах художньої діяльності (музичної, образотворчої, художньо-мовленнєвої, театралізовано-ігрової);
- 5) забезпечення за допомогою мистецтва пізнавально-інформаційних потреб дитини З;
- 6) забезпечення розвитку емоційно-естетичних, моральних, комунікативно-рефлексивних основ особистості дитини за допомогою мистецтва;
- 7) здійснення засобами мистецтва корекції і профілактики наявних відхилень у розвитку пізнавальної діяльності, емоційно-вольової, моторної і особистісної сфер;
- 8) створення умов для соціокультурної адаптації дитини за допомогою мистецтва і художньої діяльності.
- Доцільно розглянути можливості учителя під час роботи з технологіями в стилі арт з метою розвитку мислення [Формування образного мислення [Науково-методичне видання] / За
- ред. Л. Масол, В. Рагозіної, М. Скирди. Нью-Йорк, 2021. – 78 с.. Звичайний учитель англійської мови повинен працювати з арт-технологіями на основі власних надбань та бачень, такої думки притримується американський вчений Дж. Руне (J. Rhyne) [Rhyne, J. The gestalt approach to experience, art , and art therapy : American Journal of Art Therapy / J. Rhyne. – 2016. – 125 p., c. 50]. Один із способів, як вчитель може покращити ситуацію, коли працює з учнями, які не є вмотивовані – це залучити їх до творчого процесу. Учитель має спробувати створити той самий художній проект, який виконують усі учні у класі. Крім того, вчитель повинен знати більшість інструментів і матеріалів, які використовуються для навчання. Мистецька освіта та арт-терапія постійно вивчаються, і нові відкриття легко доступні для нетерплячого вчителя. Тому вчитель має шукати сучасні методи навчання, включаючи мистецтво та терапію всіх видів. Один із способів для вчителя побудувати

взаємини з учнями – це запевнити їх, що їхні здобутки та успіхи будуть представлені на загал та позитивно оцінені [Syofyan R. The Impact of Art-methods on Learning New Words /

- R. Syofyan, M. K. Siwi // Advances in Economics, Business and Management
- Research. – 2018. – Vol. 57. – 550 p., c. 505]. Це не тільки підвищує самооцінку учнів, але й дозволяє їм, як спільноті, стати більш залученими. Якщо вчитель вирішує показати роботу учня, він повинен знати про емоційні аспекти мистецтва. Існує ймовірність того, що учень може вирішити не представляти роботу публіці через особисте самовираження. В ідеалі вчитель повинен постійно кидати виклик учням. Адже, щоб не просто вчити нові лексичні слова, а ще й використовувати їх на практиці та у житті, учень повинен працювати на публіці, що і є одним з методів арт-технологій. Творчість потрібна учням для нових вражень та ідей, особливо під час вивчення нових лексичних одиниць, коли потрібно працювати з новими словами, не просто перекладати їх, пояснювати, залучати в мовні структури та зразки. Використання оживляючих аспектів творчості дозволить вчителю продовжувати викладати на високому рівні та досягати бажаних результатів. Власне створення мистецтва вчителем пожвавить його власний ентузіазм у тому, що він викладає. Учитель має знати про вподобання в класі та намагатися створювати завдання, пов’язані з ними. Наприклад, якщо більшість учнів у класі задіяні в групах, учитель може створити завдання на основі проектних робіт або групових творчих завдань. Мають бути встановлені цілі та способи оцінювання прогресу. Процес оцінки має бути ненав’язливим та позитивно налаштованим, щоб не викликати в учнів відчуття страху. Учитель може залучити учнів до процесу формулювання завдання. Якщо студенти зацікавлені у своїй роботі, вони, швидше за все, створять якісну роботу, про що зазначає у своїй праці Р. Сайфан (R. Syofyan). Наприклад, якщо більшість класу захоплюються рок музикою, вчитель має отримати якомога більше інформації про цей вид мистецтва та підготувати творчі завдання відповідно до такої тематики. Після отримання інформації вчителю було б ідеально спробувати пов’язати інформацію з сучасними методами арт-терапії [Syofyan, R. The Impact of Visual, Auditory, and Kinesthetic Learning
- Styles on Language Education Teaching / R. Syofyan, M. K. Siwi // Advances in
- Economics, Business and Management Research. – 2018. – Vol. 57. – 650 p., c. 56]. Використання журналу або іншого реєстратора може допомогти вчителеві організувати вивчену інформацію, і інформацію слід періодично переглядати. Систематичність, злагодженість, зацікавленість та творча інтерпретація вчителя безпосередньо впливають на результати учнів у засвоєні нових лексичних одиниць.
- І. Улман (E. Ulman) зробила великий внесок у вивчення арт-терапії в класі. Як вчитель англійської мови, їй вдалося досягнути нереальних результатів в учнів середньої школи за допомогою використання арт-технологій на уроці. В одній конкретній ситуації І. Улман (E. Ulman)

використала малювання як спосіб побудови лексичних зв'язків. Вона повторила, що такий тип взаємодії може покращити засвоєння нового матеріалу учнями. Крім того, використання мистецтва на етапі засвоєння нових лексичних одиниць може відігравати важливу роль у формуванні особистості учня з обмеженими можливостями, що вказує на широке поле застосування арт-технологій Ulman, E. Art therapy: Problems of definition : American Journal of Art Therapy / E. Ulman. – New York : Cambridge University Press, 2018 . – 150 p..

- В умовах НУШ це надзвичайно важливо, адже діти з особливими потребами є невід'ємною частиною колективу і потребують навчання та уваги також. Мистецтво може бути природним зв'язком, який дозволяє передати почуття [Wadeson, H. Art therapy : Innovative approaches with diverse populations / H. Wadeson. – Princeton, NJ: Princeton University Press of Art Therapy, 34(2), 43-50. Retrieved April 9, 2006, from ERIC database, 2017. – 300 p., c. 17]. Х. Вейдсон (H. Wadeson) пішла далі, коли дійшла висновку, що створення мистецтва в освітньому процесі – це процес, у якому переважають емоції та творчість, позитив та бажання вчитися і творити. Це дозволяє учневі краще зрозуміти свої почуття, віднайти свої підходящі стиль та засіб навчання.
- К. Янг (K. Young) виявив, що, коли учень ігнорує почуття, він не приймає навколишню нову інформацію правдиво і достовірно. Крім того, М. Танвер (M. Tanveer) стверджував, що багато аргументів на користь арт-терапії мають одну спільну рису, яка полягає в тому, що учні можуть краще пізнавати власні емоції, щоб краще поглинати нову інформацію у вивченні англійської мови [Tanveer, M. Investigation of the factors that cause language anxiety for ESL/EFL learners in learning speaking skills and the influence it casts on
- communication in the target language / M. Tanveer // Dissertation for M.Ed. ELT
- Pathway / M. Tanveer. – Glasgow, 2017. – 100 p., c.50]. Крім того, мистецтво можна використовувати, щоб допомогти інтегрувати нових учнів у нову шкільну систему. Учитель набуває нової ролі наставника-митця-художника. Це так важливо для учнів середньої ланки відчувати розуміння та наставництво. Саме тому роль вчителя продумати роботу з мистецтвом якомога краще, залучаючи усі можливі види арт-технологій. Згідно з І. Улман (E. Ulman) «*поняття арт-технологій з'явилося аби поєднувати мистецтво вчитися і навчати»* [Ulman, E. Art education for the emotionally disturbed : American Journal of Art Therapy / E. Ulman. – New York : Cambridge University Press, 2021. – 105 p., c. 54]. Творче навчання та вивчення англійської мови може бути єдиним засобом, за допомогою якого учні зможуть розкрити навички усного мовлення за допомогою вивчених лексичних одиниць. М. Воршауер (M. Warschauer) дійшов висновку, що прийом мистецтва на уроці англійської мови був справді єдиним способом самовираження студента. Таким чином, мова та спілкування є невід'ємною частиною лексичної сформованості учнів 5 6-х класів, вони взаємопов'язані. Сутність поняття арт-технологій включає

в себе саме розкриття такого зв'язку: учитель-учень-спілкування-лексичний матеріал-творчість [Wadeson, H. Art therapy : Innovative approaches with diverse populations/ H. Wadeson. – Princeton, NJ: Princeton University Press of Art Therapy, 34(2), 43-50. Retrieved April 9, 2006, from ERIC database, 2017. – 300 p., c. 56].

- Найпопулярніша та найперша арт-технологія, яка розпочинає список технологій – це *музична технологія (терапія),* яка представлена у Сполучених Штатах Америки як терапевтичне, тобто лікувальне, використання музики на уроках англійської мови, а зокрема під час формування іншомовної лексичної компетентності. Ще 10 років назад в американських закладах освіти широкого розголосу набуло використання педагогами на уроках англійської мови музичних композицій під час розвитку усіх видів мовлєннєвої діяльності: читання, говоріння, письмо, аудіювання. Проте найбільше учителі використовували музику під час введення учнів в атмосферу уроку та на кінцевому етапі для підведення логічного підсумку в якості терапевтичного ефекту. Адже після введення музичної терапії на урок англійської мови учні показали такі результати: хороший настрій, сприятливий емоційний фон, готовність працювати, сприймати новий матеріал. Техніка музичної технології (музикотерапії) поширились на заклади освіти все інтенсивніше. В 2020 році спілка молодих та амбітних учителів США дослідили явище музичної медитації. Одним з видів музикотерапії почали використовувати музичну медитацію, для підтримки емоційного фону на уроках англійської мови. Терапія працює і до сьогодні в усіх закладах США [Warschauer M. Technology and Second Language Teaching /M. Warschauer, C. Meskill [Electronic resource]. – Access mode:
- https://earlyreflections1.files.wordpress.com/2015/12/technology -in-theclassroom.
- pdf , c. 45].
- В Україні таке поняття музичної медитації, на жаль, не відоме в освітньому просторі. Проте очевидно, що величезна потреба у цьому є, адже через постійні стресові ситуації, котрі відбуваються в Україні на фоні війни, поширення Covid-19 та інші індивідуальні проблеми, учні потребують стабілізації емоційного фону, що можливо засобами арт-терапевтичної методики. Це надзвичайно важливо формувати на уроці сприятливі умови навчання. Перші кроки у цьому роблять ентузіасти: психологи, соціальні працівники, педагоги, психотерапевти, медичні працівники, мистецтвознавці

  . Але варто зазначити, що існує як науково-теоретична база, так і системна практика та системне навчання. Окрім того, музикотерапія офіційно не визнана як окрема спеціальність у напрямках психології, психотерапії, медицини та музики. Дуже часто про неї згадують в рамках арт-педагогіки. Ідея використання музики та пісень при вивченні іноземних мов не нова.

  Американська вчителька і піаністка Керолін Грем більше 30 років тому поєднала ритм розмовної американської англійської мови з ритмом-джазу

і створила Jazz Chants, які підходять для учнів усіх рівнів та ланок навчання. Ритм джазу ілюструє природний акцент та інтонацію розмовної англійської мови, правильне застосування нової лексики , що посилює навички говоріння та слухання, робить навчання мотивованим та цікавим і дозволяє засвоїти досить багато лексичних одиниць [Wadeson, H. Art therapy practice: creative methods of studying English :

- American Journal of Art Therapy / H. Wadeson. – Princeton University Press, 2017. –
- 220 p., c. 23].
- До основних переваг використання музики в процесі вивчення англійської мови британський викладач і автор багатьох публікацій Дж. Мерфі (J. Murphy) відносить: 1) музика підвищує рівень мотивації, особливо для учнів 5-х класів, які перебувають на порозі підліткового віку; 1) під музичний супровід легко працювати зі словниковим запасом учнів; 3) процес вивчення нової лексики цікавіший, ніж стандартні методи навчання. Автор книги «Музика і пісня» Тім Мерфі підкреслює, що при викладанні мови все, що ми можемо робити з текстами, ми можемо робити і з піснями, або з текстами про пісні: «*вивчати граматику; розвивати вміння слухати текст, ігноруючи незнайомі слова; читати пісні з лінгвістичними цілями; складати пісні, статті про пісні, листи до співаків, анкети; обговорювати пісні; перекладати пісні; писати діалоги, використовуючи слова пісень, розігрувати рольові п'єси (як пісенні герої або співак-кореспондент)».* Також він додає*: «можна диктувати пісню; використовувати пісню для вправ для заповнення пропусків у тексті або для виправлення помилок, використовувати музику як фон для різних видів діяльності; інтегрувати пісні в проектну роботу; активізувати або розслабитися.*
- Методичні аспекти використання музики у вивченні мови для учнів 5 класу:
- лексичний (пісня як форма мовного спілкування, як більш ґрунтовний спосіб засвоєння та розширення словникового запасу, оскільки включає нові лексичні одиниці та вирази, організовані у певному ритмі впливає на ефективне формування словникового запасу слів; ритмічна музика у віршах і піснях допомагає швидше засвоїти слова, фрази, речення, виправити інтонацію; у текстах пісень уже знайома лексика вживається в новому знайденому контексті, цей момент сприяє її активізації в подібних мовних ситуаціях);
- фонетичні аспекти (пісні сприяють поліпшенню вимови на іноземних мовах і розвитку музичного слуху; добре розвинений музичний слух допомагає вловлювати найдрібніші нюанси у вимові відмінності іноземних звуків, розучування та відтворення коротких, простих, часто повторюваних пісень сприяє закріпленню правильної вимови та вимови, особливостей ритму, швидкості мовлення, правил фазового наголошення тощо);

- граматичні аспекти (при використанні пісень краще засвоюється й граматична структура);
- синтаксичні аспекти (пісні та інші музичні твори спонукають до дискурсу монологів і діалогів, сприяють розвитку підготовленого та спонтанного мовлення, загалом вони є основою для розвитку мовної діяльності);
- культурологічні аспекти (якщо зміст підручників інформує учня, тобто впливає на його інтелект і пам’ять, то матеріал пісень впливає не лише на емоції людей, а й на зорову та художню пам’ять, як носій культурної інформації пісні також формувати духовну культуру учнів);
- естетичні аспекти (пісні сприяють естетичному вихованню аудиторії: учні набувають певної міри знань про музичне мистецтво, формують художній смак);
- психологічний аспект (музика і пісні створюють сприятливий психологічний клімат і знижують психологічне навантаження; сприяють зміцненню міжособистісних відносин, згуртуванню групи і більш повному розкриттю творчих здібностей кожного) [Murphy, J. Art therapy with secondary school learners / J. Murphy. – East Sussex: Brunner-Routledge, 2016. – 115 p.].
- У процесі навчання іноземних мов можливо використовувати будь-який тип пісні. Методика роботи з кожним видом пісні відрізняється, це залежить і від рівня знань учнів, і від інших факторів. Основна формула: вправи до пісні – пісня – вправи після пісні. Подальша робота з піснею передбачає різні завдання-обговорення порушеної в пісні тематики; краще виконання пісні в групах, парах, трійках тощо. На наступних кількох заняттях буває досить повторити пісню один-два рази, щоб новий матеріал запам'ятався добре, і потрібні мовні навички сформувалися у достатній мірі. Кожна із запропонованих пісень може використовуватися як ефективний засіб для закріплення і повторення нового лексичного матеріалу.
- Отже, при використанні музики під час розвитку англомовної лексики зростає та збільшується бажання в учнів до вивчення англійської мови. Застосування пісень під час вивчення англійської мови в 5-х класах – це неодмінний атрибут кожного уроку.
- Наступним не менш важливим кроком у дослідженні сучасної освітньої бази є *технологія драматизації.* Театралізування віршів і пісень, діалогів, текстів за допомогою монологічного мовлення також є одним із найефективніших способів запам’ятовування стійких лексичних оборотів і конструкцій, оскільки сам процес може утримувати увагу найбільш пасивних учнів. Під час репетиції учасники на несвідомому рівні запам’ятовували не лише свої слова, а й учасників усього театралізованого дійства, а також музичний супровід [Wadeson, H. Art therapy : Innovative approaches with diverse populations/ H. Wadeson. – Princeton, NJ: Princeton University Press of Art Therapy, 34(2), 43-
- 50. Retrieved April 9, 2006, from ERIC database, 2017. – 300 p., с. 21]. Маленьких учасників для виконання невеликої пісні слід відбирати,

виходячи зі співочих здібностей дітей, їх характеру та серйозності ставлення до справи. Драматичний підхід також дозволяє учневі продуктивно працювати з інтонацією та вимовою, оскільки кожному вимовленому слову надається сенс під час виступу, дитина намагається виконати свою роль найкращим чином, що і показує її зацікавленість у завданні. Драматизація літературних сюжетів продуктивно впливає на свідомість учнів, спонукаючи до мимовільного запам'ятовування римованих мовних зворотів в супроводі з живими діями.

- Не менш важливим у підвищені результативності роботи учнів на уроці англійської мови є використання наочного різновиду арт-технологій – *фото-терапії.*
- Її сутність полягає в створенні або сприйнятті готового продукту з метою активізації різних сенсорних систем (зору, кінестетики, тактильної чутливості), розвитку творчої уяви, власного бачення ситуації. Аналіз, коментування, розбір, опис, уявлення, перенесення в атмосферу – відноситься до фото-терапії. Кожен учень полюбляє робити фото, або фотографуватися, адже усі зареєстровані у соціальних мережах : TikTok, Instagram, Facebook, Likee. Можливо поєднувати вивчення нової лексики учнів 5-х класів на уроках англійської мови та виставлення фото в соціальні мережі. Таку практику спробував у себе на уроках Л. Штайнхайдт. Його завданням для учнів було виставити тематичне фото в мережі та написати пост англійською мовою до нього. Таким чином, під час виконання поданого завдання учні поєднали процес навчання та заняття улюбленою справою. Фото-технологія довела усьому класу, що вчити слова надзвичайно захоплююче. Відтоді, усі учні здобули мотивацію, інтерес та високі результати успішності у вивченні та запам’ятовуванні нових слів [Murphy, J. Art therapy with secondary school learners / J. Murphy. – East
- Sussex: Brunner-Routledge, 2016. – 115 p.].
- Наступним різновидом арт-технологій розглядається *ізотерапія*, яка є основоположним методом арт-терапії. Ізотерапія, інакше кажучи, – це образотворча діяльність. Ізометрична терапія як метод арт-терапії – це творче, спонтанне або тематичне малювання. Малювання є ефективним засобом, оскільки з його допомогою учні можуть вільно виражати свої думки, почуття та переживання мовою образів, символів і фарб, позбавляючись при цьому негативних переживань і «змальовуючи» своє ставлення до навколишньої дійсності. Цей напрям є основоположним для арт-терапії, оскільки передбачає малювання на всіх можливих поверхнях, починаючи з паперу, полотна і закінчуючи дерев’яними та скляними поверхнями, тканинами тощо [Ulman, E. Art education for the emotionally disturbed : American Journal
- of Art Therapy / E. Ulman. – New York : Cambridge University Press, 2021. – 105 p., c. 11]. Перевагами малювання є те, що воно не вимагає спеціальних знань, багато ресурсів, матеріалів, та може охопити велику кількість тем, ситуацій, об’єктів та предметів. Усе, що потрібно від учня, це використовувати свою уяву та пам’ять для створення малюнку. У

малюванні не існує такого поняття як «правильно» чи «неправильно» . Існує тільки уява дитини та свобода у її намаганні проявити своє внутрішнє «я». Малювати можна будь-якими матеріалами на будь-якій поверхні, будь то олівці, фломастери, фарби, крейда або ж пісок чи мука, папір, дошка, екран смартфону чи комп'ютера, або ж стіна та асфальт. Особливо ефективний прийом малювання у роботі з учнями 5-6 х класів, оскільки, у силу свого раннього віку та розвитку, вони більше мислять та сприймають світ як сукупність різноманітних форм, кольорів, відчуттів та звуків [Ulman, E. Art education for the emotionally disturbed : American Journal of Art Therapy / E. Ulman. – New York : Cambridge University Press, 2021. – 105 p., с. 19].

- Ізотермотерапія активізує важливі психічні функції (мова, сприйняття, координацію рухів, мислення) і забезпечує зв'язок між ними. Зв'язок між ізотерапією та арт-педагогікою встановив вчений М. Джонсон. На основі його дослдіжень були зроблені висновки, що немає кращого способу навчати учнів англійської мови, окрім арт-технології ізотерапії. Відображення на папері емоцій, асоціацій, об'єктів та предметів сприяє розвитку ефективного засвоєння усіх видів мовленнєвої діяльності. Однак, найбільший акцент дослідник ставить на розвиток лексичної компетентності учнів середньої ланки. На його думку, вплив ізотерапії на засвоєння нових слів учнів 5-их класів беззаперечний. Творчі зображення на папері чи на дошці тих чи інших нових лексичних одиниць, асоціацій учнів, чи пряме зображення слова впливає на засвоєння слова. Уся ізопродукція є «прямими повідомленнями несвідомого, які не можуть бути настільки легко закамуфльованими, як у вербальній комунікації». Будь-який малюнок і зображення в ньому, певним чином, виступають психологічними захистом, у яких учень акумулює свої травматичні та негативні переживання. Кожен образ та символ виконує функцію контейнерування, не даючи можливості «виходу назовні», а навпаки, дистанціює переживання суб'єкта за рахунок механізму проекції. Символи чи образи у малюнку можуть утримувати в собі складні переживання до того часу, поки вони не будуть усвідомленими, вербалізованими та прийнятими. Тобто під час засвоєння нових слів на уроці англійської учнів 5-6 х класів учитель повинен використовувати технологію ізотерапії в арт-терапевтичних цілях, не лише для кращого засвоєння нової лексики, а й з метою налагодження емоційного фону та настрою учнів.
- У роботі з малюнками учнів використовуються різні підходи. Малюнки можна використовувати на різних етапах роботи з лексичним матеріалом: введення лексичних одиниць, систематизація та закріплення/засвоєння нової лексики.
- Завдяки спільному малюванню активізуються групові процеси, де кожен учень може усвідомити свою групову роль. При аналізі таких малюнків особливу увагу приділяють змісту, способу подачі, кольору, формі, композиції. Важливо проаналізувати малюнки та застосувати прийоми комунікації: представлення малюнків, описова діяльність, які підсилять

запам’ятовування лексичних одиниць особливо в учнів 5-х класів, які постійно прагнуть розповідати свої історії та виражати свої емоції. Вияв внутрішніх переживань через учнівський малюнок являється гарним способом направити енергію учнів в русло вивчення нових слів. Працюючи з цим видом роботи, школярі 5-х класів розвивають абстрактно-логічне мислення, виражають стан, у якому вони перебувають.

- До ізотерапії можна також віднести прийом *колажування.* Колаж – це певне зображення або дизайн, розміщене на певній поверхні, зазвичай шляхом приклеювання різних матеріалів та об’єктів різних форм та кольору. Це також чудова альтернатива малюванню [Масол, Л. М. Мистецтво у 5-му класі : робочий зошит (навчальний
- посібник). 5 клас. / Л. М. Масол, О. Г. Гайдамака, Г. О. Кузьменко. – 2-е вид. –
- К. : Освіта, 2017. – 59 с. : іл. с. 43].
- Колажування – це чудовий спосіб сформувати та закріпити лексичні знання, тобто мовні уміння і навички. Колажування як арт-терапевтична техніка є створення зображень шляхом застосування фотографій, вирізок із газет і журналів, тканин, кольорового паперу, а також дерева, дроту, мотузок тощо.
- Основними цілями виконання колажу на уроках англійської мови є:
- – створення сприятливих умов до вільного самопочуття учнів та ефективного формування усіх компетентностей;
- – прояв творчих здібностей, оригінальності та унікальності;
- – вираження почуттів та думок через візуальні образи, картинки;
- – візуалізація поставлених цілей вчителем та наочне оцінювання їхніх результатів;
- Техніку колажування доцільно застосовувати як в індивідуальній, так і груповій роботі. Відповідно до теми колажу можна використовувати музику, що є важливим фоном для творчої діяльності і створенні позитивної атмосфери.
- Основними темами колажів відповідно для учнів 5 6 класів можуть бути: «Мої мрії», « Моя родина»,«Мої друзі», «Моє хобі». У якості опори для колажу, тобто самої поверхні колажу, можна використовувати будь-який матеріал, до якого можна щось приклеїти. Матеріали для самого колажу можна як створити самостійно, так і вирізати з будь-яких журналів, карток, газет, листівок, тканини та предметів декору. Темою колажу також може бути будь-що. Жодних обмежень. Чудовим неординарним прикладом колажу може бути колаж частин людського тіла власне на самій людині. У свою чергу одним із видів колажування можна назвати mind-map. Вони бувають різні, як звичайні асоціації за темою, так і цілі конспекти з використанням малюнків, відео, GIF-файлів, тобто будь-якої творчості.
- Невід’ємним складником системи арт-технологій є *імаготерапія.* Імаготерапія – це досить творчий вид взаємодії, який дозволяє учням розвивати своє мовлення, його виразність і чіткість, працювати над

мімікою та жестами, краще розуміти свої можливості, покращувати стосунки з однолітками.

- Арт-терапевтичні технології постійно розвиваються, з'являються нові прийоми, методи взаємодії. Ця технологія найновіша і перебуває на стадії дослідження.
- Розвиток хобі-технології як різновиду арт-технологій потрапив до рук дослідників зовсім нещодавно. Технологія хобі-терапії практично не досліджена, перебуває на стадії розвитку та удосконалення. Її початкове значення – це набір технік і вправ для розвитку творчого потенціалу особистості, релевантного інтересам учнів та розкриття внутрішнього «Я». Основна ціль хобі терапії зокрема в освітньому просторі – це залучення усіх учнів до навчального процесу та розкриття їхньої важливості та потенціалу.
- Ще однією новою терапією в межах освітнього процесу являється *танцетехнологія.* На перший погляд, танець не має жодного відношення до освіти. Проте дослідницька група науковців : Л. Мошіні, С. Мкніф (S. Mcniff) та І. Пасов в 2019 році віднайшла способи використання танцю на уроках. Їхні розробки вправ, на основі використання танцю, стали справжнім шедевром в сучасній педагогіці. Науковці трактували нове поняття таким чином: *«Танцетерапія – це нове поняття в освітньому процесі, яке спрямоване на засвоєння нових знань та розвиток навичок комунікації з однолітками шляхом рухів»* [Mcniff, S. Art heals: How creativity cures the soul / S. Mcniff. – Boston:
- Shambhala Publications, 2020. – 155 p, c. 45].
- Ігрові арт-технології займають завершальне місце у розглянутій нами класифікації усіх технологій. Оскільки в загальноосвітній школі класи змішані, і, як наслідок, мовні здібності можуть сильно відрізнятися, то при використанні типових програм у багатьох учнів виникають труднощі в засвоєнні навчального матеріалу. Інтерес до предмета згасає. Для допомоги саме таким учням пропонується використовувати такий різновид арт-технологій як ігрові прийоми. Гра визначається як форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, фіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій, в предметах науки і культури. *«Гра – специфічна діяльність, яка включає всі компоненти діяльності, а результатом є емоційне насичення»* [Тарарина, О. В. Шкатулка майстра : практикум з арт-терапії. /О. В. Тарарина. – Київ: ФЛП Тарарина, 2016. – 218 с., с.14].
- Серед комунікативних ігор найбільшим успіхом на уроках користуються ігри з недостачею інформації (переможцем стає той, хто першим об'єднає всю інформацію, отриману від інших учасників), ігри на вгадування (переможець – той, хто правильно вгадає, наприклад, гра « Хто я художник, дизайнер, живописець, акварліст, гравер ?», де учасники повинні вгадати, ким є той, хто водить, задаючи йому питання), колективні ігри (популярні ігри типу « «domino», «bingo»), ігри на увагу (переможцем є той, хто найбільш уважно виконає завдання), ігри на

розвиток пам'яті (перемагає той, хто краще за все запам'ятав інформацію, особливо цікаві такі ігри для 5-их – 6 -х класів). Як приклади комунікативних ігор можна також привести рольові ігри. В таких іграх дається певна задача, яку учні можуть виконати, дотримуючись правил. Однак, українські учителі не використовують новітні арт-терапевтичні технології. Найпоширенішим інтерактивним методом навчання на уроках є ігри. Найпростіші та усім відомі ігри, до прикладу «Kahoot» або «Crocodile»

Особливості оцінювання в НУШ

Відповідно до наказу МОН від 01.04.2022 року № 290 "Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року"), семестрове оцінювання за ІІ семестр, у залежності від ситуації, може здійснюватися за результатами:

тематичного оцінювання;

поточного оцінювання, отриманого учнями під час очного, змішаного і дистанційного навчання;

підсумкового оцінювання за ІІ семестр, що може здійснюватися у вигляді письмової контрольної роботи, онлайн тестування, діагностичної роботи, усної співбесіди тощо;

при оцінюванні учнів із музики, фізичної культури тощо за рішенням педагогічної ради пропонується враховувати результати їх навчання з відповідних предметів у закладах позашкільної освіти.

Річне оцінювання МОН рекомендує здійснювати на підставі семестрових оцінок.

Відповідно до Закону України "Про освіту", всі учні обов'язково мають здобувати загальну середню освіту. Якщо поважних причин, які унеможливлюють навчання дитини, немає, - батьки такого учня повинні нести адміністративну відповідальність за неналежне виконання батьківських обов'язків. Ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей, – тягне за собою від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (стаття 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

https://info.eo.gov.ua/studentam/otsnyuvannya/otsnyuvannya-v-umovakh-vonnogo-stanu/

За інформацією Міністерства освіти і науки України, станом на 18 серпня 2022 року від бомбардувань та обстрілів пошкоджень зазнали 2300 закладів освіти, з них 286 зруйновані повністю.

Під час військових дій та ще тривалий час після їх закінчення заклади освіти в Україні працюватимуть у нових для себе вимогах до безпечного освітнього середовища. Облаштування укриттів та організація безпечного освітнього простору у школі – одне з найважливіших завдань для директора.

Безпечне освітнє середовище: https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/?fbclid=IwAR0zGEgT6vdTRfyfZ7VCLPhKBvxNSMNyJ5yrnjIEyFoIFqE8fjR0hN8W5-0

Пропонуємо алгоритм дій для вчителів у разі проведення занять і увімкнення сигналів тривоги, що розроблений на основі рекомендацій ДСНС України.

У закладах освіти мають бути створені відповідні умови та проведені попередні заходи з підготовки всіх учасників освітнього процесу, а саме:

Ознайомлення з місцем розташування укриттів фонду захисних споруд цивільного захисту, правилами поведінки під час переміщення до укриття та перебування в ньому.

Пояснення дій, що передбачені Планом реагування на надзвичайні ситуації або Інструкції закладу.

Обговорення необхідних речей, які учасники освітнього процесу повинні взяти із собою в укриття.

Розподіл учасників освітнього процесу в укриттях із урахуванням місткості та розташування.

Встановлення покажчиків напрямку руху до укриттів для швидкого та безпечного переміщення.

Почувши сигнал оповіщення необхідно організувати переміщення учасників освітнього процесу у супроводі з вчителем або відповідальною особою, яка після завершення небезпеки та оголошення відміни сигналу організує повернення учасників освітнього процесу до запланованих заходів, а також перевірятиме наявність учнів в укритті та у приміщеннях закладу освіти після завершення небезпеки.

У випадку сигналу небезпеки:

Відповідальна особа вмикає наявну систему оповіщення закладу.

Вчитель сповіщає учнів про загрозу, а батьків – про переміщення дітей до укриття.

Необхідно організувати пересування двома колонами в приміщенні класу та швидко залишити кабінет.

Для супроводу початкових класів можуть бути залученні помічники.

Для швидкого надання медичної допомоги має бути залучений медичний працівник.

Відповідальні особи після оголошення сигналу оповіщення мусять перевірити всі приміщення закладу на відсутність у них учасників освітнього процесу та працівників закладу, по завершенню перевірки прямувати до найближчого укриття.

Учні, які знаходяться на подвір'ї закладу, під час сигналу оповіщення повинні самостійно рухатися до найближчого укриття фонду захисних споруд.

У середині захисної споруди відповідальні особи повинні допомогти учасникам освітнього процесу швидко та спокійно зайняти місця.

Під час перебування в захисній споруді вчителі та відповідальні особи здійснюють необхідну підтримку, заходи для комфортного та спокійного перебування в укритті.

Після завершення небезпеки та оголошення про відбій тривоги, вчителі та відповідальні особи слідкують за тим, щоб вихід усіх учасників освітнього процесу з укриттів здійснювався колонами або групами.

Під час переміщення до укриттів необхідно врахувати наявність інклюзивних груп і класів. У випадку присутності дітей з ООП – попередньо проводити з ними навчання та бесіди, передбачити швидке та спокійне переміщення до укриття, спеціальне місце та заходи, що будуть здійснюватися в укриттях для максимального залучення до них дітей з ООП.

Алгоритм дій вчителя при оголошенні сигналу “Повітряна тривога” https://mon.gov.ua/ua/news/bezpechne-osvitnye-seredovishe-yak-diyati-vchitelyam-pid-chas-zanyat-pri-ogoloshenni-signalu-povitryana-trivoga

Навчання у школах в умовах відключення світлаhttps://sqe.gov.ua/osvitniy-proces-v-umovakh-vidklyuchennya/

Феномен ідентичності як ключ до соціальної згуртованості громади

Ідентичність https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/f4ecb138379d876944e624fd9280dc87/asset-v1:Prometheus+CM101+2022_T3+type@asset+block/6.2.pdf

Війна і згуртованість https://www.csi.org.ua/news/vijna-ta-zgurtovanist-suspilstva-anatolij-tkachuk/

Місцева ідентичність https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/local_identity_for_site.pdf

НАВЧАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИhttps://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/

Вчителі та викладачі можуть працювати дистанційно з будь-якої країнихttps://eo.gov.ua/vchyteli-ta-vykladachi-mozhut-pratsiuvaty-dystantsiyno-z-bud-iakoi-krainy/2022/03/10/

Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни

https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viyny/2022/02/28/

Світлана Ройз

https://www.facebook.com/svetlanaroyz

ПСИХОЛОГІЧНА ТУРБОТА ВІД СВІТЛАНИ РОЙЗ

https://mon.gov.ua/ua/psihologichna-turbota-vid-svitlani-rojz

Рекомендації з психологічної допомоги

https://moz.gov.ua/article/news/rekomendacii-z-psihologichnoi-dopomogi

Допомога

https://drive.google.com/file/d/1ElzYEeuwxLwh-ABz9ZOMCJOMplREY70F/view

Школа в умовах війни https://life.pravda.com.ua/society/2022/08/22/250099/

Освітній обудсмен https://eo.gov.ua/

https://nus.org.ua/news/yak-nalagodyty-dystantsijne-navchannya-posibnyk-dlya-shkil-vid-go-smart-osvita-ta-mon/

Життєстійкість і самозарадність — ключові навички, які має розвивати українська школа

https://osvitoria.media/experience/zhyttyestijkist-i-samozaradnist-klyuchovi-navychky-yaki-maye-rozvyvaty-ukrayinska-shkola/

Нагадуємо, що система оцінювання результатів навчання в *освітній галузі «Мистецтво»* ґрунтується на позитивному ставленні до кожного учня (учениці). Оцінюється не рівень недоліків і прорахунків, а рівень прогресу особистісних досягнень. Тому критерієм перевірки та оцінювання результатів мистецької освіти є динаміка особистісного розвитку учня (учениці) та його (її) ставлення до опанування предмета. Безперечно, певну роль у мистецькій сфері відіграють спеціальні художні здібності (музичний слух, вокальні дані, відчуття ритму, кольору, пропорцій, симультанне образне сприймання тощо), які можуть впливати на освітні результати учнів. Проте для створення об’єктивності системи оцінювання перевірка має інтегрувати з одного боку досягнення учнів у різних видах діяльності, з іншого – їх ставлення до предмета, активність та ініціативність, що дасть можливість ефективніше відслідкувати особистісне

зростання учня (учениці), оцінити його (її) роботу в освітній діяльності і саморозвитку. Саме тому індивідуальний і диференційований підходи до оцінювання мають надзвичайно важливе значення.

До основних видів оцінювання належать: *поточне, тематичне і підсумкове (семестрове і річне).* Додатковими засобами стимулювання пізнавальної активності учнів є самооцінка та оцінювання результатів спільної діяльності за попередньо визначеними критеріями та художньо-творче самовираження, які мають бути збалансованими між собою.

Важливо збалансувати різні види діяльності учнів під час дистанційного навчання та не перетворити курс «Мистецтво» у старшій школі в суто інформативний, не перевантажувати учнів зайвою інформацію, а наповнити його завданнями художньо-практичного спрямування. Інформації для засвоєння учнями має бути небагато, не варто її нагромаджувати, зокрема, історичним, світоглядним та іншими контекстами, переліками імен митців, назвами творів, дат тощо, адже наперед відомо: така інформація засвоюється тимчасово. Натомість, із метою недопущення перевантаження учнів, можна запропонувати їм виконати одне-два цікавих творчих завдання, адже місія вчителя – сприяти зростанню в учнів інтересу до мистецтва, стимулювати до самостійної художньо-пізнавальної та творчої діяльності з метою самореалізації та саморозвитку.

Обираючи завдання, важливо враховувати не лише вікові особливості учнів, а й їхні мистецькі вподобання.

Підліткам будуть до снаги сучасні руханки, перкусії, ритмічні вправи з використанням «звучних жестів», пен-таппінг, степ руками чи біт бокс. Вони з цікавістю виконають асоціативну композицію за мотивами улюбленого музичного твору; обов’язково відгукнуться на пропозицію стати іміджмейкерами; *долучаться до творчих проєктів,* залюбки створюватимуть дизайн одягу, інтер’єру, машин тощо; опанують мистецтво графіті; спробують себе у фотомистецтві.

Формою перевірки інформаційно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти з мистецтва можуть бути мистецькі вікторини, відгадування або створення кросвордів і кроссенсів, інтерактивних плакатів, вирішення завдань на встановлення відповідностей між поняттями, доповнення або створення схем, таблиць, інфорафіки (*mind map* (або діаграма зв'язків) – структурує зв'язок навколо певного об'єкту шляхом побудови логічних ланцюжків; *дерево рішень* – послідовна схема пошуку вирішення якої-небудь проблеми; *інструкція* – допомагає користувачам легко зрозуміти, як застосовується певний інструмент або виконується процес (наприклад, приготування пирога); *схема* (блок-схема, діаграма, гістограма); *інформаційні картки* (факти і події з ілюстраціями і підписами), *плейкастів «Play»* (грати, виконувати) і *«broadCast»* (широке

мовлення) своєрідних мультимедійних листівок, що складаються з оригінального фону, на який накладаються потрібні слова та музика, за допомогою якої ви можете яскраво виразити свої емоції, опрацювання текстів із прихованими помилками, робота з *текстами «нової природи»* (*печа-куча, мудборд, кніглі, хмарка слів*), *паперопластика* та *інсталяція*, художній твір чи біографія у техніці *колажування* чи *пейчворку* (окрема тема плюс малюнок-асоціація до неї).

Працюючи в парах, групах або самостійно, діти створюють інформаційні блоки, з'єднавши які, отримують цілісну картину про твір чи життєпис митця, створення опорного конспекту у вигляді «асоціативного куща» чи ментальних карт, головним словом яких може бути вид мистецтва (живопис, кіно), мистецький стиль (бароко, модернізм), мистецька персоналія (Т. Шевченко, І. Миколайчук), назва країни (Єгипет, Індія) тощо. Важливо, щоб відзначені вище завдання та види діяльності мали обов’язковий зворотний зв’язок. Варто попросити учнів «ділитися» з вами власними мистецькими здобутками та враженнями, , надсилаючи фото, відео, аудіофайли засобами електронного зв’язку.

Із метою активізації роботи учнів, максимального залучення їх до творчості доцільно організовувати дистанційні конкурси, віртуальні виставки, мистецькі онлайн-квести, творчі флешмоби, пазли, запропонувати різні медіазасоби висловлення власних думок і настрою після перегляду, прослуховування, прочитання художнього чи ліричного твору як рекламу «шедевра», характеристику образу героя, інформаційний меседж на мистецьку тему, чи найяскравіші моменти біографії композитора, художника використовуючи сайт закладу освіти, сторінку у фейсбуці, учительський блог чи групи у Вайбері.

Поточна оцінка: виставляється до класного журналу в колонку під датою відповідно до критеріїв оцінювання (наказ МОН України №1222 від 21.08.2013 р.).

З огляду на ситуацію, що склалася, кількість робіт, раніше передбачених учителем для поточного оцінювання, варто оптимізувати з метою недопущення перенавантаження учнів.

Учні, які не мають результатів поточного оцінювання з об’єктивних причин, можуть бути оцінені за результатами проведення *тестової роботи*.

Тематична оцінка: виставляють на підставі поточних оцінок. До прикладу (6+7+6+8+7):5=7 б.; (6+6+7+7):4 = 6,5 (оцінку округлюємо як середнє арифметичне з урахуванням округлення десяткових дробів), тобто = 7 б. Відповідно, якщо учень має поточні оцінки, загальна сума яких після ділення становить 6,4 б., то виставляємо 6 б. Оцінка за тему виставляється в окрему

колонку з надписом «Тематична» без дати. Тематична оцінка не підлягає коригуванню.

Семестрова оцінка: виставляється на основі тематичного. Наприклад, (6+7+7+7+6):5=7б.; (6+6+7+7):4 = 6,5 (оцінку округлюємо як середнє арифметичне з урахуванням округлення десяткових дробів), тобто = 7 б. Відповідно, якщо учень має тематичні оцінки, загальна сума яких після ділення становить 6,4 б, то виставляємо 6 б. Семестрова оцінка підлягає коригуванню (процедура здійснення відповідно до Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11 класів). Скоригована оцінка виставляється в колонку під записом «Скоригована».

Нагадуємо, що *підсумкова оцінка за семестр* із предметів мистецького циклу для здобувачів освіти 5–11 класів виставляється за результатами поточного оцінювання з урахуванням оцінок, здобутих до початку карантину.

Річна оцінка: виставляють на основі семестрового оцінювання в колонку з надписом «Річна». Річна оцінка коригуванню не підлягає. Якщо учень отримав за І семестр оцінку 6, а за ІІ – 7 (6+7): 2 = 6,5 (оцінку округлюємо як середнє арифметичне з урахуванням округлення десяткових дробів), тобто = 7 б. Відповідно, якщо учень має оцінки, загальна сума яких після ділення становить 6,4 б., то виставляємо 6б. За умови, що учня було не атестовано в одному із семестрів (за поважних причин) – оцінку виставляємо за одним семестром. Наприклад: І семестр 6 б., а ІІ семестр – н/а – річна 6 б. Якщо «н/а» – за один із семестрів не підтверджено документами, то оцінку з «н/а» рахуємо як 0 б., наприклад: (6+0):2 =3 б.

Проведення *семестрової (річної) контрольної роботи* програмами з предметів мистецької освітньої галузі *не передбачено*.

Проте відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 16.04.2020 № 1/9- 213 «Щодо проведення підсумкового оцінювання та організованого завершення 2019-2020 навчального року», школярі, які *не мають результатів поточного* оцінювання з об’єктивних причин, можуть бути оцінені *за результатами проведення семестрової контрольної роботи*. У такому випадку вона, безумовно, буде доцільною.

Оцінювання мистецьких здобутків учнів у період дистанційного навчання має ґрунтуватися на принципах диференціації та індивідуалізації.

На якість і результат навчання учня значною мірою впливає і форма комунікації здобувача освіти із вчителями й те, чи наявна під час дистанційного навчання в умовах карантину ця комунікація взагалі. Але двостороння взаємодія залежить не лише від самого вчителя, а й бажання та мотивації учнів не просто байдуже виконувати завдання, а працювати на результат.

Надзвичайно важливо вчителеві об'єктивно, але водночас і гуманно (не пригнічуючи особистість дитини) оцінити тих, хто не має матеріально-

технічних ресурсів чи інших можливостей повноцінно та якісно працювати в період карантину. Для таких учнів слід продумати та запропонувати альтернативні завдання.

Нагадуємо, що система оцінювання навчальних досягнень у мистецькій освітній галузі ґрунтується виключно на позитивному ставленні до кожного учня; оцінюється не рівень його недоліків і прорахунків, а рівень особистісних компетенцій – узагальненого результату в порівнянні з його попередніми досягненнями.

Робота в умовах карантину – для багатьох педагогічних працівників, із різних причин, – дуже складний період. Оскільки зараз учителям доводиться організовувати роботу в новому, нестандартному для них форматі, це забирає суттєво більше часу та зусиль. І все ж таки більшість учителів відповідально ставляться до організації дистанційного навчання, шукають можливі шляхи та інструменти для нього, проводять онлайн-уроки, надсилають завдання, оцінюють учнів. Попри це, під час дистанційного навчання залишаються актуальними організаційні, навчальні, психоемоційні, технічні проблеми, які виявив карантин і які впливають на забезпечення права на якісну освіту.

Слід зазначити, що відповідно *до статті 17 Закону України «Про повну загальну середню освіту»* у разі відсутності результатів річного оцінювання та/або державної підсумкової атестації після завершення навчання за освітньою програмою закладу освіти учень має право до початку нового навчального року пройти річне оцінювання та/або державну підсумкову атестацію.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ УРОКІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО».

«Формування мистецьких компетентностей в учнів за допомогою смарт - засобів та гейміфікації»

Мушкова Олена Анатоліївна,
учитель музичного мистецтва,
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
№ 125 Харківської міської ради Харківської області

“Яка різниця між школою та життям? У школі проводять урок, а потім тест. У житті вам дають тест, який дає вам урок” Том Бодетт .

Війна внесла корективи в наше життя та в навчання. Вчимося робити цифрові технології нашою новою супер силою! Адже дистанційне навчання — чи не най дієвий засіб для вчителя. Активне використання смарт-гаджетів у поєднанні з можливостями всесвітньої мережі Інтернет в навчальних цілях є популярною проблемою для вчителів останнє десятиліття. Більшість досліджень присвячено вивченню ролі розумних пристроїв у мистецькій освіті

та їх впливу на знання учнів. У XXI столітті смартфони та планшети, якими володіє більшість учнів, широко поширені. Вони прості у використанні, їх функціонал легкодоступний, дає більше свободи у виборі методів навчання та більш мобільний, а значить, ви можете навчатися, де і коли зручно.

З метою формування мистецьких компетентностей та розвитку творчих здібностей учнів на уроках «Мистецтво» у своїй роботі я використовую різноманітні методи та прийоми, які актуальні в системі мистецької освіти. Смартфонами та планшетами користуються не лише учні, а й всі люди в усьому світі: голосові та відеодзвінки, калькулятор, текстові повідомлення, будильник, музичний плеєр, камера, календар. Враховуючи все вищесказане, на своїх уроках я дозволяю учням, наприклад, використовувати функцію конспектування, щоб робити нотатки, поки вчитель говорить, або використовувати свій обліковий запис Instagram, щоб писати про Speak і описувати своє свято за допомогою смартфона або планшета.

У школі як базову платформу для зв'язку з учнями я використовую платформу ZOOM. Сервіс простий у використанні. Можна скласти розклад наперед та закріпити єдине посилання до свого предмету. Учні знатимуть: мої уроки доступні за цим лінком і не потрібно шукати щоразу новий. Свої уроки я проводжу як у режимі реального часу online (синхронно) так і в of line (асинхронно), тобто через розміщення відеоінструкцій, презентацій та завдань на платформі HUMAN, де учень може опрацювати урок у зручний для нього час. Вважаю, що HUMAN Школа - це сучасна та дуже зручна освітня платформа для шкіл, яка забезпечує повноцінний освітній процес.

Для учнів початкових класів використовую дошку Lino. Це дуже привабливо, коли вчитель має можливість змінювати фони і кольори дошки, робити їх яскравими, щоб привернути увагу. На цю дошку я завантажую власні файли та зображення і виводжу їх на екран. Дошка чудово працює для залучення дітей до дискусії. Так під час уроку у 4 класі за темою "Мистецтво крізь віки" пишу на дошці загадки про музичні інструменти в режимі реального часу, а діти на віртуальних стікерах фіксують відповіді. Учні можуть одночасно відстежувати, хто що пише. А педагог розуміє, хто в цей момент активно залучений до уроку, хто друкує дуже повільно, а хто швидко висловлює думку.

Учні молодшої школи — особлива категорія дітей, яка найкраще сприймає навчання через гру. Тож завжди заздалегідь розробляю сценарій онлайн-уроку не лише з ігровими елементами, а й з обов'язковою комунікацією та співпрацею учнів одне з одним. Я комбіную невеликі теоретичні блоки з цікавими завданнями. Та як би дітям цього не хотілося — неможливо постійно використовувати інтерактив і гратися більшу частину часу. Основний навчальний матеріал подаю, створюючи презентації в Power Point, Key Note, Canva та демонструю коротенькі відео.

Ефективному формуванню мистецьких компетентностей учнів на мій погляд сприяє сайт "Музична абетка" https://muzabetka.com.ua/igry.html . За допомогою використання категорій: композитори, музичні інструменти, фонотека, цікаво знати, загадки, анекдоти, музичні ігри онлайн - урок не перевантажується, діти із задоволенням сприймають новий матеріал. Існує безліч мобільних додатків, платформ і ресурсів (Google Forms, Survey Monkey, Kahoot!, Socrative, Plickers

та багато інших), я як інші вчителі використовую для швидкого оцінювання знань і навичок учнів. Ці програми, як правило, працюють на різних операційних системах (Windows, Linux, Android, iOS), тож учень може відповісти на питання вікторини чи тесту зі свого мобільного пристрою, а не зі стаціонарного комп'ютера в навчальному закладі. Найбільш зручна програма для оцінювання … Вважаю, що тести більш виконують дидактичну функцію, а не функцію контролю, тому використовую тести для опрацювання учнями навчального матеріалу.

Інтелектуальні пристрої надають учням можливість доступу до додаткової інформації, підготовленої вчителем на уроці чи поза уроком. Наприклад, я надаю посилання на ресурси у вигляді QR-кодів, які пристрої учнів можуть розпізнати. Це дозволяє кожному учню ознайомитися з додатковою інформацією, яка може включати як текстові, так і відео та графічні матеріали, необхідні для роботи в парах, міні-групах чи групах. За допомогою такого виду роботи під час уроку є можливість урізноманітнити навчання, заощадивши час. З одного боку, смартфон можна використовувати в кожному розділі навчальної програми, що дає безліч переваг: можливість використовувати та навчатися будь-де та будь-коли; більшість учнів вже мають власні пристрої (планшети та смартфони) і це вирішує проблему їх відсутності у певної кількості учнів за рахунок роботи в парах; компактність, тому менше місця та більш комфортне використання порівняно з ноутбуками; можливість негайного обміну інформацією.

Під час військового стану психологічно розрадити дітей допоможе емоційно заряджений матеріал у вигляді віртуальних екскурсій, перегляду цікавих відео сюжетів, картин, прослуховування та співу пісень, ігор, вікторин тощо . Формуючи мистецькі компетентності, розвиваючи критичне мислення учнів, використовую метод "Роздивись й здивуй". Учень, у якого розвинуто критичне мислення стає незалежним та більш зацікавленим у предметі. Так на уроці мистецтва у 9 класі за темою "У пошуках художньої експресії. Сюрреалізм" учням пропоную відповісти на запитання: "Хто створив логотип торгової марки "Chupa Chups?". Інтрига зберігається. На етапі мотивації запрошую учнів до віртуального туру по театру-музею С. Далі у Фігерасі (Іспанія) https://profkom.lnu.edu.ua/archives/3744 . Учні дають відповіді на такі запитання: - Що незвичайного ви побачили? - Що вразило та зацікавило? Ставиться відстрочене питання: - Чому творчість С. Далі відома тим, хто зовсім не цікавиться мистецтвом? Відповідь учні мають знайти при зверненні до картин С. Далі "Сталість пам'яті", "Невільничий ринок". Під час роботи над темою розповідаю про течію сюрреалізм. Використовуючи метод «Роздивись й здивуй» учні працюють у групах з картинами Сальвадора Далі. При оцінюванні звертаю увагу на те, які питання ставив учень (розгорнуті чи ні), а також відповіді були простими чи розгорнутими, чи виходив учень за межі поверхневих вражень й підтверджував їх доказами, як аргументував свої судження й робив висновки. Такий метод роботи дає змогу учневі вчитись не боятися ставити різні питання, вчитися аналізувати, висловлювати власну думку, створювати нові оригінальні ідеї. Наприкінці уроку повторюю

запитання “Хто створив логотип торгової марки “Chupa Chups?” Відповідь учнів “Сальвадор Далі! Да, він на це здатний!”.

На своїх заняттях використовую сучасні проєктні, квестові та інші інтерактивні технології. Сучасні технічні засоби та новітні технології, такі як гаджети та мультимедійні засоби, надають велику користь у вирішенні завдань творчого розвитку учнів. Як приклад, розглянемо STEAM-проєкт “Квітка вдячності”, який об’єднав учнів 1-8 класів. Для кожної вікової категорії було поставлено свої терміни та завдання, але всі учні були спрямовані на досягнення однієї мети - привітати Захисників та Захисниць з Днем Збройних Сил України та підтримати їх. Армія сильна, коли у неї надійний тил! У цьому проєкті технологічність поєднана з мистецтвом. Було запропоновано учням 6-8 класів розробити моделі квітів. Наступний етап - виріб квітів учнями 1-8 класів. Далі запис привітань учнів школи, знаходження музичного матеріалу, запис пісні “Ой у лузі червона калина....”, яка не тільки була виконана братами Собченко, учнями 1-А та 6-А класів, а також стала музичним фоном відеоматеріалу. Патріотичний настрій учнів сприяв створення щирого та дуже душевного відеофільму. https://youtu.be/wvrz3wT85a0 Учнівське відеопривітання було надіслано військовослужбовцям та отримало численні слова подяки від наших Захисників.

Мистецтво сприяє художньо-естетичному розвитку людини та стимулює готовність особистості брати участь у різних формах культурного життя суспільства. Я більше 20 років є керівником гуртка хорового співу «Веселка». Хоровий колектив неодноразово ставав лауреатом, дипломантом районних конкурсів хорового мистецтва “Шевченківські рапсодії”, конкурсу «Формат: МИР»; учасник шкільних концертів, флешмобів, заходів, районних семінарів вчителів музичного мистецтва, педагогів-організаторів. Хоровий колектив “Веселка” — учасник міської акції “Діти Харкова — за МИР”. Зараз своїм особистим прикладом надихаю учнів щодо самореалізації, творчого розвитку. З жовтня 2022 року я - учасник народного вокального жіночого ансамблю «Диканчанка». Колектив брав участь у мітингах до Дня Гідності та Свободи, до Дня Єдності, до Дня Героїв Небесної сотні, до Дня народження Т.Г. Шевченка; у концертах до Дня Збройних Сил України, Дня волонтера, Новорічних концертах, літературних вечорах (2022, 2023 роки). https://youtu.be/_HDjckzfNNo

Моє педагогічне кредо “Лише той Учитель, хто живе так, як навчає”

Заборкіна Тетяна Валеріївна,

учитель музичного мистецтва,

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №154

Харківської міської ради Харківської області

Тема досвіду:

«Організація дистанційного навчання у 5-6 класах на уроках предметів освітньої галузі «Мистецтво» в урочний та позаурочний час у період воєнного стану»

Через активні бойові дії на території України всі учасники освітнього процесу зазнали психологічних травм різної важкості. Тож аби впоратися зі стресом, викликаним через бойові дії та повернути психоемоційну стійкість і ресурсність, я приєдналася до проєкту «Трамплін до рівності», та пройшла програму з удосконалення навичок психологічної самодопомоги (додаток 1). Тож для мене як для вчителя музичного мистецтва це був сильний позитивний поштовх, який надав не тільки внутрішні сили рухатися далі, а й самовдосконалюватися, щоб бути спроможною не тільки керувати своїми почуттями, але й підтримувати психологічний стан учнів під час дистанційного навчання в період воєнного стану.

Одним із провідних принципів реформи «Нова українська школа» визначено дитиноцентризм - максимальне наближення навчання й виховання до конкретної дитини, орієнтація на потреби учня/учениці, створення психологічного комфорту, розкриття потенціалу кожного/ кожної. Важливо не тільки дати учням нові знання, допомогти засвоїти певні уміння, навички, а й навчити їх застосовувати як у типових, так і в нестандартних, нових для дитини ситуаціях.

Під час синхронного дистанційного навчання використовую як традиційні методи навчання, так і нові інформаційні та телекомунікаційні технології. Урок мистецтва – це творчий урок, на якому хочеться зацікавити учнів кожним завданням, заохотити їх до ініціативи та самостійності. Для того, щоб виховувати в учнів уміння й бажання творчо працювати на уроках мистецтва, використовую застосунки та програми, які діти із задоволенням опановують.

«Musicca» - це глобальна навчальна платформа для вивчення музики. Оскільки для синхронного дистанційного навчання використовую сервіс ZOOM, маю можливість надавати доступ до віртуальної клавіатури на уроці будь-якому учню. Вивчаючи нотну грамоту, ми разом з дітьми в реальному часі знаходимо ноти на віртуальній клавіатурі на платформі Musicca. Підбираємо на слух фрагменти найулюбленіших мелодій пісень, які вивчали на уроці. Для того, щоб учні мали змогу опановувати набуті знання, даю покликання для домашньої роботи й можливість надіслати відео зі своїми творчими наробками (додаток 2).

Музика має сильний вплив на мозок і на організм людини в цілому, тому що в її основі лежить ритмічна структура. Для того, щоб діти розвивали почуття ритму, ми використовуємо додаток, який допомагає не тільки ознайомлюватися з тривалістю нот, але й виконувати цікаві вправи з

урахуванням своїх можливостей. Навчання проходить з використанням ігрових елементів, ритмічні вправи поступово ускладнюються, ніби переходить на інший рівень. З досвіду можу сказати, що використання таких вправ під час уроків як для роботи з усім класом, так й індивідуально обов'язково дає позитивні результати й може бути корисним для дітей різного віку (додаток 3).

Ще один цікавий варіант роботи з ритмом, від якого діти в захопленні, - це застосунок «Drum machine». за допомогою якого учні можуть досліджувати різні ритми в будь-яких стилях або створювати власні. Перед початком роботи ми ознайомлюємося з цим застосунком, із його можливостями, а лише потім використовуємо для навчання. Кожен учень може обрати свій темп, розмір, звуки різних барабанів або тарілок, змінювати їх за своїми вподобаннями. Створений ритм можна зберегти, скопіювавши веб-адресу у свій браузер і поділитися з іншими учасниками освітнього процесу або друзями (додаток 4).

У 6 класі на уроках музичного мистецтва в другому семестрі ми ознайомлюємося з різними музичними стилями, тож корисно та цікаво використовувати в роботі застосунок програми «Musicca». Завдання, які проводяться в інтерактивній формі, поступово ускладнюються. Для виконання його учні мають прослухати фрагменти музичних творів та визначити, у якому стилі вони написані. Якщо відповіді правильні, учень переходить на новий, більш складний рівень (додаток 5).

Спів на уроці мистецтва посідає одне з найважливіших місць, а голос більш тонко реагує на психолого-емоційний настрій дитини, впливає на його тембр, звуковисотне інтонування. Тож для того, щоб учні не напружувались, відчували себе в робочому комфортному стані, пропоную розспівки, які проходять у формі гри, де діти одне одному передають співочу ініціативу. Саме такий прийом дозволяє залучити до співу весь колектив під час дистанційного уроку. Учнів, які мають хист до співу або хотіли б навчитися співати, запрошую до вокально-хорового гуртка, заняття якого проводяться дистанційно після уроків за окремим графіком.

На жаль, нам довелося відкласти живі концертні виступи в залі, де відчувається неймовірна атмосфера, але реалії нашого життя не мають впливати на результат нашої творчої діяльності. Саме тому я вирішила спробувати інноваційний підхід до занять: створення віртуального хору за допомогою цифрових технологій. Звичайно, знань для такого проєкту не вистачало, але немає нічого неможливого. Тож навчилася створювати відеопроєкти з віртуальним хором. Для цього опанувала різні аудіо- та відеопрограми.

«Cubase» - комп'ютерна програм багатоканального зведення, що містить MIDI-секвенсер і аудіоредактор. Програма дозволяє змішувати всі треки у звуковий файл формату wav, який далі імпортується до відеоредактора «Vegas Pro». Це найпопулярніший і найпотужніший редактор відео, за допомогою якого можна здійснювати монтаж будь-якої складності (додаток 6).

Для того, щоб створювати такі проєкти, потрібна єдність учителя, учнів та батьків. Для спілкування ми створили групу у Viber, й обговорення всіх питань відбуваються в цій спільноті. Для якісного запису пісні потрібно дотримуватися рекомендацій (додаток 7).

Перший проєкт «Мова єднання» було створено до Дня української писемності та мови (відео для перегляду). Діти записали на відео вислів про мову та заспівали приспів пісні «Мова єднання». Ця робота дала можливість юним співакам відчути себе активними учасниками процесу та побачити результат своєї праці, а мені як керівнику проаналізувати сильні та слабкі сторони з технічного боку й опанувати програми для роботи зі звуком.

Другий проєкт «Новорічний» (відео для перегляду). Діти повинні були заспівати пісню повністю, продемонструвавши вокально-хорові навички, емоційно-піднесений настрій під час виконання. Розуміючи, що заспівати на камеру не так просто, як здається на перший погляд, ми готувалися поступово. На репетиціях працювали над чистотою інтонування, а у вільний час записували пісню фрагментами, аналізуючи з кожним співаком його наробки. Коли ми були готові до запису, діти створювали відео з піснею та надсилали мені для подальшої роботи над проєктом. Далі була копітка робота з кожним голосом, з відеодоріжками.

Третій проєкт «Мамина казка» (відео для перегляду) – це єднання дорослих і дітей. Спочатку була ідея запису пісні з дітьми, але оскільки третій куплет - це слова матері, я звернулася до матусь наших хористів з пропозицією заспівати з нами пісню. Це було неймовірно: вони погодилися, навіть розуміючи, що їхній спів не зовсім досконалий. Тож робота над моїм самовдосконаленням як керівника продовжилася, і наступним кроком було опанування програми «Melodyne», яка призначена для коригування вокалу. Мені необхідно було виправити інтонаційні недоліки й отримати гарний результат. Необхідно було попрацювати з великою кількістю аудіодоріжок, і для цього потрібен більш потужний комп’ютер, що стало новим викликом на шляху до мети. Для того, щоб відеоролик з піснею був більш душевним, ми доповнили відео сімейними фотографіями, з якими також потрібно було попрацювати в новому для мене відеоредакторі «Clipchamp». Але це ще одна сходинка до знань, які я зможу використовувати в подальшому. Як результат - це неймовірні й щирі емоції дітей та батьків, які замотивовані й надалі брати участь у різноманітних вокальних проєктах.

Вокально-хорова робота в дистанційному форматі ставить перед керівником колективу багато додаткових завдань. Кожне заняття – це новий досвід, пошук нових форм роботи, постійне самовдосконалення як педагога, так і учнів.

Уважаю своїм обов’язком зробити все можливе, щоб наші діти, навіть в умовах воєнного стану, отримували максимальну користь та емоційну піднесеність від спілкування з мистецтвом. На сьогодні наш фронт — це можливість навчати та виховувати справжніх патріотів своєї держави, які

мають зростати гідними громадянами й громадянками та в будь-якій ситуації залишатися Людьми. Тож, зробимо все, щоб допомогти їм у цьому!

Технологія «Кроссенс» як засіб формування критичного мислення учнів на уроках мистецтва та літератури

Ковтун Ірина Іванівна
Луган Олена Вікторівна
учителі української мови та літератури
комунальний заклад "Харківський ліцей № 43
Харківської міської ради"

Основним завданням навчального закладу сьогодні є розвиток творчого потенціалу дитини. Переконані, що досягти цього можна за рахунок інновацій – процесу, якого не можна уникнути у сучасному світі. Використання нових технологій є запорукою успішного сприйняття учнями навчального матеріалу, створення атмосфери саморозвитку та успішної самореалізації учня як суб'єкта освітнього процесу це актуально в умовах повномасштабної війни. Впроваджуючи інноваційні технології в умовах дистанційного навчання, можна створювати на уроці ситуацію зацікавленості до теоретичного матеріалу, давати простір для розкриття учня для проектування та проведення ефективних та цікавих занять.

Ми використовуємо для мотивації учнів та активізації творчої роботи на уроках мистецтва та літератури нову технологію навчання – «Кроссенс».

Кроссенс –вправа в сучасному класі на сучасному уроці. Дуже часто використовуємо цей вид текстів «нової природи» на своїх заняттях. Учням це подобається. Вони з задоволенням сприймають малюнки, фото, картинки, зображення, символи, значки, смайлики. Це їхня мова.

Слово «кроссенс» має англійське походження. Його значення легко пояснити, з відомого поняття «кросворд»: крос (англ. cross) — перетин, пересічення, ворд (англ. word) — слово; Кросворд – це перетин слів. Спробуймо за аналогією пояснити поняття «кроссенс»: крос (англ. cross) – пересічення, сенс (англ. sens) – смисл, тож кроссенс – пересічення смислів.

Таким чином, слово «кроссенс» означає «перетин значень», так як придумане за аналогією зі словом «кросворд», що в перекладі з англійської мови означає «перетин слів». Це стандартне поле з 9 квадратів, кожному з яких відповідає певне зображення. Його винайшли у 2002 році викладач, письменник та математик Сергій Федін та філософ і художник Володимир Бусленко.

Ідея кроссенса проста, як і все геніальне. Це асоціативний ланцюжок, що складається дев'яти картинок. Зображення розташовані таким чином, що кожне зображення має зв'язок з попереднім і наступним, а середнє поєднує в собі зміст відразу декількох зображень. Завдання того, хто розгадує кроссенс - знайти асоціативний зв'язок між сусідніми (тобто тими, що мають спільний бік) картинками. Зв'язки в головоломці можуть бути і поверхневими, і глибокими. При створенні кроссенса можна скористатися таким алгоритмом:

1. Визначте тему (загальну ідею, думку).

2. Виберіть 8-9 предметів (картинок) на тему.

3. Знайдіть зв'язок між елементами.

4. Визначте порядок (послідовність) елементів за принципом з'єднання та зв'язку «хрест» і «основа».

5. Сконцентруйте значення в одному елементі (центр – 5-й квадрат).

6. Позначте особливості, характеристики кожного елемента.

7. Виберіть зображення (картинки), що ілюструють вибрані елементи (образи).

8. Замініть виділені прямі елементи (записані образи) та асоціації непрямими, символічними образами.

Щоб створити кроссенс, важливо навчити учнів побудувати асоціативний зв'язок між образами елементів. Для цього рекомендуємо спочатку кожен квадрат заповнити словом (словосполученням) із вибраної теми, а потім замінити його асоціативною картинкою. Оскільки основне значення кроссенса – це певна загадка, ребус, головоломка, то він є гарною формою нетрадиційної перевірки знань з предмета.

Можемо запевнити, що використовувати кроссенс в умовах дистанційного та змішаного навчання можна на будь-якому етапі уроку: при формулюванні теми та мети, при вивченні нового матеріалу, в якості постановки проблемної ситуації, при закріпленні і узагальненні вивченого матеріалу, при підведенні підсумку роботи на уроці, використати як рефлексію, можна запропонувати учням як творче домашнє завдання.

Таким чином, підкреслюємо, що технологія «Кроссенс» – асоціативна головоломка нового покоління, яка поєднує в собі найкращі якості зразу деяких інтелектуальних розваг: загадки, ребуси, головоломки. Кроссенс є прекрасним засобом розвитку логічного і творчого мислення учнів.

Хочемо зауважити, що технологію «Кроссенс» можна поєднувати з такими інтерактивними методами: робота в малих групах, метод «мозковий штурм», інтерактивна вправа «коло ідей», вправа «мікрофон».

Творчі завдання мають бути розраховані не на кілька осіб, а на весь клас. Дитина дуже швидко освоює умови нової гри, вносить щось нове. І завдання педагога — зберегти цю гнучкість розуму для засвоєння нових знань. Адже ми живемо в час, коли життя стрімко змінюється й треба вміти швидко орієнтуватися в нових реаліях.

Використання технології «Кроссенс» на уроках мистецтва та літератури сприяє розвитку логічного, образного і асоціативного мислення, уяви; прояву нестандартного мислення і креативності.

Кроссенс, як метод, виконує такі функції:

• мотиваційну (формує інтерес і бажання зрозуміти на перший погляд,незрозуміле і навіть абсурдне);

• інформативну;

• дослідницьку (допомагає відповісти на питання: що? де? коли? навіщо?….);

• комунікативну (організовує діалог між учнями та вчителем, учнями та підручником тощо);

• розвиваючу;

• пізнавально-пошукову;

• виховну

Таким чином, технологія «Кроссенс» покращує якість освіти в умовах війни та дистанційного та змішаного навчання, полегшує процес навчання та є засобом формування критичного мислення учнів на уроках мистецтва і літератури, відповідає таким основним принципам як: науковість, ефективність, гуманність, сучасність.

Психологічна підтримка учнів при дистанційному навчанні у період воєнного стану на уроках образотворчого мистецтва шляхом використання арт-терапевтичних вправ

Чудная Ольга Віталіївна
учитель образотворчого мистецтва
Люботинська загальноосвітня школа І-ІІІ

ступенів № 6 Люботинської міської ради
Харківської області.

Згідно з Конституцією України, «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Тому серед наскрізних змістовних ліній, які було введено у зміст навчання НУШ, в умовах воєнного стану найбільш актуальною є «Здоров'я і безпека». Саме ця соціально значуща надпредметна тема формує в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвиває здатність застосовувати отримані знання навіть у найскладніших життєвих ситуаціях.

Під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану на уроках образотворчого мистецтва я застосовувала арт-технологію, яка спрямована на полегшення процесу навчання, розумової діяльності шляхом поєднання інтелектуального та художнього сприйняття світу. Мистецтво – це вид діяльності, який за допомогою образів дає можливість відобразити світогляд, виразити свої думки, почуття. І на жаль, почуття, які переживає людина, не завжди позитивні. Починаючи з весни 2022 я пропонувала завдання, метою яких окрім начальної, була турбота про психоемоційний стан дітей. Арт-терапевтичні вправи - один із способів, спрямованих на подолання сильних емоцій та переживання негативного досвіду, який складно висловити. Елементи арт-терапії я використовую на різних етапах та формах проведення уроку.

На **уроках онлайн** на етапі **сприймання мистецтва** ми обговорюємо, як бойові дії відображалися у творах мистецтва у різні епохи, у різних країнах. Звичайно, що твори батального жанру ніколи не залишали байдужими глядачів. Якщо рік тому у підлітків викликали захоплення композиції з сотень людських фігур, коней і знарядь, то зараз більшу увагу діти приділяють енергетичному посилу, який несуть у собі картини. Учні висловлюють особисте ставлення, визначають особливості засобів виразності (колір, лінія, пляма тощо) різних видів мистецтв, що обирають митці для передачі емоцій, почуттів, думок та для відображенні війни у творах: урочистість, монументальність, піднесення, заклик, нескорення, біль, трагізм. Найбільш співзвучні дітям картини, що створюються протягом останнього року і розташовуються на сторінках facebook онлайн виставці "Коли гримять гармати - музи не мовчать!" Харківського художнього музею.[3]

Завдання на уроках образотворчого мистецтва для дітей, що знаходяться всього у десятках кілометрів від лінії фронту та чують звуки війни, — можливість впоратися зі стресом. Діти, які живуть у місті, в якому декілька разів на день звучить повітряна тривога, беруть все близько до серця, але часто не хочуть або не можуть проговорювати свої страхи.

Під час **онлайн консультацій (**після «відбою тривоги» обов'язково) я пропоную дітям короткочасні вправи із застосуванням нестандартних технік малювання, наприклад, техніки грифонаж. Учні мають згадати пережиті негативні емоції і передати свою напругу в папір у вигляді каракулів. По завершенні 10 секунд «вільного» малювання аркуш можна розірвати або перетворити на щось позитивне. Це може бути орігамі, абстрактний малюнок, ескіз творчого завдання. В залежності від теми уроку я пропоную дітям знайти

у хаосі ліній контури або дерево, або сніговика, або підводних мешканців тощо.

У 1 класі враховуючи стан із продуктами у родинах навесні 2022 року я скорегувала завдання до теми «Краса і здоров'я»: замість створення композиції з фруктів або овочів, які викликають апетит, запропонувала **арт-вправу «Солодкі спогади»** (автор Вікторія Назаревич). Психолог стверджує: "Наші спогади – це безцінний дар. Ми пам'ятаємо емоційно яскраві для нас моменти. Але наша психіка працює так, що негативні моменти ми згадуємо швидше й більш яскраво. Тоді як приємні хвилини "дістаємо" з пам'яті довше і трошки складніше". Цінність цієї вправи також у тому, що залучаються батьки першокласників, які під час дистанційного навчання відчувають хронічне перевантаження. Послідовність виконання я пояснюю і під час онлайн зустрічі, і у завданні Google Клас. Родина під час виконання вправи має визначити проміжок часу у минулому, пригадати позитивні моменти і намалювати спогади у вигляді солодощів, фруктів або овочей. Чим саме малюватиме дитина, залежить від її стану. Наприклад, олівці можна контролювати, а фарби розтікаються. Солодощі, які з'являться на малюнку, – це емоційний ресурс.

Психологи стверджують, що при концентрації на одній активності мозок витрачає менше енергії й перебуває у режимі «відпочинку». Корисним інструментом є **розмальовки-антистрес**. Під час дистанційного навчання складно показати дітям техніки малювання, зокрема прийоми петриківського розпису. Тому одним із можливих варіантів виконання завдання у 4 класі (тема «Мистецтво та здоров'я»), у 3 класі (тема « Українські народні та авторські іграшки») я розміщала релакс-розмальовки за мотивами образів народного розпису з книги «Я люблю Україну» харківської художниці Олесі Вакуленко.[6] При вивченні теми «Стилі та напрями мистецтва» (9 клас) я пропонувала контурні розмальовки за творами художників авангардистів як творче завдання (Пабло Пікассо, Піт Мондріані та інших). Під час практичної роботи за темою «Фантастична тварина» запропонувала терапевтичну арт-розмальовку істоти, яка пожирає страх і втому з посібника Вікторії Назаревич. При виконанні «Фантастичного пейзажу» діти зображали у вигляді вулкану або хвилі, що вибухнули гнівом. Малюючи, учні змінюють середовище, утворюють нову землю та ландшафт. Таким чином відбувається трансформація негативних емоцій у конструктивну агресію — силу, в якій притаманні мотивація, бажання успіху та досягнень, бажання змінити світ.
Діти із задоволенням виконували **творчі завдання**: створити власну антистрес-розмальовку з теми Чарівні арабески» або логотип «Zero Waste» (нуль відходів) до теми «Телебачення: погляд у світ» у 5 класі. За темою «Анімація» - два кадри, на яких учні зображали зміну настроїв вигаданих ними монстрів за допомогою міміки або жестів: спокій-страх, рівновага-гнів тощо.

Коли дитина перебуває у стресовому стані, охоплена тривогою чи замикається в собі, психолог Ірина Сеценко радить робити **контур своєї руки** (долоні з пальцями). Потім перетворювати контур на або всередині унікальні малюнки. На уроці у 5 класі «Графічні засоби виразності: точки, лінії, штрихи, плями » діти обводять контур долоні, а потім перетворюють на зображення дубу. **Арт-моб** (різновид флешмобу) я вважаю доцільним проводити як

короткочасну акцію, що охоплює не тільки учнів одного класу, а велику групу, та фіксує увагу дітей на важливих явищах. Наприклад, навесні 2022 року учні школи приєдналися до Арт-моб "Запускаємо мир усі разом!", який запустили українські освітні сайти спільно з освітніми сайтами Польщі, Чехії, Угорщини та інших країн під гаслом: «Ми хочемо миру на нашій землі, проголосуйте і ви!» Дітям було запропоновано обрати техніку виконання самостійно: намалювати голуба миру або створити його за допомогою комп'ютерної програми, ліпити, клеїти. Молодші школярі обирали найдоступніший спосіб малювання — долоньками.

Таким чином, використання арт-терапії дає можливість корегувати методику проведення відповідно до форм дистанційного навчання у період воєнного стану (онлайн та офлайн), на всіх етапах уроку, що сприяє підвищенню мотивації учнів, рівнів результатів засвоєння знань та оволодіння навичками. Протягом року учні поступово оволодівають асортиментом арт-інструментів, що дозволяє їм самостійно обирати потрібні вправи відповідно до емоційного стану. Арт-терапія допомагає розуміти себе, у будь-якій ситуації брати відповідальність за свій власний стан. Бо ніхто нас не зробить радісним та щасливим, крім нас самих. Досвід застосування арт-технології свідчить, що можливість малювати, ліпити, творити змінює хоча б настрій, якщо ми не можемо змінити обставини життя. І таким чином рухатися далі, до перемоги, до змін, яких ми так з вами очікуємо. Це допомагає дітям в умовах, що ставлять виклик стійкості та витримці, знайти власні внутрішні механізми саморегуляції, до яких зараз прагнемо всі ми.

3.6. Приклади завдань для використання під час дистанційного оцінювання

Для оцінювання навчальних досягнень учнів з інтегрованого курсу «Мистецтво», музичного та образотворчого мистецтва в умовах дистанційного навчання пропонуємо приклади завдань за різними темами, які створені вчителями Харківщини.

Тестові завдання для перевірки рівня знань з музичного мистецтва здобувачів освіти 5-6 класів за період дистанційного навчання

Варцаба Людмила Валеріївна,вчитель музичного мистецтва Вовчанського ліцею №2 Вовчанської районної ради Харківської області
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, «старший вчитель»

Тести створено *на платформі «На урок».* Переглянути та користуватися ними можна за посиланнями:

5клас- https://naurok.com.ua/test/pidsumki-distanciynogo-navchannya-300036.html

6 клас-
https://naurok.com.ua/test/pidsumki-distanciynogo-navchannya-6-klas-312313.html

Щоб скористатися тестом, учитель має зареєструватися *на платформі «На урок»*, це легко зробити через *Фейсбук*, або через електронну адресу.

Перейдіть за посиланням та натисніть кнопку *«Домашня робота»* або *«В реальному часі»*, система автоматично надасть код тесту, який ви запропонуєте виконати своїм учням, надавши їм посилання, яке теж пропонує система. Нагадайте учням записати свої прізвища та ім'я у відповідному полі. Тести у формі домашнього завдання, де вчитель задає термін виконання, у режимі реального часу – учитель встановлює чіткий час для виконання тесту. Після виконання учнями завдання, у розділі *«Результати тестів»* ви побачите результати та рейтинг школярів.

Алгоритм дій.

1. Перейдіть за посиланням.
2. Натисніть кнопку *ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ* ,але спочатку введіть дату та час, до якого необхідно виконати завдання.
3. Повідомте учням код доступу, за яким вони можуть перейти до тесту зайшовши на платформу *«НА УРОК»*, також можна скористуватися посиланням, яке знаходиться внизу.

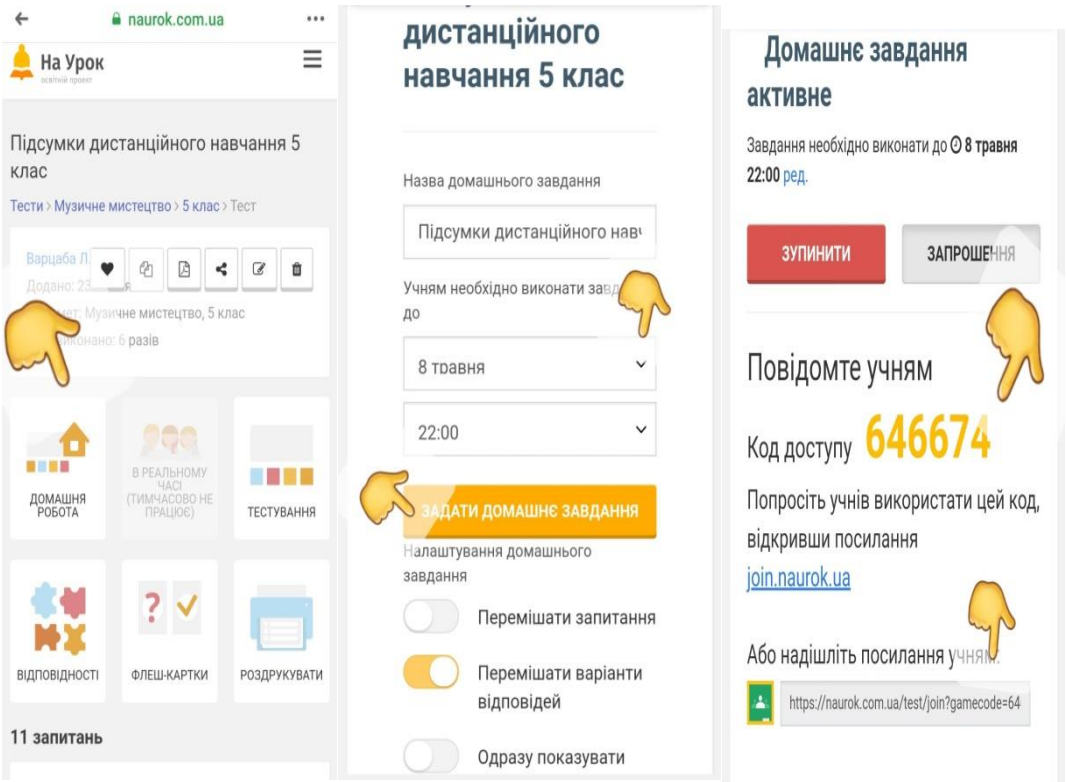

5 клас. Тестова робота за темою «Узагальнення знань за ІІ семестр»

Бугай Валентина Михайлівна,
учитель образотворчого мистецтва
Комунального закладу
« Дергачівський ліцей №3»
Дергачівської районної ради
Харківської області
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
«старший вчитель»

1. До видів візуального мистецтва належить:
А дизайн
Б графіка
В скульптура
Г художня фотографія
2. До видів образотворчого мистецтва належить:
А архітектура
Б садово-паркове мистецтво
В графіка
Г живопис
3. Автором картини «Мона Ліза» є:
А Рафаель Санті
Б Сандро Боттічеллі
В Леонардо да Вінчі
Г Мікеланджело Буонарроті
4. Матеріал, який використовують у графіці, – це:
А акварельні фарби
Б пастель
В олію
Г глину
5. До видів графіки належить:
А рисунок
Б вітраж
В фреска
Г мозаїка
6. Літографія – це:
А малюнок, вирізаний на лінолеумі;
Б гравюра на металі;
В гравюра на камені;
Г гравюра на дереві.

7. Живопис– це:
А жанр мистецтва
Б вид мистецтва
В власна тінь
Г ткацтво
8. До видів живопису належить:
А рисунок
Б станковий
В архітектура
Г скульптура
9. До ахроматичних кольорів відноситься :
А білий
Б зелений
В синій
Г фіолетовий
10. Матеріал, який використовують у живописі:
А кольорові олівці
Б фломастери
В гуашеві фарби
Г вугіль
11. Вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об`ємну або рельєфну форму і виконуються способом різьблення чи ліплення, – це:
А живопис
Б графіка
В архітектура
Г скульптура
12. До декоративно-ужиткового мистецтва відносять:
А писанкарство
Б літографію
В вітраж
Г мозаїку

<u>6 клас. Тестова робота за темою «Узагальнення знань за ІІ семестр»</u>

1. До жанрів образотворчого мистецтва належить:
А фотографія
Б графіка
В скульптура
Г натюрморт
2. Жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, міст, архітектурних композицій, – це:

А натюрморт
Б портрет
В пейзаж
Г побутові предмети
3. Жанр образотворчого мистецтва: зображення людини, або групи людей у живописі, графіці, скульптурі, – це:
А пейзаж
Б портрет
В натюрморт
Г побутові предмети
4. Різновид пейзажу, зображення морських краєвидів, – це:
А марина
Б сільський
В міський
Г гірський
5. Жанр образотворчого мистецтва, присвячений темам побуту, – це:
А побутовий
Б анімалістика
В портрет
Г пейзаж
6. Портрет художника, який він виконав сам, – це:
А дружній шарж
Б груповий портрет
В у колі сім`ї
Г автопортрет
7. Спеціальне приміщення, у якому розміщені для огляду твори мистецтва, – це:
А бібліотека
Б галерея
В архів
Г виставковий зал
8. Внутрішній простір архітектурних споруд або внутрішній вид будь-якого приміщення, – це:
А інтер'єр
Б екстер'єр
В біоніка
Г дизайн
9. Жанр образотворчого мистецтва, присвячений військовій тематиці, –це:
А міфологічний
Б побутовий

В батальний
Г релігійний
10. Автор твору «Козаки пишуть листа турецькому султану»,- ц:
А І. Рєпін
Б Т. Шевченко
В В. Васнєцов
Г К. Трутовський
11. Автором художньої серії «Мальовнича Україна» є:
А С. Васильківський
Б Т. Шевченко
В М. Самокиш
Г А. Куїнджі
12. Робота «Місячна ніч на Дніпрі» належить художникові:
А І. Рєпіну
Б Т. Шевченку
В С. Васильківському
Г А. Куїнджі

7 клас. Тестова робота за темою «Узагальнення знань за ІІ семестр»

1. Спільність образної системи, засобів художнього вираження, що характеризують мистецтво певного періоду, – це:
А фірмовий знак
Б товарний знак
В стиль
Г логотип
2. Спосіб зображення об'ємних фігур на площині залежно від змін їхньої величини,чіткості, зумовлений ступенем віддаленості від глядача, – це:
А перспектива
Б панорама
В масштаб
Г пропорція
3. Вид декоративно-ужиткового мистецтва: яйце, розписане різнокольоровими візерунками, –
А писанка
Б ткацтво
В килимарство
Г різьблення
4. Основу українського народного одягу як жінок, так і чоловіків складали:
А шаровари
Б чоботи

В біла вишивана сорочка
Г плахта
5. Закономірне розміщення однакових фігур щодо осі або площини, – це:
А ритм
Б симетрія
В фон
Г ракурс
6. Процес творчої діяльності, направленої на розробку усіх без винятку об'єктів штучного середовища, – це:
А інтер'єр
Б екстер'єр
В дизайн
Г панорама
7. Зоровий образ торгової марки, один з основних елементів фірмового стилю, – це:
А фірмовий знак
Б товарний знак
В логотип
Г стиль
8. Автором твору «Квіти за тином» є:
А М. Приймаченко
Б К. Білокур
В В. Глущенко
Г Т.Пата
9. Автором твору «Козача левада» є:
А С. Васильківський
Б А. Куїнджі
В М. Беркос
Г К. Трутовський
10. Український дизайнер із м. Харків, який перший показав свою колекцію одягу в Парижі на Тижні моди, –
А А. Тан
Б В. Гресь
В Л. Пустовіт
Г О.Караванська
11.Місто, яке було першою столицею України, –
А Львів
Б Київ
В Харків
Г Одеса

12. Ярмарок, який прославив М. Гоголь, –

А Сорочинський

Б Опішнянський

В Коломийський

Г Мукачівський

5 КЛАС МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Тестові завдання II семестр

«У музичному театрі. Опера»

«У музичному театрі. Балет»

«Взаємодія музики з

іншими видами мистецтва»

Гончарова Наталія Анатоліївна, учитель музичного мистецтва Лозівського навчально-виховного комплексу "загальноосвітній навчальний заклад - ліцей" №4 Лозівської міської ради Харківської області

5 клас. ІІ семестр. Тема «У музичному театрі. Опера»

1. У якій країні виникла опера?
а) Франція
б) Італія
в) Германія
г)Україна

2. Короткий літературний виклад сюжету опери
а) афіша
б) лібрето
в) реприза
г) увертюра

3. Які види мистецтва поєднуються в опері? (5)
а) художня література
б) архітектура
в) хореографічне мистецтво
г) театральне мистецтво
д) кіномистецтво
ж) декоративно-прикладне мистецтво
з) образотворче мистецтво
к) музичне мистецтво

4. Основний засіб індивідуальної характеристики героя опери - це...
а) музичний портрет
б) хор
в) арія
г) дует

5. Оперу "Чарівна флейта" створив

а) М.Лисенко

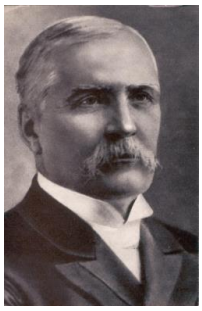

в) Л. Бетховен

б) В.Моцарт

г) П. Чайковський

6. Якій з опер відповідає це лібрето?

Дія перша *Берег Дунаю у турецьких володіннях. Подвір'я козака Івана Карася. Сумує за рідною землею Оксана, прийомна дочка Карася. Вона чекає свого коханого козака Андрія, який сьогодні вночі має переплисти Дунай і передати важливі вісті з України. Повертається додому Карась. Він, як й інші козаки, мріє вирватися з турецької неволі. Разом з друзями обговорював він план втечі на рідну землю. З'являється Одарка. Карась намагається уникнути зустрічі зі сварливою дружиною й хоче сховатися. Між подружжям спалахує сварка.*

а) "Тарас Бульба" (М.Лисенко)
б) "Гайдамаки" (О.Білаш)
в) "Запорожець за Дунаєм" (С. Гулак-Артемовський)
г) "Невільник" (Я.Степовий)

7. З попереднього питання (прочитавши лібрето) визначте головного героя опери, прослухайте дует цього героя і Одарки та визначте, якими музичними засобами композитор характеризує головних героїв?
а) ліричними
б) драматичними
в) комічними
г) героїчними

8. Часто у фіналі опери звучить....
а) увертюра
б) хор
в) симфонічні картини
г) лібрето

9. У перекладі з італійської мови "лібрето" означає
а) "репертуар"
б) "книжечка"
в) "афіша"

10. Симфонічний вступ до вистави - це

а) лібрето
б) увертюра
в) симфонічна картина

11. Голос співачки, котра виконує арію Цариці Ночі з опери "Чарівна флейта"
а) сопрано
б) альт
в) контральто
г) колоратурне сопрано

12 Хто керує симфонічним оркестром у театрі опери?
а) хормейстер
б) диригент
в) режисер
г) хореограф

5 клас. II семестр. Тема «У музичному театрі. Балет»

1. Балет - це...
а) музично-театральна вистава, в якій поєднанні музика, танець, драматичне і образотворче мистецтво
б) вистава, жартівливого характеру...
в) музично-театральна вистава, у якій поєднанні музика, спів, драматичне і образотворче мистецтво.

2. У якій країні зародився БАЛЕТ?
а) Україна
б) Італія
в) Франція

3. Літературною основою до балету є...
а) лібрето
б) вступ
в) танець

4. Як називається балетне взуття ?
а) балетки
б) пуанти
в) туфлі
г) чешки

5. Пачка – це....
а) взуття балерини
б) одяг балерини

в) коробка
г) вид декорації

6. Балет складається з....
а) класичного і характерного танців
б) класичного, характерного танців і пантоміми
в) пантоміми та класичного танцю
г) сучасних

7 Характерний танець у балеті побудований на основі ….. танців …
а) класичних
б) народних
в) сучасних
г) бальних

8 Особливості класичного танцю є....
а) передавання змісту балету за допомогою рухів і жестів
б) граціозні, рухи витончені та піднесені
в) побудований на основі народних елементів

9. Балет " Лускунчик" створив...
а) М.В. Лисенко
б) П.І.Чайковський
в) В.А.Моцарт
г) Л.В. Бетховен

10. В основу лібрето балету " Лускунчик" покладено казку...
а) А. Ліндгрен
б) Братів Грімм
в) Т. Гофмана
г) Ш. Перро

11 Виберіть картинку, на якій зображена сцена з балету " Лускунчик"

а)

б)

в)

12 Виберіть три балети, які написав П. І. Чайковський.
а) "Лебедине озеро"
б) "Лускунчик"
в) "Спляча красуня"
г) "Попелюшка"
д) "Білосніжка та 7 гномів"

5 клас. Музичне мистецтво. Тема «Взаємодія музики з іншими видами мистецтва»

Початковий рівень *(кожна правильна відповідь – 0,2 бала)*
1. Візуальні види мистецтва – це…
а) живопис, графіка, архітектура
б) музика, література
в) театральне мистецтво

2. Слово «концерт» у перекладі означає…
а) «змагання»
б) «враження»
в) «вступ»

3. Опера – це…
а) музично-театральний жанр
б) музично-драматичний твір сценічної дії, зміст якого передається за допомогою танцю

в) твір для симфонічного оркестру

4. Лібрето – це …
а) коротке літературне викладення сюжету опери, балету, мюзиклу
б) літературний жанр
в) частина музичного твору

5. У перекладі з італійської мови "лібрето" означає …
а) "репертуар"
б) "книжечка"
в) "афіша"

6. Балет – це:
а) музично-театральний жанр
б) музично-драматичний твір сценічної дії, зміст якого передається за допомогою танцю
в) твір для симфонічного оркестру

7. Мюзикл – це:
а) конкретна побудова, структура твору
б) музично-сценічний твір, у якому поєднано виражальні можливості музичного, хореографічного, драматичного та оперного мистецтва
в) вид оперного

8. Симфонічний вступ до опери, балету чи кінофільму називається…
а) увертюра
б) пантоміма
в) симфонія

9. У якій країні виникла опера?
а) Франція
б) Італія
в) Германія

10. Хто керує симфонічним оркестром у театрі опери?
а) хормейстер
б) диригент
в) режисер
г) хореограф

11. Як називається балетне взуття? (кожна правильна відповідь – 0,5 бала)
а) балетки
б) пуанти
в) туфлі

г) чешки

12. Балет складається з....
а) класичного і характерного танців
б) класичного, характерного танців і пантоміми
в) пантоміми та класичного танцю
г) сучасних танців

Середній рівень(кожна правильна відповідь – 0,5 бала)
13. Визначте, у якій країні народилися композитори *(з'єднайте правильні відповіді)*

В.-А. Моцарт	Польща
С.С.Гулак-Артемовський	Литва
П.І.Чайковський	Україна
М.Чюрльоніс	Америка
Р.Роджерс	Австрія

Достатній рівень(кожна правильна відповідь – 0,5 бала)
14. Визначте, яким композиторам належать твори *(з'єднайте правильні відповіді).*

В.Кікта	Симфонічна сюїта «Море»
К.Дебюссі	Концертна симфонія «Фрески Софії Київської»
Р.Роджерс	Балет «Попелюшка»
С.Прокоф'єв	Мюзикл «Звуки музики»
С.Джоплін	«Регтайм»

Високий рівень (кожна правильна відповідь – 1 бал)
15. Знайдіть та підкресліть ключове поняття, що об'єднує інші:
а) пейзаж, натюрморт, жанри живопису, марина, історичний, батальний
б) живопис, візуальні види мистецтва, скульптура, архітектура

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО 6 КЛАС

Тестові завдання за темою «Жанри симфонічної музики»

Медвідь Діана Миколаївна,
учитель музичного мистецтва,
інтегрованого курсу «Мистецтво»
Лозівської загальноосвітньої
школи І–ІІІ ступенів № 3
Лозівської міської ради
Харківської області,

спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, «старший вчитель»

І. Початковий рівень.

Виберіть твердження: «так»(+), «ні»(-). Одна правильна відповідь – 0,2 бала. Усього балів за завдання – 2.

1. *Чи згодні ви з твердженням?*

- ☐ симфонія складається з 5 частин
- ☐ симфонічна музика призначена для ансамблевого виконання
- ☐ концерт означає «змагання»
- ☐ фантазія з грецької означає «уява»
- ☐ балет як жанр виник у Франції
- ☐ балет складається з номерів: «арія», «ансамбль», «хор»
- ☐ до складу симфонічного оркестру входять 5 груп музичних інструментів
- ☐ увертюра означає «початок», «відкриття»
- ☐ оперета в перекладі означає «маленький танець»
- ☐ попурі складаються з декількох мелодій

Знайдіть зайве. Одна правильна відповідь – 0,5 бала. Усього балів за завдання – 1.

☐

☐

☐

2. *Які з груп музичних інструментів не входить до основного складу симфонічного оркестру?*

3. *Визначте музичний твір, що не належить до жанру симфонічної музики:*

увертюра	фантазія	оперета
концерт	ноктюрн	балет

II. Середній рівень.

Оберіть правильну відповідь. Одна правильна відповідь – 0,5 бала. Усього балів за завдання – 3.

4. *Симфонія – це:*

А великий музичний твір для симфонічного оркестру, що складається з 4-х частин

Б музичний твір для симфонічного оркестру, що складається з 2-х частин

В твір для симфонічного оркестру вільної форми

Г музичний твір для виконання солістом і симфонічним оркестром

5. *П'єса-вступ до опери, балету, симфонії, кінофільму тощо:*

А концерт

Б увертюра

В симфонічна поема

Г прелюдія

6. *Концерт як симфонічний жанр зазвичай складається:*

А з 2-х частин

Б з 3-х частин

В з 4-х частин

Г з 5-ти частин

7. *У якому інструментальному творі симфонічної музики композитор презентує на початку головну тему, а потім – ніби імпровізує:*

А фантазія

Б симфонія

В увертюра

Г концерт

Оберіть дві правильні відповіді. Одна правильна відповідь – 0,5 бала. Усього балів за завдання – 1.

8. *Які світлини належать до жанру оперети:*

III. Достатній рівень.

Установіть відповідність. Кожна правильна відповідь – 0,5 бала. Усього балів за завдання – 3.

9. *З'єднайте прізвище композитора з відповідним музичним твором, заповніть таблицю:*

1 Й. Гайдн	А Балет «Спартак»
2 Д. Шостакович	Б «Фантазія ре мінор»
3 Д. Бортнянський	В Оперета «Гуцулка Ксенія»
4 В. А. Моцарт	Г «Прощальна симфонія»
5 А. Хачатурян	Д «Концерт ре мажор для чембало з оркестром»
6 Я. Барнич	Є «Святкова увертюра»

1	2	3	4	5	6

IV. Високий рівень.

Доповніть відповідь. Кожна правильна відповідь – 1 бал. Усього балів за завдання – 3.

10. *Дайте загальну назву музичним творам:*

симфонія, увертюра, концерт, фантазія, симфонічна поема, балет, оперета – це _____.

11. *Дайте повну назву твору М. Лисенка*

_____.

12. *Дайте повну назву твору М.Леонтовича–*

_____.

Перелік освітніх джерел та онлайн-платформ на допомогу педагогам в організації навчання та дистанційного оцінювання

Для спільної роботи вчителів та учнів рекомендуємо використовувати такі інструменти:

Скановані підручники та відеоуроки.

- ✓ Система e-pidruchnyky.net забезпечує широкий законний доступ до цифрових копій підручників, які використовуються в освітньому процесі закладів освіти України.
- ✓ Вільна шкільна бібліотека
- ✓ Всі шкільні підручники (читати он-лайн)
- ✓ Підручники з сайту Інституту модернізації змісту освіти
- ✓ Відповіді на завдання шкільних підручників
- ✓ MozaBook – мультимедійні уроки
- ✓ Видивничий дім "Освіта"
- ✓ Електронні версії підручників https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pidruchniki/elektronni-pidruchniki

Загальні ресурси підготовки учнів.

- ✓ Гіпермаркет знань – повна і багаторівнева матриця кейсів. Кожен може додати свій внесок у Вікіпедію.
- ✓ Уроки для школірів он-лайн (відеоуроки)
- ✓ Книги Гугл (підручники, задачники, посібники, книги)
- ✓ Академія Гугл
- ✓ Інтерактивні вправи learningapps
- ✓ Безкоштовні он-лайн курси
- ✓ Дистанційна підтримка освіти школярів
- ✓ Навчальні матеріали про технологічні інновації (уроки)
- ✓ *Студія онлайн*-освіти Educational Era https://www.ed-era.com/
- ✓ *Prometheus* https://prometheus.org.ua/ Онлайн курси України і світу з різних предметів та різноманітних напрямків для вчителів та учнів.
- ✓ *Мультимедійні підручники КМ Медіа* (з відео і можливістю читати на телефонах) http://kmmedia.com.ua/books/
- ✓ *Нова школа* – навчальні диски для школярів (каталог ресурсів всіх предметів) http://novashkola.com.ua/

Культура та мистецтво

- ✓ Artsandculture https://artsandculture.google.com/

- ✓ 39 музеїв світу, які можна побачити онлайн: https://vn.20minut.ua/kultura/podorozh-ne-vihodyachi-z-domu-39-muzeyiv-svitu-yaki-mozhna-pobachiti-o-11042651.html
- ✓ ArtDaily.org – новини мистецтва. Режим доступу: http://artdaily.com/
- ✓ ArtLex – словник-довідник з історії мистецтва. Режим доступу: http://www.artlex.com/
- ✓ Cave painting, contemporary art and everything in between – відеоуроки з історії мистецтва.Режим доступу: https://www.khanacademy.org/humanities/art-history-basics/beginners-art-history/a/cave-painting-contemporary-art-and-everything-in-between
- ✓ Art History resources on the web – каталог посилань на онлайн-ресурси з історії мистецтва (тематичний).
- ✓ Режим доступу: http://arthistoryresources.net/ARTHLinks.html
- ✓ Voice of Shuttle/Art (Modern and Contemporary) – каталог посилань на онлайн-ресурси з історії сучасного мистецтва (алфавітний).
- ✓ Віртуальні музеї – .www.google art project. com
- ✓ Словник-довідник музичних термінів https://slovnyk.me/dict/music_terms

Сервіси для створення інфографіки.

- ✓ canva https://www.canva.com
- ✓ Infogr.am
- ✓ Easel.ly
- ✓ Vizualize.me
- ✓ Cacoo
- ✓ https://ukrainewow.com (Ukraine Wow)
- ✓ https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/ (подорож українськими музеями просто неба)
- ✓ https://khanenkomuseum.kiev.ua/uk/pro-musey/virtualnyi-tur (прогулянка музеєм Ханенків)
- ✓ https://britishmuseum.withgoogle.com (екскурсія Британським музеєм)
- ✓ https://www.louvre.fr/en/visites-en-ligne (Лувр)
- ✓ https://artsandculture.google.com (художні колекції з усього світу)
- ✓ https://www.staatsoperlive.com (Віденська опера)
- ✓ https://www.metopera.org (Метрополітен)
- ✓ https://www.facebook.com/frankotheatre/ (трансляції вистав театру Франка)
- ✓ https://www.youtube.com/channel/UCbNaKxi1j-Q5jWZDpJZp56g/featured (Ukrainer)
- ✓ https://wisecow.com.ua (лекції з культури, історії, журналістики)
- ✓ https://imagecomics.com/comics/read-first-issues (добірка коміксів)

Сервіси для створення тестів

Google Classroom – https://classroom.google.com/

Віртуальний клас з можливістю викладати і збирати роботи (встановлювати дедлайни). Можна налаштувати розрахунок оцінок, збирати письмові роботи, давати тести в гугл-формах, публікувати матеріали.
Інструкція стосовно користування віртуальним класом – https://support.google.com/edu/classroom/?hl=en&authuser=0#topic=6020277

Google Форми – https://www.google.com/intl/uk_ua/forms/about/

Інструмент для створення тестів з можливістю задати кількість балів за завдання і правильні відповіді. Можна зробити перевірку автоматичною, але якщо є завдання, які вимагають додаткової перевірки, можна зробити частину перевірки вручну і тільки тоді видати результат. В такому випадку можна відправити результати на вказану адресу пошти.

Інструкція по роботі з Google Формами – https://support.google.com/docs/answer/7032287?hl=en

3. Quizizz – https://quizizz.com/

Сервіс для створення вікторин: викладач створює вікторину на своєму комп'ютері, а учні беруть участь в ній за допомогою своїх мобільних гаджетів. Вікторина може бути проведена в дистанційному режимі, коли учні не знаходяться в одному класі. Також викладач має повну картину успішності в таблиці Excel.

Інструкція по роботі з Quizizz – http://marinakurvits.com/quizizz/

4. Surveymonkey – https://www.surveymonkey.com/

Служба як для створення простих і невеликих опитувань, так і для масової розсилки. Сервіс дозволяє швидко створювати опитування, налаштовувати їх зовнішній вигляд, міняти місцями питання, проводити А / Б-тестування, вставляти опитування на сайти і в соціальні мережі тощо.

Інформація про користування Surveymonkey- https://help.surveymonkey.com/?l=ru&ut_source=header

5. Formative – https://goformative.com/

Сервіс з безкоштовним доступом до кінця 2019-2020 навчального року для створення оціночних завдань. Доступно 17 типів завдань (Аудіо відповідь, Малюнок, Текстовий блок, Відео, Есе, Множинний вибір, Вибір кількох вірних відповідей, Введення числа / формули тощо)

Інструкція по роботі з Formative – https://community.goformative.com/videos

6. Polleverywhere – https://www.polleverywhere.com/

Інструмент для оцінювання учнів, який можна використовувати під час дистанційного семінару. Ця система дозволяє вбудовувати інтерактивні дії

безпосередньо в презентацію. Учні відповідають в Інтернеті або за допомогою SMS-повідомлень на своїх телефонах. Обмеження – 25 учнів в одній групі.

Інструкція по роботі з Polleverywhere – https://www.polleverywhere.com/guides/presenter/getting-started

7. Socrative – https://socrative.com/

Безкоштовний веб-сервіс, який дозволяє оцінювати учнів за допомогою підготовлених завдань або питань в стрічці. Обмеження – 50 учнів в одній групі.

Інструкція по роботі з Socrative – https://www.ovcs.org/Downloads/Socrative%20Teacher%20Instructions.pdf

8. Wooclap – https://www.wooclap.com/

Платформа Wooclap використовується закладами освіти для навчальних занять і доступна на 6 мовах. Є безкоштовний доступ (максимальне підключення 1 000 учнів). Миттєвий зворотній зв'язок дозволяє аудиторії відповідати на питання в режимі реального часу.

Інформація стосовно користування Wooclap – https://www.wooclap.com/ru/o-nas/

9. Flippity – https://www.flippity.net/

Сервіс, за допомогою якого можна створювати різноманітні інтерактивні вправи для навчання. Сервіс безкоштовний, інтерфейс англомовний, реєстрації не потрібно, деякі вправи можна роздруковувати, всі необхідні інструкції та демоверсії наведені для кожного з вправ.

Інструкція – http://marinakurvits.com/flippity/

9. Online Test Pad – https://onlinetestpad.com/

Безкоштовний багатофункціональний сервіс для проведення тестування і навчання. Можна створювати тести, опитування, кросворди, логічні ігри. Сервіс повністю безкоштовний.

Відеоінструкція – https://www.youtube.com/watch?v=UPOUE8ObCy8

10. Kahoot! – https://kahoot.it/

Відеопрезентація платформи Kahoot! – https://www.youtube.com/watch?v=s_Z1oosjvlw

Сервіси для створення Хмари слів.

- ✓ *Word It Out* – безкоштовний англомовний сервіс для створення хмар слів, який є одним з найпростіших і зручних у використанні.
- ✓ *Word Cloud Generation* – англомовний сервіс для створення тегових хмар, який має найбільш зручну інтуїтивно зрозумілу навігацію.
- ✓ *Word Art* – багатофункціональний англомовний сервіс для створення хмар слів. З його допомогою можна створювати яскраві хмари різної форми.
- ✓ *Wordcloud.pro* – російськомовний слово-генератор, що дозволяє створювати яскраві хмари певних форм.
- ✓ Сервіс для створення пазлів – https://www.jigsawplanet.com
- ✓ Створення кросвордуhttp://sovety.pp.ua/index.php/ua/statti/windows/ofis/1911-yak-stvoriti-krosvord- onlajn-servisi-dlya-stvorennya-krosvordiv
- ✓ Створення ребусів он-лайн.
- ✓ http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator
- ✓ Рисунок он-лайн https://www.autodraw.com/

Тестові завдання.

- ✓ Створення Гугл тестів (з виставленням оцінок) Відеоінструкція
- ✓ MyTest (редактор _приклад)
- ✓ 7 платформ для створення тестів
- ✓ Тестові платформи
- ✓ 9 платформ для створення тестів
- ✓ Вікторини Quizizz
- ✓ Алгоритм роботи з Plickers
- ✓ OnlineTest Pad – конструктор тестів, опитувань, логічних завдань.

- ✓ Словник спеціальних та діалектних термінів

Андарак – вид спідниці з цупкої тканини
Бавниця – китиці
Бертусова тканина – блискуча тканина фабричного виробництва
Бамбак – бавовняна тканина фабричного виробництва
Букурійка – вузький ремінний пояс
Волічка – вовняна нитка, гарус
Вуса – склади
Гердан, силянка – дрібне намисто, нанизане на нитяну мережу
Гуня, гунька – вид свити
Закавраші – великі манжети
Кабат – верхній одяг типу свити
Капчури – короткі вовняні панчохи
Косиця – дівоча сорочка з поздовжною вишивкою на рукавах
Крайка – жіночий тканий пояс
Кусан – жіночий жакет з рукавами

Лаптих – оздоблення горсика
Літник – вид спідниці з поздовжними смугами різного кольору
Прохідка – невідрізна частина спинки від лінії талії
Ряси – рясні склади
Табівка – шкіряна сумка, оздоблена металом
Черкасинова кохта – жіночий жакет з рукавами
Чугай, чугаїна, чуганя – вид свити
Щорц – смугаста спідниця

- ✓ http://odyag.ukrsov.kiev.ua/6/-/asset_publisher/Y8ny/content/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8E%D0%BC%D0%B8?redirect=http%3A%2F%2Fodyag.ukrsov.kiev.ua%2F6%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_Y8ny%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_count%3D1

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ:

1. Закон України «Про інформацію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12.
2. Закон України «Про освіту» // від 05.09.2017 № 2145-VIII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: *zakon.rada.gov.ua/go/2145-19*
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text
4. Закон України «Про телебачення і радіомовлення». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12.
5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція).URL: https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukraini-nova-redaktsiya/
6. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи 2020 https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf
2. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник. 2020 https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/20/07.pdf
3. Індивідуальна освітня траєкторія учня: принципи побудови, методи і форми реалізації. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

https://vseosvita.ua/library/individualna-osvitna-traektoria-ucna-principi-pobudovi-metodi-i-formi-realizacii-171729.html

4. Мистецька освітня галузь https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/mystets-ka-osvitnia-haluz/

5. Мистецтво 1 клас https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/1-klas/9-mistetstvo-1-klas/

6. Мистецтво 2 клас https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/1-klas/9-mistetstvo-2-klas/

7. Мистецтво 3 клаchttps://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/3-klas/mistetstvo-pdruchnik-ntegrovanogo-kursu-dlya-3-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti/

8. Мистецтво 4 клаchttps://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/10mistetstvo-4-klas/

9. Мистецтво 5 клас https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/5-klas-nush/mistetska-osvtnya-galuz/mistetstvo/

10. Мистецтво 7 клаchttps://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/konkursniy-vdbr-pdruchnikv-dlya-7-klasu/mistetstvo-7-klas/

11. Мистецтво 9 клаchttps://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/9-klas/14-mistetstvo-9-klas/

12. Мистецтво 10 клаchttps://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/10-klas/23-mistetstvo-10-klas/

13. Національно-патріотичне виховання школярів: [методичний посібник] / за з.аг.ред. Л.Д.Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2015.

14. Перша психологічна допомога: посібник фасилітатора з орієнтації працівників на місцях. — Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. — 104 с.

15. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навчально-методичний посібник. – К. : Агентство «Україна». – 2015. – 96 с.

16. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В.Залеська та ін. – Київ: МЖПЦ «Ла СтрадаУкраїна», 2014. – 84 с.

17. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. – Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. – 488 с.

18. Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана. – Луцьк: РВВ – Вежа‖ Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011.– 430 с.

19. Психічне здоров'я особистості як предмет психологічного дослідження. Режим доступу: https://narkosumy.lic.org.ua/statti/psyhichne-zdorov-ya-osobystosti-yak-predmet-psyhologichnogo-doslidzhennya/

20. Толкунова І.В., Гринь О.Р., Смоляр І.І., Голець О.В. Психологія здоров'я людини /за ред. І.В.Толкунової. – Київ: 2018. – 156 с.

https://mon.gov.ua/ua/news/psihologi-i-pedagogi-dbayut-pro-psihichne-zdorovya-ditej-ta-doroslih

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Художня культура України - https://cutt.ly/ztk9Ca6
Мистецтво 8 клас (відео) – https://cutt.ly/Atk9Bin
Гра-тести «Реставруємо картини» - https://cutt.ly/Qtk9MW7
Урок мистецтва №23 «Класичний стиль в інтер'єрі»- https://cutt.ly/stk91Cb
Мистецтво у школі (матеріали до уроків) – https://cutt.ly/ctk90Vq
Кращі опери та балети онлайн - https://www.youtube.com/user/OperaLviv/videos
Мистецтво, культура, подорожі - https://cutt.ly/vtk99PD
Збережемо галузь "Мистецтво" у школі - https://cutt.ly/otk98dX
Методика навчання інтегрованого курсу "Мистецтво" у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник – https://cutt.ly/Utk94HG
Мистецтво в школі – https://cutt.ly/Wtk95H7
Розробки уроків з мистецтва - https://naurok.com.ua/biblioteka/mistectvo/typ-7
Розробки з мистецтва 8 клас - https://naurok.com.ua/biblioteka/mistectvo/klas-8
Усі уроки мистецтва (розробки уроків)- https://cutt.ly/Jtk96ZW
Кіномистецтво. Перевір себе - https://cutt.ly/5tk3qXl
Музеї світу (онлайн) – https://cutt.ly/ktk3eg6
Вистави для перегляду онлайн – https://cutt.ly/Stk3rAo
Шевченко і його картини - https://cutt.ly/Mtk3tEi
Невідомий Малевич: життя і квадрат https://cutt.ly/xtmWBob
Чудернацький світ Марії Примаченко https://cutt.ly/1tmWN4d
Інтерактивні подорожі і виставки:
https://cutt.ly/ztbFjCv (39 музеїв світу, які можна побачити онлайн)
https://ua.mozaweb.com/lexikon.php?cmd=getlist&let=7&sid=VIZ (Мистецтво. 3D сцени)
https://cutt.ly/KtmWhil (25 музеїв Львівщини, які можна відвідати онлайн)
https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/ (подорож українськими музеями просто неба)
https://khanenkomuseum.kiev.ua/uk/pro-musey/virtualnyi-tur (прогулянка музеєм Ханенків)
https://cutt.ly/rtmmo6t (Лувр, Колізей, Мачу-Пікчу)
https://britishmuseum.withgoogle.com (Британський музей)
https://www.louvre.fr/en/visites-en-ligne (Лувр)
https://artsandculture.google.com (художні колекції з усього світу)
https://www.staatsoperlive.com (Віденська опера)

https://www.metopera.org (Метрополітен)
https://www.facebook.com/frankotheatre/ (трансляції вистав театру Франка
Методика навчання інтегрованого курсу "Мистецтво" у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник – https://cutt.ly/Utk94HG
Паризькі музеї виклали у відкритий доступ понад 150 тисяч репродукцій -https://cutt.ly/vtk3SN5
Усі уроки мистецтва (розробки уроків) - https://cutt.ly/Itk3L11
Чудернацький світ Марії Примаченко https://cutt.ly/1tmWN4d
Малювання за допомогою руки-шаблона https://cutt.ly/UtmRtl8
Універсальний дизайн в освіті
https://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?p=2414
Словник інклюзивності
https://drive.google.com/file/d/1Vh33_rjkCZpEt1TFggLU0T8W-AxeE_Yd/view
Рівні підтримки
https://drive.google.com/file/d/1TR2322aCoUXl3Z8S6e5m0YKQiv401qmi/view

ІНФОРМАЦІЙНІ СТОРІНКИ *(орієнтовно)*

1. https://edu-post-diploma.kharkov.ua/ − сайт КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
2. https://mon.gov.ua/ua − Міністерство освіти і науки України
3. https://www.facebook.com/UAMON/ − Фейсбук сторінка МОН
4. https://nus.org.ua/ − сайт «Нова українська школа»
5. https://www.facebook.com/nus.org.ua/ − Фейсбук сайту «Нова українська школа»
6. http://osvita.ua/ − сайт Освіта.ua
7. https://www.facebook.com/osvita.ua − Фейсбук сайту Освіта.ua